

Азия/Еуропа

Ақпараттық сараптама журналы
Басылымның 9-ші жылы, № 96, Наурыз-Сәуір 2026

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN YAYINIDIR ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ БАСЫЛЫМЫ

2026 KAZAKHSTAN ANAYASA REFERANDUMU: KURUMSAL YENİDEN YAPILANMA, REFORM SÜREKLİLİĞİ VE YÖNETİŞİM ETKİLERİ

2026 ЖЫЛҒЫ ҚАЗАҚСТАН КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ РЕФЕРЕНДУМЫ: ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ ЖАҢҒЫРУ, РЕФОРМАНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ ЖӘНЕ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӘСЕРЛЕР

17

CONSULTATIVE DIALOGUE BETWEEN AFGHANISTAN AND CENTRAL ASIA: EMERGING SIGNS OF FUTURE COOPERATION

КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ ДИАЛОГ МЕЖДУ
АФГАНИСТАНОМ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ
АЗИЕЙ: НОВЫЕ СИГНАЛЫ БУДУЩЕГО
СОТРУДНИЧЕСТВА

DR. ALBINA MURATBEKOVA

29

THE WAR IN IRAN: IMPLICATIONS FOR KAZAKHSTAN

ВОЙНА В ИРАНЕ: ПОСЛЕДСТВИЯ
ДЛЯ КАЗАХСТАНА

ANUAR SATMURZIN

43

DELAYED CHANGES: RENAMING PLACES IN KYRGYZSTAN TODAY

ОТЛОЖЕННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ:
ПЕРЕИМЕНОВАНИЕ
ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ В
СОВРЕМЕННОМ КЫРГЫЗСТАНЕ

KANAT MAKHANOV

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Suat Beylur

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Zhengizkhan Zhanaltay

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Ömirbek Hanayi

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Erkinbek Turgunov

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Ömirbek Hanayi
Zhuldyz Zhanadil

Sekretarya / Хатшылық
Asel Ingaybekova

Metin Redaksiyon / Мәтінді өңдеу
Doç. Dr. Suat Beylur

Teknik Redaksiyon / Техникалық редактор
Elmira Montanay

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Suat Beylur
Zhengizkhan Zhanaltay
Prof. Gulnar Nadirova
Ömirbek Hanayi
Erkinbek Turgunov

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Sürelî yayın tescil belgesi No: 15793-Ж, tarihi: 27.01.2016. Söz konusu yayın izni Kazakistan Enformasyon ve Toplumsal Kalkınma Bakanlığı tarafından verilmiştir. Tüm hakları saklıdır. Mülakat, haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Bu yayında yer alan yazılar ve fotoğraflar izinsiz, kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İki ayda bir yayımlanmakta olup, tirajı 300 adettir. Bedelsiz olan yayının basılı dağıtımı, Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsamaktadır.

Мерзімді баспасөз басылымын есепке қою туралы куәлік №: 15793-Ж, күні: 27.01.2016 ж. Жоғарыда аталған басылымға рұқсатты Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі берді. Барлық құқықтар қорғалған. Сұхбат, ақпараттық сараптама мен талдауларда айтылған пікірлер тек авторлардың жеке көзқарастары болып табылады және Институттың ұстанымын білдірмейді. Бұл басылымда жарияланған мақалалар мен фотосуреттерді рұқсатсыз және дереккөзді көрсетпей пайдалануға тыйым салынады. Дереккөзді көрсетіп, сілтеме жасауға болады. Екі айда бір рет жарияланатын болып, тиражы 300 дана. Журналымыздың баспа басылымы Қазақстан мен Түркияда тегін таратылады.

Doç. Dr. SUAT BEYLUR**Доцент, Доктор СУАТ БЕЙЛҮР****Değerli takipçilerimiz,**

Asya Avrupa dergisinin Nisan sayısında, güvenlikten ekonomiye, çevresel meselelerden kültürel dönüşümlere uzanan geniş bir yelpazede Avrasya coğrafyasının güncel dinamiklerini disiplinlerarası bir perspektifle ele alıyoruz.

Rus-Ukrayna gerginliğinin devam eden etkilerine ek olarak, Şubat ayı sonunda başlayan ABD-İsrail ve İran savaşı, uluslararası güvenlik mimarisini daha da kırılmış hale getirmiştir. Enerji arz güvenliği ve maliyetlerindeki dalgalanmaların küresel ekonomi üzerindeki etkilerinin bölgemize yansımaları da kaçınılmazdır. Bu bağlamda, Türk devletlerinin merkezinde yer aldığı ulaştırma ve enerji koridorlarının stratejik önemi artmakta; güvenlik, ekonomik entegrasyon ve çok taraflı iş birliklerinin güçlendirilmesi daha da kritik bir nitelik kazanmaktadır.

Bu süreçte, Kazakistan'da gerçekleştirilen Anayasa Referandumu kurumsal modernizasyon ve yönetim kapasitesinin güçlendirilmesi açısından önemli bir eşik teşkil ederken, Macaristan'daki genel seçimler Türk dünyası ile Avrupa arasındaki ilişkilerin geleceği bakımından dikkatle takip edilmektedir. Öte yandan, 17–19 Nisan 2026 tarihlerinde Türkiye'de düzenlenen Antalya Diplomasi Forumu, 150'den fazla ülkeden 6400'ün üzerinde katılımcı ile 23 devlet ve hükümet başkanını bir araya getirerek, küresel ve bölgesel meselelerin çok boyutlu şekilde ele alındığı önemli bir platform olmuştur.

Artan belirsizlikler karşısında diyalog, iş birliği ve ortak akıl güçlendirilmesinin sürdürülebilir istikrar ve refah için belirleyici olacağına inanıyoruz.

Keyifli okumalar dileriz.

Қадірлі оқырман,

Азия-Еуропа журналының сәуірдегі санында біз қауіпсіздіктен экономикаға, экологиялық мәселелерден мәдени өзгерістерге дейінгі кең ауқымда Еуразия кеңістігінің қазіргі динамикасын пәнаралық тұрғыдан қарастырамыз.

Ресей–Украина арасындағы шиеленістің жалғасып жатқан әсерлеріне қоса, ақпанның соңында басталған АҚШ–Израиль мен Иран арасындағы соғыс халықаралық қауіпсіздік архитектурасын одан әрі әлсіретті. Энергиямен қамтамасыз ету қауіпсіздігі мен оның құнының құбылуы жаһандық экономикаға әсер етіп, біздің өңірге де ықпал тигізіп отыр. Осы тұрғыда, түркі мемлекеттерінің айналасындағы көлік және энергетикалық дәліздердің стратегиялық маңызы артып, қауіпсіздік, экономикалық интеграция және көпжақты ынтымақтастықты күшейту бұрынғыдан да өзекті бола тұра.

Бұл үдерісте Қазақстанда өткен Конституциялық референдум институционалдық жаңғыру мен басқару әлеуетін нығайту тұрғысынан маңызды кезең саналады. Ал Венгриядағы жалпы сайлау түркі әлемі мен Еуропа арасындағы қатынастардың болашағы тұрғысынан жіті қадағаланып отыр. Сонымен қатар, 2026 жылғы 17–19 сәуір аралығында Түркияда өткен Анталия дипломатиялық форумы 150-ден астам елден 6400-ден аса қатысушыны, сондай-ақ 23 мемлекет пен үкімет басшысын біріктіріп, жаһандық және өңірлік мәселелер жан-жақты талқыланған маңызды алаңға айналды.

Өсе түскен белгісіздіктер жағдайында диалогты, ынтымақтастықты және ортақ пайымды нығайтудың орнықты тұрақтылық пен өркендеу үшін айқындаушы мәнге ие болатынына сенеміз.

Сіздерге жағымды оқу тілейміз.

ÖN SÖZ АЛҒЫСӨЗ

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ
ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ
DOÇ. DR. SUAT BEYLUR.....

1

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

2026 KAZAKİSTAN ANAYASA REFERANDUMU:
KURUMSAL YENİDEN YAPILANMA, REFORM SÜREKLİLİĞİ VE YÖNETİŞİM ETKİLERİ
2026 ЖЫЛҒЫ ҚАЗАҚСТАН КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ РЕФЕРЕНДУМЫ:
ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ ЖАҢҒЫРУ, РЕФОРМАНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ ЖӘНЕ
БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӘСЕРЛЕР
ZHENGIZKHAN ZHANALTAY.....

4

CONSULTATIVE DIALOGUE BETWEEN AFGHANISTAN AND CENTRAL ASIA:
EMERGING SIGNS OF FUTURE COOPERATION
КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ ДИАЛОГ МЕЖДУ АФГАНИСТАНОМ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИЕЙ:
НОВЫЕ СИГНАЛЫ БУДУЩЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА
DR. ALBINA MURATBEKOVA.....

17

THE WAR IN IRAN: IMPLICATIONS FOR KAZAKHSTAN
ВОЙНА В ИРАНЕ: ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ КАЗАХСТАНА
ANUAR SATMURZIN.....

29

DELAYED CHANGES: RENAMING PLACES IN KYRGYZSTAN TODAY
ОТЛОЖЕННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ: ПЕРЕИМЕНОВАНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ
ОБЪЕКТОВ В СОВРЕМЕННОМ КЫРГЫЗСТАНЕ
KANAT MAKHANOV.....

38

ADDRESSING THE ISFARA RIVER WATER CONFLICT TO FOSTER REGIONAL STABILITY IN
CENTRAL ASIA
УРЕГУЛИРОВАНИЕ ВОДНОГО КОНФЛИКТА НА РЕКЕ ИСФАРА КАК ФАКТОР
УКРЕПЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ
FATIMA KHAMZAYEVA.....

49

<i>AIR POLLUTION CONTROL STRATEGIES IN CENTRAL ASIAN COUNTRIES</i> <i>СТРАТЕГИИ КОНТРОЛЯ ЗАГРЯЗНЕНИЯ ВОЗДУХА В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ</i> PROF. DR. GULNAR NADIROVA	57
<i>KÜRESEL EĞİLİMLER ÇERÇEVESİNDE KAZAKİSTAN'DAKİ KÜTÜPHANELERİN</i> <i>DEĞİŞEN ROLÜ</i> <i>ЖАҢАҢДЫҚ ҮРДІСТЕР АЯСЫНДА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КІТАПХАНАЛАРДЫҢ</i> <i>ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ</i> SHAKHIDA TASHBAYEVA	71

ETKİNLİKLER ІС-ШАРАЛАР

.....	84
-------	----

İNFOGRAFİK ИНФОГРАФИКА

.....	100
-------	-----

2026 KAZAKISTAN ANAYASA REFERANDUMU: KURUMSAL YENİDEN YAPILANMA, REFORM SÜREKLİLİĞİ VE YÖNETİŞİM ETKİLERİ

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
MÜDÜR YARDIMCISI

ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ, ДИРЕКТОР ОРЫНБАСАРЫ

2026 ЖЫЛҒЫ ҚАЗАҚСТАН
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ РЕФЕРЕНДУМЫ:
ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ ЖАҢҒЫРУ,
РЕФОРМАНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ ЖӘНЕ
БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӘСЕРЛЕР

15 Mart 2026'da yapılan anayasa referandumu, Kazakistan'ın bağımsızlık sonrası anayasal gelişiminde kademeli bir tadil sürecinden çok, yeni bir temel kanuna geçiş anlamı taşımaktadır. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle 11 Şubat'ta ilan edilen referandumda seçmenlere, 12 Şubat'ta kamuoyuna açıklanan yeni anayasa metnini bütün olarak kabul edip etmedikleri sorulmuş; resmi sonuçlara göre katılım %73.12, kabul oyu ise %87.15 olarak gerçekleşti (Kazakistan Merkez Referandum Komisyonu, 2026). Uygulama kararnamesi de yeni anayasanın 1 Temmuz 2026'da yürürlüğe girecektir (Akorda, 2026a). Bu nedenle 2026 referandumu, yalnızca hukuki bir revizyon değil, devletin kurumsal mimarisini yeniden tanımlayan kurucu bir dönemeç olarak değerlendirilmelidir (Akorda, 2026a; Akorda, 2026b; Kazakistan Merkez Referandum Komisyonu, 2026).

Bu referandumun siyasal anlamı, onu 2022 sonrasında geliştirilen "Yeni Kazakistan" çizgisinden bağımsız okumayı güçleştirmektedir. Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev'in 2022'de dile getirdiği "Güçlü Cumhurbaşkanı, etkili Parlamento, hesap verebilir Hükümet" formülü, 2026 paketinde daha kapsamlı ve daha sistematik bir kurumsal tasarıma dönüştürüldü (Akorda,

**"GÜÇLÜ
CUMHURBAŞKANI,
ETKİLİ PARLAMENTO,
HESAP VEREBİLİR
HÜKÜMET" FORMÜLÜ,
2026 PAKETİNDE
DAHA KAPSAMLI VE
DAHA SİSTEMATİK BİR
KURUMSAL TASARIMA
DÖNÜŞTÜRÜLDÜ**

**"KÜШТІ ПРЕЗИДЕНТ
– ЫҚПАЛДЫ
ПАРЛАМЕНТ – ЕСЕП
БЕРЕТІН ҮКІМЕТ"
ФОРМУЛАСЫ
2026 ЖЫЛҒЫ
РЕФОРМАЛАР
ПАКЕТІНДЕ
АНАҒҰРЛЫМ ЖҮЙЕЛІ
ЖӘНЕ АУҚЫМДЫ
ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ
МОДЕЛЬГЕ
АЙНАЛДЫ**

2026 жылғы 15 наурызда өткен конституциялық референдум Қазақстанның тәуелсіздіктен кейінгі конституциялық даму тарихында кезең-кезеңімен жүргізілген түзету үдерісінен соң, жаңа Негізгі заңға көшуді білдіреді. Президенттің жарлығымен 11 ақпанда жарияланған референдумда сайлаушыларға 12 ақпанда жұртшылыққа ұсынылған жаңа конституция мәтінін толықтай қабылдайтыны немесе қабылдамайтыны туралы сауал қойылып, ресми қорытындыларға сәйкес қатысу деңгейі 73,12%-ға, ал қолдау дауысы 87,15%-ға жетті (ҚР Орталық референдум комиссиясы, 2026). Іске асыру туралы жарлыққа сәйкес жаңа Конституция 2026 жылдың 1 шілдесінде күшіне енеді (Ақорда, 2026a). Осыған байланысты 2026 жылғы референдумды заңды қайта қарау ғана емес, мемлекеттің институционалдық құрылымын қайта айқындайтын негізгі бетбұрыс деп санау керек (Ақорда, 2026a; Ақорда, 2026b; Қазақстан Орталық референдум комиссиясы, 2026).

Аталған референдумның саяси мән-мағынасы оны 2022 жылдан кейін қалыптасқан "Жаңа Қазақстан" бағытымен байланыстырмай қарастыруды қиындатады. Қазақстан Республикасының Пре-

2022). Nitekim resmi ve yarı-resmi yorumlarda reform, devlet kapasitesini güçlendirmeyi, karar alma zincirini berraklaştırmayı ve toplumsal katılımı daha kurallı bir çerçeveye taşımayı amaçlayan ikinci safha modernizasyon olarak sunulmaktadır (KISI, 2026a). Yabancı analizlerde ise bu düzenlemeler Avrasya'daki belirsizlik ortamında bir orta gücün devlet aklını yeniden kalibre etme girişimi olarak okunmaktadır (Çalışkan, 2026).

2026 reformunu ayırt edici kılan husus, kapsamı ve hazırlanış sürecidir. Ocak 2026'da faaliyete geçen Anayasal Reform Komisyonu, Eylül 2025'te parlamento yapısının yeniden tasarım önerisiyle başlayan tartışmayı genişleterek başlarda 2.000 olan öneri sayısını 12.000'den fazla yurttaştan gelen önerilerle beraber, siyasi parti ve sivil toplum katkılarını ve hukuk çevrelerinden gelen tavsiyeleri değerlendirdi (Abuova, 2026; Birbayeva, 2026b). Böylece altı aylık istişare sürecinde yedi siyasi parti ve on altı kamu kuruluşu önerilerini sundu, çalışma grubu yasama yapısı, temsil biçimi, görev süreleri ve kuvvetler arası ilişki başlıkları müzakere edildi (Abuova, 2026). Bu süreç, reformun sadece belirli bir elit kesim

зиденті Қасым-Жомарт Тоқаев 2022 жылы ұсынған “Күшті Президент – Ықпалды Парламент – Есеп беретін Үкімет” формуласы 2026 жылғы реформалар пакетінде анағұрлым жүйелі және ауқымды институционалдық модельге айналды (Ақорда, 2022). Ресми және жартылай ресми түсіндірмелерде бұл реформа мемлекеттік әлеуетті нығайтуға, шешім қабылдау тізбегін нақтылауға және әлеуметтік қатысу ережелеріне негізінде бір арнаға түсіруді көздейтін жаңғыртудың екінші кезеңі ретінде сипатталады (KISI, 2026a). Ал шетелдік сараптамаларда аталған өзгерістер Еуразиядағы белгісіздік жағдайында орта державаның мемлекеттік стратегиясын қайта бейімдеу әрекеті ретінде қарастырылады (Чалышкан, 2026).

2026 жылғы реформаның ерекшелігі – оның ауқымы мен дайындалу үдерісінде. 2026 жылғы қаңтарда қызметке кіріскен Конституциялық реформа жөніндегі комиссия 2025 жылғы қыркүйекте парламент құрылымын қайта қарау ұсыныстарынан басталған талқылауды кеңейтіп, бастапқы 2 000 ұсынысқа қосымша 12 000-нан

арасында kalmadıғын көстерек топлусал ve куруссал гирдилерин де каткі сағладıғын ортая коымaktadır.

Reformun ölçеғи de bu süreci sıradan bir deғишіклік пакетинен айырмаaktadır. Komisyon çalıřmalarında anayasal hükümlerin yaklaşık %84'ünü etkileyen 77 madde üzerinde deғишіклік önerildiғи, yeni metnin güncel deғиşler, insan odaklı yönetim, hukuki kesinlik ve modern kurumsal işleyiş doğrultusunda yeniden kurgulandığı belirtilmektedir (Birbayeva, 2026a). Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev'in 5. Ulusal Kurultay'daki konuşmasında da başlangıçta yaklaşık 40 madde üzerinde düşünülen reformun zamanla çok daha genişlediғи ve bunun "yeni bir anayasa kabulüne benzer" bir adım olduғи açıkça ifade edilmektedir (Akorda, 2026c).

астам азаматтың ұсыныстарын, партиялар мен азаматтық қоғам өкілдерінің қатысуын және құқықтық ортадан келген ұсынымдарды қарастырды (Абуова, 2026; Бірбаева, 2026b). Осылайша, жарты жыл талқылау барысында жеті саяси партия мен он алты қоғамдық ұйым өз ұсыныстарын алға тартып, ал жұмыс тобы заң шығару жүйесі, өкілдік ету нысандары, өкілеттік мерзімдері және билік тармақтары арасындағы қатынастар мәселелерін талқылады (Абуова, 2026). Бұл үдеріс реформаның тек белгілі бір элиталық топ шеңберінде қалып қоймағанын, оған қоғамдық және институционалдық деңгейдегі ұсыныстардың да үлес қосқанын көрсетеді.

Реформаның ауқымы да оны қарапайым өзгерістер пакетінен айрықша етеді. Ко-

Референдумın işleyişi ise reformun siyasal niteliğini daha görünür hale getirdi. Seçmenler тек тек maddeler arasında tercih yapmaktan ziyade anayasal paketi bütün olarak oyladı ve bu yöntem, reformun “kurumsal bütünlük” iddiasını destekledi. Daha-sı süreç, yalnızca Kazakistan makamları tarafından değil, başta Türkiye ve Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi gibi bölgesel aktörler tarafından da genel olarak olumlu değerlendirildi (Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi, 2026; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2026). Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’ndan da teknik yönden hazırlıkların yeterli olduğu vurgulanarak uygulanma düzeyinde ihtiyatlı olunmasına ilişkin görüşler

**BUNUN EN GÖRÜNÜR
AYAĞI, İKİ MECLİSLİ
PARLAMENTONUN
KALDIRILARAK
“KURULTAY” ADLI
TEK KAMARALI BİR
YASAMA ORGANINA
GEÇİLMESİDİR**

**СОНЫҢ ЕҢ
АЙҚЫН КӨРІНІСІ
– ҚОС ПАЛАТАЛЫ
ПАРЛАМЕНТТІҢ
ТАРАТЫЛЫП,
“ҚҰРЫЛТАЙ”
ДЕП АТАЛАТЫН
БІР ПАЛАТАЛЫ
ЗАҢ ШЫҒАРУШЫ
ОРГАНҒА КӨШУІ**

миссия жұмыс барысында конституциялық нормалардың шамамен 84%-ын қамтитын 77 бапқа өзгеріс енгізу ұсынылғаны, жаңа мәтіннің заманауи құндылықтар, адамға бағдарланған басқару, құқықтық айқындық және қазіргі институционалдық қызмет ету қағидаттары негізінде қайта құрылымдалғаны айтылады (Бірбаева, 2026a). Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың V Ұлттық Құрылтайдағы сөзінде де бастапқыда шамамен 40 бапқа қатысты ойластырылған реформаның уақыт өте келе едәуір кеңейгені және оның “жаңа Конституция қабылдауға ұқсас” қадам екені ашық атап өтілді (Ақорда, 2026с).

Референдумды өткізу тәсілі де реформаның саяси сипатын айқын көрсетті. Сайлаушылар жекелеген баптар бойынша емес, бүкіл конституциялық пакетті тұтас түрде дауысқа салды. Бұл тәсіл реформаның “институционалдық тұтастық” идеясын күшейтті. Сонымен қатар, бұл үдеріс тек Қазақстан билігі тарапынан ғана емес, ең алдымен Түркия және Түркі мемлекеттері парламенттік ассамблеясы сияқты өңірлік ұйымдар тарапынан да оң бағаланды (Түркі мемлекеттері парламенттік ассамблеясы, 2026; Түркия Республикасы Сыртқы істер министрлігі, 2026). Еуропадағы Қауіпсіздік және Ынтымақтастық Ұйымы тарапынан да техникалық дайындықтың жеткілікті деңгейде болғанын атап өтіліп, іске асыру кезеңінде сақтық таныту қажеттігі туралы пікірін білдірді (ЕҚЫҰ, 2026). Осылайша референдум халықаралық деңгейде оң пікірлер аясында өтті.

Жаңа Конституцияның өзегінде мемлекеттік биліктің бөлінісін және оның жұмыс істеу логикасын ықшамдауға бағытталған ауқымды институционалдық қайта құрылымдау жатыр. Соның ең айқын көрінісі – қос палаталы

paylaşıldı (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, 2026). Böylece referandum uluslararası pek çok kurumun olumlu görüşlerini yansıttığı bir ortamda gerçekleştirildi.

Yeni anayasanın merkezinde, devlet otoritesinin dağılımını ve çalışma mantığını sadeleştirmeye yönelik kapsamlı bir kurumsal yeniden yapılanma bulunmaktadır. Bunun en görünür ayağı, iki meclisli parlamentonun kaldırılarak “Kurultay” adlı tek kamaralı bir yasama organına geçilmesidir. Kurultay’ın 145 üyeden oluşması, üyelerin beş yıllık dönemler için tam nispi temsil sistemiyle seçilmesi ve yasama işlevlerinin tek çatı altında toplanması hem kurumsal verimlilik hem de siyasal sorumluluğun daha net dağıtılması amacıyla gerçekleştirilmektedir (Abuova, 2026). Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev bu tasarımı “gerçekten etkili ve profesyonel bir Parlamento” oluşturma hedefiyle savunmuş; nicelikten çok nitelik, yasama kapasitesi ve büyük ölçekli dönüşümlere kanuni destek üretme ihtiyacını öne çıkardığını belirtti (Akorda, 2026c).

парламенттің таратылып, “Құрылтай” деп аталатын бір палаталы заң шығарушы органға көшуі. Құрылтайдың 145 мүшеден құралуы, оның мүшелерінің бес жылдық мерзімге толық пропорционалды өкілдік жүйесі бойынша сайлануы және заң шығару функцияларының бір құрылым аясында шоғырландырылуы әрі институционалдық тиімділікті арттыру, әрі саяси жауапкершілікті неғұрлым айқын бөлуді қамтамасыз ету мақсатымен негізделеді (Абуова, 2026). Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев бұл модельді “шын мәнінде тиімді әрі кәсіби Парламент” құру қажеттілігімен негіздеп, саннан гөрі сапаға, заң шығару әлеуетіне және түбегейлі өзгерістерге құқықтық қолдау өндіру қажеттілігіне басымдық берілгенін мәлімдеді (Ақорда, 2026с).

Сонымен бірге, Құрылтай тек техникалық жеңілдету құралы емес. “Құрылтай” атауының өзі қазіргі парламентті тарихи дала саяси дәстүрімен байланыстыратын символдық мәнге ие. Талдау тұрғысынан қарағанда, бір палаталы құрылым заң шығару үдерісін жеделдету және атқарушы

Bununla birlikte Kurultay, yalnızca teknik bir sadeleştirme aracı değildir. “Kurultay” adının seçilmesi, modern parlamentoyu tarihsel bozkır siyasal hafızasıyla ilişkilendiren sembolik bir hamledir. Analitik düzeyde bakıldığında ise tek kamaralı yapı, yasamayı hızlandırma ve yürütme ile yasama arasındaki koordinasyonu artırma potansiyeli taşımaktadır. Lakin parti rekabetinin sınırlı olduğu koşullarda ise gündem kontrolünün merkezileşmesi riskini de içinde barındırmakta olduğu görüşleri de paylaşılmaktadır (Cutler, 2026). Başka bir ifadeyle Kurultay’ın gücü yalnız anayasal yetkilerinden değil, parti sisteminin açıklığı, komisyon pratiği ve denetim araçlarının gerçek kullanımından doğacaktır. Bu da reformu, yasamayı güçlendiren bir düzenleme olmaktan ziyade yasamayı yeniden işlevlendiren ve yürütme ile ilişkisini yeniden kalibre eden bir tasarım haline getirmektedir (Piedra, 2026).

Kurumsal tasarımın ikinci ayağını Başkan Yardımcılığı oluşturmaktadır. 1990’ların başında kısa süreliğine var olan bu makamın yeniden ihdası, resmi düzeyde yönetim sürekliliği ve halefiyet açıklığıyla gerekçelendirildi (Akorda, 2026c). Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev’in anlatımında Başkan Yardımcılığı, devlet yönetimini istikrara kavuşturan, yetki hiyerarşisini netleştiren ve cumhurbaşkanlığı makamı boşaldığında belirsizliği azaltan bir kurumdur. Yeni modelde Başkan Yardımcısı, Cumhurbaşkanı tarafından atanmakta, parlamentonun onayından geçmekte ve uluslararası temsil, Parlamento ile temas ve devlet organları arası eşgüdüm gibi görevler üstlenmektedir (Akorda, 2026c; Abuova, 2026).

Üçüncü büyük yenilik olan Halk Konseyi (Halyk Kenesi), reformun katılım ve temsil boyutunu yansıtmaktadır. Bu organ, Kazakistan Halkları Asamblesi ile Ulusal Kurultay’ın işlevsel mirasını devralan, halkın çıkarlarını temsil eden ve yasama inisiyatifini hakkı

YENİ ANAYASA, BİREYİ VE ONUN HAKLARINI SOYUT BEYANLARDAN ZİYADE PRENSİPLERLE GÜVENCE

**ALTINA ALMAYA
ÇALIŞMAKTADIR**

**ЖАҢА
КОНСТИТУЦИЯ
ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ
ҚҰҚЫҚТАРЫН ТЕК
ДЕКЛАРАТИВТІ
ТҮРДЕ ҒАНА ЕМЕС,
НАҚТЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ
РӘСІМДЕР АРҚЫЛЫ
ҚОРҒАУА
БАҒЫТТАЛҒАН**

билік пен заң шығарушы билік арасындағы үйлесімділікті күшейту әлеуетіне ие. алайда партиялық бәсеке шектеулі жағдайда күн тәртібін бақылаудың орталықтандырылуы қаупін де өз бойында сақтайтыны жөніндегі пікірлер де айтылуда (Cutler, 2026). Басқаша айтқанда, Құрылтайдың күші тек оның конституциялық өкілеттіктерінен ғана емес, партиялық жүйенің ашықтығынан, комиссиялар практикасы мен бақылау құралдарының нақты қолданылуынан туындайды. Бұл өз кезегінде реформаны заң шығарушы билікті күшейтетін тетік ретінде емес, қайта оны жаңа функциялық негізде ұйымдастырып, атқарушы билікпен арақатынасын қайта бейімдейтін жоба ретінде сипаттауға мүмкіндік береді (Piedra, 2026).

Институционалдық жобаның екінші маңызды бөлігі – вице-президент лауазымының енгізілуі. 1990-жылдардың басында қысқа мерзім өмір сүрген бұл лауазымның қайта енгізілуі ресми түсіндірмелерде бұл қадам мемлекеттік басқарудың сабақтастығын қамтамасыз ету мен биліктің берілу тәртібін айқындау қажеттілігімен негізделеді (Ақорда, 2026c). Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың айтуынша, вице-президент мемлекеттік басқаруда тұрақтылықты күшейтіп, өкілеттіктер иерархиясын нақтылайды, сонымен бірге президент лауазымы бос қалған жағдайда белгісіздікті азайтады. Жаңа модельде вице-президентті парламенттің мақұлдауымен Президент тағайындап, халықаралық өкілдік, Парламентпен байланыс және мемлекеттік органдар арасындағы үйлестіру сынды міндеттерді атқарады (Ақорда, 2026c; Абуова, 2026).

Реформаның үшінші маңызды жаңалығы – Халық кеңесі, реформаның қатысу мен өкілдік аспектісін айшықтайды. Ол Қазақстан халқы Ассамблеясы мен Ұлттық Құрыл-

bulunan üst düzey bir istişare yapısı olarak kurgulandı (Akorda, 2026c). Resmi sunumlarda konseyin üye sayısının yüzü aşacağı, toplum-devlet etkileşimini artıracığı ve kamusal diyalog için kalıcı bir kanal sunacağı belirtilmektedir (Birbayeva, 2026b). Bu özellikler, reformu yalnızca yürütme-yasama yeniden dağılımı olarak değil, kontrollü katılım mekanizmalarının kurumsallaştırılması olarak da düşündürmektedir. Bununla birlikte konseyin Cumhurbaşkanı tarafından oluşturulması, gerçek temsil kapasitesinin ve bağımsız etkisinin uygulama tasarımıyla bağlı olacağını göstermektedir (KISI, 2026a).

Kurumsal değişimin derinliği, yalnız anayasa metninde değil, uygulama ajandasında da görülmektedir. Mart 2026'daki hükümet toplantısında yeni anayasanın hayata geçirilmesi için beş yeni anayasal kanun, sekiz anayasal kanunda değişiklik ve altmıştan fazla yasa da uyarlama gerektiği açıklandı (Birbayeva, 2026c). Ayrıca anayasa değişikliklerinin gelecekte yalnız referandum yoluyla yapılacağı, bunun geniş kamusal tartışma ve anayasal istikrarı güçlendireceği vurgulandı (Birbayeva, 2026b). Uluslararası anlaşmaların uygulanmasında parlamenter denetimini güçlendirilmesi ve normların iç hukuka daha sistematik aktarılması da reformun hukuk-devlet ve yöne-

тайдың функционалдык мұрасын жалғастыратын, халық мүдделерін білдіретін және заң шығару бастамасы құқығына ие жоғары деңгейдегі консультативтік орган ретінде жобаланған (Ақорда, 2026c). Ресми мәліметтерге сәйкес, кеңес мүшелерінің саны жүзден асып, қоғам мен мемлекет арасындағы өзара ықпалдастықты күшейтуді, қоғамдық диалог үшін тұрақты арнаны қамтамасыз етуді іске асырады (Бірбаева, 2026b). Бұл сипаттамалар реформаны тек билік тармақтарын қайта бөлумен шектемей, қатысудың институционалдық тетіктерін қалыптастыру ретінде де қарастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, кеңестің Президент тарапынан қалыптастырылуы, оның нақты өкілдік деңгейі мен тәуелсіздігінің іске асыру тетіктеріне байланысты болатынын көрсетеді (KISI, 2026a).

Институционалдық өзгерістердің тереңдігі тек Конституция мәтінінде ғана емес, оны іске асыру жоспарында да көрінеді. 2026 жылғы наурыздағы Үкімет отырысында жаңа Конституцияны жүзеге асыру үшін бес жаңа конституциялық заң қабылдау, сегіз конституциялық заңға өзгерістер енгізу және алпысқа жуық заңға түзетулер жасау қажет екені айтылды (Бірбаева, 2026c). Сонымен қатар, болашақта Консти-

тісім boyutunu destekleyen önemli ayrıntılar arasında yer almaktadır (Birbayeva, 2026b; Birbayeva, 2026c). Böylece 2026 referandumu, yalnızca yeni bir metnin onaylanması değil, uzun bir ikincil mevzuat ve kurumsal uyum sürecinin başlangıcı olarak ortaya çıkmaktadır.

Reformun önemli bir boyutu da anayasanın değerler çerçevesini ve devlet kimliğini yeniden formüle etmesidir. Yeni preambül ve ilkeler bölümü, devletin normatif yönünü daha görünür kılmakta; egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğü, adalet, “kanun ve düzen”, kültür, eğitim, bilim, yenilikçilik ve çevresel sorumluluk gibi kavramları anayasal merkeze taşımaktadır (Birbayeva, 2026a). Bu yön, reformu yalnız bir kurumlar reformu olmaktan çıkarıp devletin ne için var olduğu ve hangi öncelikleri benimseydiği sorusuna da cevap veren bir çerçeveye dönüştürmektedir. Dış analizlerde bu durum, özellikle yatırım öngörülebilirliği, hukuki berraklık ve devlet kapasitesi arasında bağ kuran bir yönetim mesajı olarak okunmaktadır (Cutler, 2026; Syed, 2026).

Dil politikası bu yeni çerçevenin en sembolik başlıklarından biridir. Yeni metin Kazakçayı devlet dili olarak teyit ederken, Rusçanın kamu kurumlarında ve yerel özyönetim organlarında Kazakçayla birlikte resmi kullanımını sürdürmektedir (Syed, 2026). Ancak önceki anayasal söylemde yer alan “eşit düzeyde kullanım” formülünden “birlikte kullanım” vurgusuna geçilmesi, hukuken dışlayıcı değil fakat sembolik olarak yeniden ölçeklendirici bir değişikliktir. Bu nüans, bir yandan çok dilli idari gerçekliği korurken diğer yandan Kazak devlet kimliğinin ve ulusal dil hiyerarşisinin anayasal merkeziliğini güçlendirmektedir. Analistler bu nedenle dil maddesini, reformun en teknik görünüşüne ama en güçlü kimliksel etkilerinden biri olarak değerlendirmektedir (Syed, 2026).

**YENİ DÜZENLEME,
ANAYASAL KORUMA
MEKANİZMALARINI
GÜÇLENDİRMENİN
YANI SIRA ASTANA
ULUSLARARASI
FİNANS MERKEZİ
VE ALATAU GİBİ
ALANLARDA ÖZEL
HUKUKİ REJİMLERE
İMKÂN TANIYAN
HÜKÜMLER DE
İÇERMEKTEDİR**

**ЖАҢА
КОНСТИТУЦИЯ
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ
ҚОРҒАУ ТЕТІКТЕРІН
КҮШЕЙТУМЕН
ҚАТАР, АСТАНА
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҚАРЖЫ ОРТАЛЫҒЫ
МЕН АЛАТАУ
ҚАЛАСЫ СЫНДЫ
АЙМАҚТАРДА
АРНАЙЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ
МӘРТЕБЕ БЕРУГЕ
ЖОЛ АШТЫ**

туцияға өзгерістер тек референдум арқылы енгізілетіні атап өтіліп, бұл кең қоғамдық талқылауды қамтамасыз етуге және конституциялық тұрақтылықты күшейтуге бағытталған (Бірбаева, 2026b). Халықаралық шарттарды іске асыруда парламенттік бақылауды күшейту мен нормаларды ішкі құқыққа жүйелі енгізу де реформаның құқықтық мемлекет қағидаттарын нығайтатын маңызды элементтерінің бірі (Бірбаева, 2026b; Бірбаева, 2026c).

Реформаның маңызды бағыттарының бірі – Конституцияның құндылықтық негізі мен мемлекеттік бірегейлікті қайта айқындау. Жаңа преамбула мен негізгі қағидаттар бөлімі мемлекеттің нормативтік сипатын айқынырақ көрсетіп, егемендік, тәуелсіздік, аумақтық тұтастық, әділеттілік, “заң мен тәртіп”, мәдениет, білім, ғылым, инновация және экологиялық жауапкершілік сияқты ұғымдарды конституциялық деңгейде бекітеді (Бірбаева, 2026a). Осы тұрғыдан алғанда, реформа тек институционалдық өзгерістермен шектелмей, мемлекеттің қандай мақсаттар үшін қызмет ететіні мен қандай басымдықтарды ұстанатыны туралы да нақты бағдар береді. Сыртқы талдауларда бұл жағдай инвестициялық болжамдылық, құқықтық айқындық және мемлекеттік әлеует арасындағы байланысты күшейтетін басқару сигналы ретінде қарастырылады (Cutler, 2026; Syed, 2026).

Тіл саясаты – жаңа конституциялық құрылымның ең символдық бағыттарының бірі. Жаңа мәтін қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде бекіте отырып, орыс тілінің мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қазақ тілімен қатар ресми түрде қолданылуын сақтайды (Syed, 2026). Алайда бұрынғы “тең қолдану” ұстанымынан “қатар қолдану” қағидатына көшу заңдық тұрғыдан шектеу енгізбесе де, символдық тұрғыдан

Haklar ve özgürlükler alanında ise 2026 metni, reformun en yüksek toplumsal meşruiyet taşıyan boyutunu oluşturmaktadır. Yeni anayasa, bireyi ve onun haklarını soyut beyanlardan ziyade prensiplerle güvence altına almayla çalışmaktadır (Zabirova, 2026; Birbayeva, 2026b). Kişisel verilerin hukuka aykırı toplanması, işlenmesi, depolanması ve kullanılmasına karşı koruma; dijital teknolojiler bağlamında özel hayatın güvence altına alınması; gözetim ve tutmada usul güvenceleri; hukuki yardıma erişim; avukatlık mesleğinin anayasal statüsü; çifte cezalandırma yasağı ve yargısal denetime ilişkin daha açık normlar bu doğrultuda öne çıkmaktadır (Zabirova, 2026; Birbayeva, 2026b). Aynı şekilde evliliğin kadın ve erkek arasındaki gönüllü ve eşit birlik olarak tanımlanması, din-devlet ayrımının ve eğitimin seküler niteliğinin pekiştirilmesi de anayasal metnin sosyal ve kültürel alanlardaki düzenlemelerini güçlendirmektedir (Cutler, 2026).

Bu alanın dikkat çekici yanı, kamuoyu ilgisinin zaman içinde hangi hükümlerde yoğunlaştığını da göstermesidir. Bu reformun görüşülmesinin ilk evresinde vatandaşlar en çok tek kamaralı parlamento, Başkan Yardımcılığı ve Halkın Kenesi gibi kurumsal yenilikleri fark etti (KISI, 2026a). Referandumla yaklaşıldıkça ise ilgi, doğrudan gündelik hayat ve haklarla ilişkili maddelere kaymaktadır. Mart 2026 verilerine göre anayasal reformun çevresel sorumluluk, kültür-egitim-bilim-yenilikçilik, diji-

maңызды өзгеріс. Бұл өзгеріс бір жағынан көптілді әкімшілік шындықты сақтаса, екінші жағынан қазақ тілі мен ұлттық үндестіктің конституциялық мәртебесін күшейтеді. Сондықтан сарапшылар бұл бапты реформаның техникалық тұрғыдан қарапайым көргенімен, ең маңызды бірегей әсерлерінің бірі деп санайды (Syed, 2026).

Адам құқықтары мен бостандықтары саясаты 2026 жылғы Конституция реформасының ең жоғары қоғамдық қолдауға ие болған бөлігі. Жаңа Конституция жеке тұлғаның құқықтарын тек декларативті түрде ғана емес, нақты құқықтық рәсімдер арқылы қорғауға бағытталған (Забирова, 2026; Бірбаева, 2026b). Жеке деректерді заңсыз жинау, өңдеу, сақтау және пайдаланудан қорғау; цифрлық технологиялар жағдайында жеке өмірдің құпиялылығын қамтамасыз ету; ұстау және қамауда ұстау кезінде процессуалдық кепілдіктер; заң көмегіне қол жеткізу; адвокаттық қызметтің конституциялық мәртебесі; қосарланған жазаға тыйым салу және сот бақылауын күшейту сынды нормалар ерекше атап өтіледі (Забирова, 2026; Бірбаева, 2026b). Сонымен қатар, некенің ер мен әйелдің ерікті әрі тең одағы ретінде айқындалуы, дін мен мемлекеттің бөліну қағидатының, білім беру жүйесінің зайырлы сипатының бекітілуі де конституциялық мәтіннің әлеуметтік және мәдени салалардағы реттеуші әлеуетін күшейтеді (Cutler, 2026).

Бұл саладағы маңызды ерекшеліктердің бірі – қоғамдық пікірдің уақыт өте келе қай нормаларға көбірек назар аударғанын көрсетуі. Реформаны талқылаудың бастапқы кезеңінде азаматтар көбіне бір палаталы парламент, вице-президенттік және Халық кеңесі сынды институционалдық өзгерістерге назар аударды (KISI, 2026a). Ал референдум жақындаған сайын қоғамның қызығушылығы күнделікті өмірге және құқықтарға тікелей қатысты нормаларға ауысты. 2026 жылғы наурыздағы деректерге сәйкес, экологиялық жауапкершілік, мәдениет, білім, ғылым және инновация, цифрлық деректерді қорғау және отбасыға қатысты баптар қоғам тарапынан ең жоғары қолдауға ие болды (KISI, 2026a; Бірбаева, 2026c). Бұл жоба конституциялық реформаның қоғам тарапынан қабылдануы

tal kişisel veri koruması ve aile gibi haklar ve değerler eksenindeki hükümleri kamuoyunda en yüksek desteği toplayan maddeler arasında yer aldı (KISI, 2026a; Birbayeva, 2026c). Bu tablo, anayasal reformun toplumsal kabullünün salt kurum tasarımıyla değil, haklar, güvenlik, sosyal istikrar ve kimlik eksenindeki düzenlemelerden beslendiğini de göstermektedir.

Daha teknik ama önemli değişiklikler de reformun kapsamını genişletmektedir. Yeni düzenleme, anayasal koruma mekanizmalarını güçlendirmenin yanı sıra Astana Uluslararası Finans Merkezi ve Alatau gibi alanlarda özel hukuki rejimlere imkân tanıyan hükümler de içermektedir (Birbayeva, 2026a). Bu, anayasal çerçevenin yalnız siyasal kurumları değil, ekonomik büyüme, hukuki öngörülebilirlik ve yatırım altyapısını da destekleyecek biçimde tasarlandığını göstermektedir. Aynı zamanda uluslararası anlaşmaların iç hukukta uygulanmasına ilişkin daha açık bir usul mantığı geliştirilmesi ve parlamenter denetim artırılması, reformun hukuk ve dış politika boyutunu da daha kurumsal hale getirmektedir (Birbayeva, 2026b).

Bütün bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, 2026 anayasal dönüşümünü en isabetli biçimde açıklayan kavram "stratejik kurumsal uyarılma"dır. Resmi anlatı reformu siyasal modernizasyon, toplumsal katılım ve insan odaklı yönetim çerçevesinde sunarken (KISI, 2026a), yabancı basın ve düşünce kuruluşları, devlet kapasitesini artıran, halefiyet belirsizliğini azaltan ve dış ortaklara daha öngörülebilir bir yönetim modeli sinyali veren bir yeniden yapılanma olarak okumaktadır (Piedra, 2026). Özellikle Türkiye ve Türk dünyası eksenli gözlem ve açıklamalar, referandumun bölgesel meşruiyet boyutunu güçlendirmekte, global partner odaklı yorumlar ise anayasal tasarımın yatırım, uluslararası iş birliği ve uzun vadeli siyasal öngörülebilirlik üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir (Çalışkan, 2026; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2026).

Bununla birlikte reformun nihai başarısı, anayasa metninin kapsamından çok onun nasıl uygulanacağına bağlı olacaktır. Bu konuda Kurultay'ın ne ölçüde gerçek denetim üreteceği, Halk Konseyi'nin ne kadar çoğulcu işleyeceği ve haklar kataloğunun uygulamada

tek институционалдық құрылыммен емес, сонымен қатар құқықтарға, қауіпсіздікке, әлеуметтік тұрақтылыққа және жеке басына бағытталған ережелерден де туындағанын көрсетеді.

Реформа аясында техникалық тұрғыдан маңызды, бірақ аса көзге түсе бермейтін өзгерістер де бар. Жаңа Конституция конституциялық қорғау тетіктерін күшейтумен қатар, Астана халықаралық қаржы орталығы мен Алатау қаласы сынды аймақтарда арнайы құқықтық мәртебе беруге жол ашты (Бірбаева, 2026a). Бұл конституциялық құрылымның тек саяси институттарды ғана емес, сонымен бірге экономикалық даму, құқықтық болжамдылық және инвестициялық инфрақұрылымды қолдауға бағытталғанын көрсетеді. Сонымен қатар, халықаралық шарттарды ішкі құқықтық кеңістікке енгізудің неғұрлым айқын рәсімдерін қалыптастыру мен парламенттік бақылауды күшейту реформаның құқықтық және сыртқы саясаттық өлшемін институционалдық тұрғыдан нығайтады (Бірбаева, 2026b).

Жоғарыда аталған барлық факторлардың барлығын тұтас қарастырғанда, 2026 жылғы конституциялық реформаны барынша дәл сипаттайтын ұғым – "стратегиялық институционалдық бейімделу". Ресми түсіндірулерде бұл реформа саяси жаңғыру, қоғамдық қатысу және адамға бағытталған басқару ретінде ұсынылса (KISI, 2026a), шетелдік сарапшылар оны мемлекеттік әлеуетті арттыруға, президенттік сайлаудағы белгісіздікті азайтуға және халықаралық серіктестер үшін басқарудың болжамды моделін қалыптастыруға бағытталған құрылымдық өзгеріс ретінде түсіндіреді (Пиедра, 2026). Түркия мен Түркі әлемі аясындағы бақылаулар мен түсіндірмелер референдумның өңірлік заңдылық өлшемін күшейтеді, ал жаһандық серіктестерге бағытталған пікірлер конституциялық жобаның инвестицияларға, халықаралық ынтымақтастыққа және ұзақ мерзімді саяси болжау әсеріне назар аудартады.

Дегенмен реформаның түпкі нәтижесі Конституция мәтінінің мазмұнына ғана емес, оны іс жүзінде қалай жүзеге асыратынына байланысты болады. Құрылтай-

ne kadar somutlaşacağı sorularını açık bırakmaktadır (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, 2026). Bu nedenle 2026 referandumu, ne bir “ani demokratik sıçrama” ne de salt bir güç tahkimi olarak okunmalıdır. Daha isabetli yaklaşım, onun istikrar, egemenlik, yönetim kapasitesi ve reform sürekliliği hedeflerini bir araya getiren ve meşruiyetini uzun vadede ancak tutarlı uygulama ile pekiştirebilecek bir kurumsal yeniden yapılanma olarak tanımlanabilir (Syed, 2026).

Sonuç olarak 2026 Kazakistan anayasa referandumu, 2022 sonrasında açılan reform çizgisini daha geniş, daha bütüncül ve daha kurumsallaşmış bir düzleme taşıdı (Akorda, 2022; Akorda, 2026c). Kurultay, Başkan Yardımcılığı ve Halk Konseyi gibi yapısal yenilikler siyasal sistemin işleyişini sadeleştirmeyi ve devlet-toplum ilişkisini yeni kanallarla biçimlendirmeyi amaçlarken; dil, dijital haklar, çevre, sekülerlik, eğitim, bilim ve aileye ilişkin hükümler anayasanın normatif boyutunu güçlendirmektedir (Birbayeva, 2026b; Cutler, 2026). Bu nedenle yeni metin, bir yandan yürütme merkezli devlet geleneğini koruyan, diğer yandan onu daha kurallı, daha görünür ve kısmen daha katılımcı bir çerçevede yeniden tanımlayan bir dönüşüm olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla 2026 anayasa referandumu, Kazakistan’da reform sürekliliği ile kurumsal yeniden yapılanmanın kesiştiği; yönetim etkileri ise büyük ölçüde uygulama performansı tarafından belirlenecek yeni bir siyasal evrenin başlangıcıdır (Akorda, 2026b; Kazakistan Merkez Referandum Komisyonu, 2026; KISI, 2026a).

Kaynakça:

- Abuova, Nagima (2026). Anayasa reformu komisyonu önerilen reformlar üzerindeki çalışmalarına başladı. Alınan yer: <https://astanatimes.com/2026/01/constitutional-reform-commission-starts-work-on-proposed-reforms/>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Akorda (2022). Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev’in halka yıllık mesajı. Alınan yer: <https://www.akorda.kz/en/state-of-the-nation-address-by-president-of-the-republic-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-17293>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Akorda (2026a). 15 Mart 2026 tarihli cumhurbaşkanlığı referandumunun düzenlenmesi hakkında. Alınan yer: <https://www.akorda.kz/ru/o-provedenii-15-marta-2026-goda-respublikanskogo-referenduma-111316>. Erişim tarihi: 23.04.2026.

↑

дың нақты бақылау функциясын қаншалықты орындай алатыны, Халық кеңесінің шынайы плюрализмді қамтамасыз ететіні және құқықтар жүйесінің практикада қалай іске асатыны сияқты сұрақтар әлі де өзекті болып тұр (ЕҚЫҰ, 2026). Сондықтан 2026 жылғы референдумды не “кенеттен демократиялық серпіліс”, не тек билікті күшейту құралы ретінде түсінуге болмайды. Ең дұрыс көзқарас – оны тұрақтылық, егемендік, басқару тиімділігі және реформалардың сабақтастығын әрі өзінің легитимдігін ұзақ мерзімде тек дәйекті іске асыру арқылы ғана бекіте алатын институционалдық қайта құрылымдау ретінде айқындауда көрінеді (Суед, 2026).

Қорытындылай келе, 2026 жылғы Қазақстандағы конституциялық референдум 2022 жылдан кейін басталған реформалық бағытты анағұрлым кең, тұтас және институционалданған деңгейге көтерді (Ақорда, 2022; Ақорда, 2026c). Құрылтай, Вице-президенттік және Халық кеңесі сияқты құрылымдық өзгерістер саяси жүйені жеңілдетуге және мемлекет пен қоғам арасындағы өзара қатынасты жаңа деңгейде ұйымдастыруға бағытталса, тіл саясаты, цифрлық құқықтар, экология, зайырлылық, білім, ғылым және отбасыға қатысты нормалар Конституцияның құндылықтық негізін күшейтеді (Бірбаева, 2026b; Cutler, 2026). Осылайша жаңа Конституция бір жағынан атқарушы билікке негізделген мемлекеттік дәстүрді сақтай отырып, екінші жағынан оны неғұрлым айқын, реттелген және белгілі бір деңгейде қатысушы модельге айналдырады. Демек, 2026 жылғы конституциялық референдум Қазақстанда реформалардың сабақтастығы мен институционалдық қайта құрылымдаудың түйіскен жаңа саяси кеңістігінің бастауын білдіреді; ал оның басқарушылық салдарлары едәуір дәрежеде іске асыру сапасымен айқындалатын болады (Ақорда, 2026b; Қазақстанның Орталық референдум комиссиясы, 2026; KISI, 2026a).

Дереккөз:

- Абуова, Нағима (2026). Конституциялық реформа комиссиясы ұсынылған реформалар бойынша жұмысын бастады. Сілтеме: <https://astanatimes.com/2026/01/constitutional-reform-commission-starts-work-on-proposed-reforms/>. Қаралған күні: 23.04.2026.

- Akorda (2026b). 15 Mart 2026'da kabul edilen Kazakistan Cumhuriyeti Anayasasının uygulanmasına ilişkin tedbirler hakkında. Alınan yer: <https://www.akorda.kz/kz/2026-zhylygy-15-nauryzda-kabyldangan-kazakstan-respublikasynyn-konstituciyasyn-iske-asyru-zhonindegi-sha>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Akorda (2026c). Devlet başkanı Kasım Jomart Tokayev'in 5. Ulusal Kurultay oturumundaki konuşması. Alınan yer: <https://www.akorda.kz/en/address-by-the-head-of-state-kassym-jomart-tokayev-at-the-5th-session-of-the-national-kurultai-21061>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (2026). Kazakistan, referandum, 15 Mart 2026: İhtiyaç değerlendirme misyon raporu. Alınan yer: <https://odhr.osce.org/node/662446>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Birbayeva, Ayana (2026a). Kazakistan temel kanununun %84'nü etkileyen anayasa reformu önerdi. Alınan yer: <https://astanatimes.com/2026/01/kazakhstan-proposes-constitutional-reform-affecting-84-of-basic-law/>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Birbayeva, Ayana (2026b). Yetkililer, Kazakistan merkezli diplomatik topluluğu anayasa taslağı hakkında bilgilendirdi. Alınan yer: <https://astanatimes.com/2026/02/officials-brief-kazakhstan-based-diplomatic-community-on-draft-constitution/>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Birbayeva, Ayana (2026c). Hükümet, yeni anayasanın ardından hukuki çerçeveyi köklü biçimde yenileyecek. Alınan yer: <https://astanatimes.com/2026/03/government-to-overhaul-legal-framework-following-new-constitution/>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Çalışkan, Göktuğ (2026). Kazakistan'da anayasal dönüşümün yeni safhası: Referandum ve devlet tasarımı. Alınan yer: <https://www.ankasam.org/anka-analizler/kazakistanda-anayasal-donusumun-yeni-safhasi-referandum-ve-devlet-tasarimi/>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Cutler, Robert (2026). Kazakistan'ın anayasa taslağı ve devlet otoritesinin yeniden düzenlenmesi. Alınan yer: <https://timesca.com/kazakhstans-draft-constitution-and-the-reordering-of-state-authority/>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Kazakistan Merkez Referandum Komisyonu (2026). 15 Mart 2026 tarihli ulusal referandumda gerçekleştirilen oylamanın sonuçları hakkında. Alınan yer: <https://www.election.gov.kz/eng/news/acts/index.php?ID=10122>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Kazakistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (2026a). Kazakistan'ın yeni anayasal modeli: Dirençli ve modern bir devlete doğru. Alınan yer: <https://kisi.kz/wp-content/uploads/2026/03/kazakhstans-new-constitutional-model-towards-a-resilient-and-modern-state.pdf>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Piedra, Javier (2026). Kazakistan'ın yeni anayasası küresel ortaklara önemli bir sinyal veriyor. Alınan yer: <https://timesca.com/kazakhstans-new-constitution-sends-a-key-signal-for-global-partners/>. Erişim tarihi: 23.04.2026.
- Syed, Raza (2026). Kazakistan'ın anayasa referandumu: Stratejik sınırlama mı yoksa kurumsal pekiştirme mi?
- Aқорда (2022). Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың халыққа жолдауы. Сілтеме: <https://www.akorda.kz/en/state-of-the-nation-address-by-president-of-the-republic-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-17293>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Ақорда (2026a). 2026 жылдың 15 наурызында президенттік референдум өткізуге қатысты. Сілтеме: <https://www.akorda.kz/ru/o-provedenii-15-marta-2026-goda-respublikanskogo-referenduma-111316>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Ақорда (2026b). 2026 жылдың 15 наурызында қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясын іске асыру шараларына қатысты. Сілтеме: <https://www.akorda.kz/kz/2026-zhylygy-15-nauryzda-kabyldangan-kazakhstan-respublikasynyn-konstituciyasyn-iske-asyru-zhonindegi-sha>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Ақорда (2026c). ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың V Ұлттық Конгресс сессиясында сөйлеген сөзі. Сілтеме: <https://www.akorda.kz/en/address-by-the-head-of-state-kassym-jomart-tokayev-at-the-5th-session-of-the-national-kurultai-21061>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы (2026). Қазақстан, референдум, 2026 жылғы 15 наурыз: Қажеттіліктерді зерделеу миссиясының есебі. Сілтеме: <https://odhr.osce.org/node/662446>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Бірбаева Аяна (2026a). Ұсынылған конституциялық реформа Қазақстанның негізгі заңының сексен төрт пайызына әсер етеді. Сілтеме: <https://astanatimes.com/2026/01/kazakhstan-proposes-constitutional-reform-affecting-84-of-basic-law/>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Бірбаева Аяна (2026b). Шенеуніктер Қазақстанда орналасқан дипломатиялық қауымдастыққа конституция жобасымен таныстырды. Сілтеме: <https://astanatimes.com/2026/02/officials-brief-kazakhstan-based-diplomatic-community-on-draft-constitution/>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Бірбаева Аяна (2026c). Үкімет жаңа Конституциядан кейін құқықтық базаны түбегейлі реформалайтын болады. Сілтеме: <https://astanatimes.com/2026/03/government-to-overhaul-legal-framework-following-new-constitution/>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Çalışkan, Göktuğ (2026). Қазақстандағы конституциялық трансформацияның жаңа кезеңі: референдум және мемлекеттік құрылым. Сілтеме: <https://www.ankasam.org/anka-analizler/kazakistanda-anayasal-donusumun-yeni-safhasi-referandum-ve-devlet-tasarimi/>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Cutler, Robert (2026). Қазақстан конституциясының жобасы және мемлекеттік билікті қайта құру. Сілтеме: <https://timesca.com/kazakhstans-draft-constitution-and-the-reordering-of-state-authority/>. Қаралған күні: 23.04.2026.
- Забирова Айгүл (2026). Қазақстан үшін жаңа парламенттік модель: қаншалықты маңызды? Сілтеме: <https://caspiantpost.com/analytics/new-parliamentary-model-for-kazakhstan-what-s-at-stake>. Қаралған күні: 23.04.2026.

Алынған yer: <https://timesca.com/kazakhstans-constitutional-referendum-strategic-reset-or-institutional-consolidation/>. Ерісім тарихі: 23.04.2026.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2026). No: 47, Kazakistan'da gerçekleştirilen anayasa referandumu hakkında. Алынған yer: https://www.mfa.gov.tr/no_47-kazakistan-da-gerceklestirilen-anayasa-referandumu-hk.tr.mfa. Ерісім тарихі: 23.04.2026.

Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (2026). TÜRKPA uluslararası referandum gözlem misyonu Astana ve Almatı'da basın toplantısı düzenledi. Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi. Алынған yer: <https://turkpa.org/xeber/turkpa-international-referendum-observation-mission-held-press-conferences-in-astana-and-almaty>. Ерісім тарихі: 23.04.2026.

Zabirova, Aygul (2026). Kazakhstan için yeni parlamenter model: Ne kadar kritik? Caspian Post. Алынған yer: <https://caspianpost.com/analytics/new-parliamentary-model-for-kazakhstan-what-s-at-stake>. Ерісім тарихі: 23.04.2026.

Қазақстанның Орталық референдум комиссиясы (2026). 2026 жылғы 15 наурыздағы республикалық референдумда дауыс беру нәтижелері. Сілтеме: <https://www.election.gov.kz/eng/news/acts/index.php?ID=10122>. Қаралған күні: 23.04.2026.

Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты (2026a). Қазақстанның жаңа конституциялық моделі: Тұрақты және заманауи мемлекетке қарай. Сілтеме: <https://kisi.kz/wp-content/uploads/2026/03/kazakhstans-new-constitutional-model-towards-a-resilient-and-modern-state.pdf>. Қаралған күні: 23.04.2026.

Piedra, Javier (2026). Қазақстанның жаңа Конституциясы жаһандық серіктестерге маңызды сигнал береді. Сілтеме: <https://timesca.com/kazakhstans-new-constitution-sends-a-key-signal-for-global-partners/>. Қаралған күні: 23.04.2026.

Syed, Raza (2026). Қазақстандағы конституциялық референдум: стратегиялық қайта құру ма, әлде институционалдық нығайту ма? Сілтеме: <https://timesca.com/kazakhstans-constitutional-referendum-strategic-reset-or-institutional-consolidation/>. Қаралған күні: 23.04.2026.

Түркия Республикасының Сыртқы істер министрлігі (2026). № 47, Қазақстанда өткен конституциялық референдум туралы. Сілтеме: https://www.mfa.gov.tr/no_47-kazakistan-da-gerceklestirilen-anayasa-referandumu-hk.tr.mfa. Қаралған күні: 23.04.2026.

Түркі мемлекеттерінің Парламенттік Ассамблеясы (2026). ТүркПА халықаралық референдумды бақылау миссиясы Астана мен Алматыда баспасөз мәслихаттарын өткізді. Сілтеме: <https://turkpa.org/xeber/turkpa-international-referendum-observation-mission-held-press-conferences-in-astana-and-almaty>. Қаралған күні: 23.04.2026.

CONSULTATIVE DIALOGUE BETWEEN AFGHANISTAN AND CENTRAL ASIA: EMERGING SIGNS OF FUTURE COOPERATION

DR. ALBINA MURATBEKOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ ДИАЛОГ МЕЖДУ АФГАНИСТАНОМ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИЕЙ: НОВЫЕ СИГНАЛЫ БУДУЩЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА

On 5 April 2026, Kabul hosted the inaugural meeting of the Afghanistan–Central Asia Consultative Dialogue, convened by the Afghan Ministry of Foreign Affairs. Chaired by Afghan Foreign Minister Amir Khan Muttaqi, the meeting brought together senior diplomatic representatives from all five Central Asian republics, marking the first high-level engagement of its kind since the re-establishment of the Islamic Emirate of Afghanistan (IEA) in August 2021. The initiative reflected Kabul's intention to reinvigorate regional cooperation, as Central Asia occupies a 'special place' in its foreign policy (MFA IEA, 2026).

As outlined by the Afghan side, the platform is designed as a multilateral consultative mechanism to facilitate structured political dialogue. Its core objectives include exchanging views on regional dynamics, enhancing diplomatic coordination, and identifying practical avenues for expanding cooperation between IEA and Central Asian states. Priority areas highlighted during the meeting included economic engagement, trade, transit, and broader regional connectivity (MFA IEA, 2026).

Economic cooperation featured prominently in the discussions. Bilateral trade between Afghanistan and

**THE AFGHANISTAN–
CENTRAL ASIA
CONSULTATIVE
DIALOGUE REFLECTED
THE AFGHAN
GOVERNMENT'S
EFFORT TO
INSTITUTIONALIZE
POLITICAL DIALOGUE
AND FOSTER
SUSTAINED REGIONAL
ENGAGEMENT WITH
CENTRAL ASIA**

**КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ
ДИАЛОГ
АФГАНИСТАН–
ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ
ОТРАЖАЕТ
СТРЕМЛЕНИЕ
АФГАНСКОГО
ПРАВИТЕЛЬСТВА
ИНСТИТУЦИОНАЛИ-
ЗИРОВАТЬ
ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ДИАЛОГ И УКРЕПИТЬ
УСТОЙЧИВОЕ
РЕГИОНАЛЬНОЕ
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С
ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИЕЙ**

5 апреля 2026 года в Кабуле состоялось первое заседание Консультативного диалога Афганистан–Центральная Азия, организованное Министерством иностранных дел Афганистана. Встреча прошла под председательством министра иностранных дел Афганистана Амира Хана Муттаки и собрала высокопоставленных дипломатических представителей всех пяти центральноазиатских республик, что стало первым мероприятием такого уровня после восстановления Исламского Эмирата Афганистан (ИЭА) в августе 2021 года. Данная инициатива отражает стремление Кабула активизировать региональное сотрудничество, поскольку Центральная Азия занимает "особое место" во внешней политике страны (МИД ИЭА, 2026).

Как было отмечено афганской стороной, данная платформа задумана как многосторонний консультативный механизм для содействия структурированному политическому диалогу. Её ключевые цели включают обмен мнениями по региональной динамике, укрепление дипломатической координации и поиск практических направлений для расширения сотрудничества между ИЭА и государствами Центральной Азии. В числе приори-

Central Asia reached approximately US\$2.7 billion in 2025, demonstrating notable growth compared to previous years. However, Afghan authorities have set an ambitious target of increasing this volume to US\$10 billion within the next three to four years. To support this objective, the Afghan side identified key sectors for investment and collaboration, including natural resources, energy, e-governance, agriculture, healthcare, telecommunications, infrastructure development, and logistics (MFA IEA, 2026).

Connectivity and transit integration were also emphasized as strategic priorities. Minister Muttaqi highlighted Afghanistan's potential role as a land bridge linking Central Asia with South and West Asia. In this context, the advancement of the Afghan Transit Project was presented as a central policy objective. Infrastructure rehabilitation, particularly the Mazar-e-Sharif–Herat railway was identified as a critical need. Additionally, major regional initiatives such as TAPI (Turkmenistan–Afghanistan–Pakistan–India) and CASA-1000 were reaffirmed as essential components of Afghanistan's connectivity agenda. Other corridors, including the Lapis Lazuli Route via Turkmenistan and the Six-Nation Transport

тетных направлений, выделенных в ходе встречи, были экономическое взаимодействие, торговля, транзит и региональная взаимосвязанность (МИД ИЭА, 2026).

Экономическое сотрудничество заняло центральное место в обсуждениях. Двусторонний товарооборот между Афганистаном и странами Центральной Азии в 2025 году достиг примерно 2,7 млрд долларов США, продемонстрировав заметный рост по сравнению с предыдущими годами. Однако афганские власти поставили амбициозную цель - увеличить этот показатель до 10 млрд долларов США в течение следующих трёх-четырёх лет. Для достижения этой цели афганская сторона обозначила ключевые сектора для инвестиций и сотрудничества, а именно природные ресурсы, энергетику, электронное управление, сельское хозяйство, здравоохранение, телекоммуникации, развитие инфраструктуры и логистику (МИД ИЭА, 2026).

Вопросы взаимосвязанности и интеграции транзита также были подчеркнуты как стратегические приоритеты. Министр Муттаки отметил потенциальную роль Афганистана как сухопутного моста, соединяющего Центральную Азию с Южной и Западной Азией. В этом контексте про-

Corridor, were also cited as priority frameworks for regional integration.

Border management and shared resource governance constituted another area of focus. Given Afghanistan's approximately 2.329 kilometers of shared land and water borders with Tajikistan, Uzbekistan, and Turkmenistan, the Afghan side called for enhanced cooperation in reinforcing the banks of the Amu Darya River and modernizing border demarcation systems.

Overall, the convening reflected the Afghan government's effort to institutionalize political dialogue and foster sustained regional engagement with Central Asia. Minister Muttaqi expressed interest in holding such consultations on a regular basis, alongside expanding participation in regional programs and multilateral initiatives with Central Asian states (MFA IEA, 2026).

Central Asian states have largely adopted a pragmatic approach toward the current authorities in Afghanistan. Following the change in government in August 2021, when the Taliban took control of Kabul, regional governments withheld formal recognition, citing uncertainty over internal political developments. Nevertheless, they have maintained a diplomatic presence in Kabul and pursued gradual, practical engagement with the new authorities.

In this context, Uzbekistan quickly emerged as a key interlocutor, engaging with Afghanistan across a broad spectrum of issues. This included sustained high-level government contacts as well as an active role in facilitating dialogue between the Taliban and major international stakeholders. By describing the Taliban as "a reality that must be accepted", Tashkent has pursued a policy grounded in pragmatism, shaped by geographic proximity and shared

**CENTRAL ASIA'S
ENGAGEMENT
WITH THE TALIBAN
REFLECTS A BROADER
ALIGNMENT WITH
THE PRIORITIES
OF MAJOR
REGIONAL AND
GLOBAL POWERS,
PARTICULARLY
THE IMPERATIVE
OF STABILIZING
AFGHANISTAN**

**ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ
СТРАН
ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ
С "ТАЛИБАНОМ"
ОТРАЖАЕТ
СОВПАДЕНИЕ С
ПРИОРИТЕТАМИ
КЛЮЧЕВЫХ
РЕГИОНАЛЬНЫХ
И ГЛОБАЛЬНЫХ
ДЕРЖАВ,
ПРЕЖДЕ ВСЕГО
НЕОБХОДИМОСТЬЮ
СТАБИЛИЗАЦИИ
АФГАНИСТАНА**

движение Афганского транзитного проекта было представлено как ключевая политическая задача. Восстановление инфраструктуры, в частности железной дороги Мазари-Шариф-Герат, было обозначено как критически важная необходимость. Кроме того, крупные региональные инициативы, такие как ТАПИ (Туркменистан-Афганистан-Пакистан-Индия) и CASA-1000, были подтверждены как важнейшие элементы повестки взаимосвязанности Афганистана. Другие коридоры, включая маршрут "Лазурит" через Туркменистан и транспортный коридор шести стран, также были названы приоритетными рамками региональной интеграции.

Управление границами и совместное использование ресурсов стали ещё одной важной областью обсуждения. Учитывая, что протяжённость совместных сухопутных и водных границ Афганистана с Таджикистаном, Узбекистаном и Туркменистаном составляет около 2 329 километров, афганская сторона призвала к усилению сотрудничества в укреплении берегов реки Амударья и модернизации систем демаркации границ.

В целом, проведение встречи отражает стремление афганского правительства институционализировать политический диалог и укрепить устойчивое региональное взаимодействие с Центральной Азией. Министр Муттаки выразил заинтересованность в регулярном проведении подобных консультаций, а также в расширении участия в региональных программах и многосторонних инициативах с государствами Центральной Азии (МИД ИЭА, 2026).

Государства Центральной Азии в целом придерживаются прагматичного подхода в отношении нынешних властей Афганистана. После смены власти в августе 2021

interests in trade, transport, and regional stability, and has consistently advocated for constructive engagement (Imamova, 2022). In April 2023, Uzbekistan hosted the fourth ministerial meeting of Afghanistan's neighboring countries in Samarkand. The meeting brought together the foreign ministers and senior officials of Uzbekistan, Iran, China, Pakistan, Russia, Tajikistan, and Turkmenistan, along with representatives of the Afghan authorities (Tashkent Times, 2023). In August 2024, Uzbekistan's Prime Minister Abdulla Aripov visited Afghanistan, becoming the highest-ranking foreign official to do so since the Taliban's return to power. During the visit, the two sides concluded agreements on trade and investment valued at approximately \$2.5 billion (Putz, 2024). In October 2024, Uzbekistan became the third country to accredit a Taliban-appointed ambassador, referring to him as the Head of the Diplomatic Mission of Afghanistan in Uzbekistan (Gul, 2024).

года, когда "Талибан" взял под контроль Кабул, страны региона воздержались от формального признания, ссылаясь на неопределённость внутреннего политического развития. Тем не менее они сохранили дипломатическое присутствие в Кабуле и продолжили постепенное, практическое взаимодействие с новыми властями.

В этом контексте Узбекистан быстро стал ключевым партнёром по диалогу, взаимодействуя с Афганистаном по широкому кругу вопросов. Это включало как устойчивые контакты на высоком уровне, так и активную роль в содействии диалогу между "Талибаном" и основными международными участниками. Характеризуя "Талибан" как "реальность, которую необходимо принять", Ташкент проводит политику, основанную на прагматизме, обусловленную географической близостью и общими интересами в сфере торговли, транспорта и региональной стабильности,

While Uzbekistan was among the pioneers in re-establishing relations with the Taliban authorities, Kazakhstan became the first to remove the Taliban from its list of banned terrorist organizations in December 2023, reversing a designation that had been in place since 2005. Earlier, in April 2023, Astana transferred control of the Afghan embassy premises to Taliban representatives, being among the first to take such a step (Bekmurzaev, 2024). Also, in August 2023, a delegation of Afghan government officials and business representatives visited Kazakhstan to participate in the first Kazakh–Afghan business forum, accompanied by an exhibition showcasing Afghan products (MFA RK, 2023). In August 2024, Kazakhstan's Ministry of Foreign Affairs formally accepted Taliban-appointed diplomat Mohammad Rahman Rahmani as Chargé d'Affaires at the Afghan Embassy in Astana. Notably, the Kazakh side referred to him as the "head of the Afghanistan diplomatic mis-

последовательно выступая за конструктивное взаимодействие (Имамова, 2022).

В апреле 2023 года Узбекистан принял в Самарканде четвертую министерскую встречу соседних с Афганистаном стран. Во встрече приняли участие министры иностранных дел и высокопоставленные представители Узбекистана, Ирана, Китая, Пакистана, России, Таджикистана и Туркменистана, а также представители афганских властей (Tashkent Times, 2023). В августе 2024 года премьер-министр Узбекистана Абдулла Арипов посетил Афганистан, став самым высокопоставленным иностранным должностным лицом, совершившим такой визит после возвращения "Талибана" к власти. В ходе визита стороны заключили соглашения в области торговли и инвестиций на сумму около 2,5 млрд долларов США (Путц, 2024). В октябре 2024 года Узбекистан стал третьей страной, аккредитовавшей назначенного "Талибаном" посла, обозначив его как главу дипломатической миссии Афганистана в Узбекистане (Гюль, 2024).

Если Узбекистан был одним из пионеров в восстановлении отношений с властями "Талибана", Казахстан стал первой страной, исключившей "Талибан" из списка запрещённых террористических организаций в декабре 2023 года, отменив статус, действовавший с 2005 года. Ранее, в апреле 2023 года, Астана передала контроль над зданием афганского посольства представителям "Талибана", став одной из первых стран, предпринявших такой шаг (Бекмурзаев, 2024). Также в августе 2023 года делегация афганских государственных представителей и бизнесменов посетила Казахстан для участия в первом казахстанско-афганском бизнес-форуме, сопровождавшемся выставкой афганской продукции (МИД РК, 2023). В августе 2024 года Министерство иностранных дел Казахстана официально приняло назначенного "Талибаном" дипломата Мохаммада Рахмана Рахмани в качестве временного поверенного в делах в посольстве Афганистана в Астане. Примечательно, что казахстанская сторона обозначила его как "главу дипломатической миссии Афганистана", избегая упоминания "Исламского Эмирата

sion," avoiding reference to the "Islamic Emirate of Afghanistan", the designation used by the Taliban authorities (Pannier, 2024). Earlier in February 2026, the Ministry of Foreign Affairs convened a meeting of the Regional Contact Group of Special Representatives of Central Asian countries on Afghanistan (MFA RK, 2026).

Kyrgyzstan has similarly pursued a pragmatic approach, expanding regional cooperation with the new Afghan authorities while refraining from formal recognition. It was also among the first in Central Asia to dispatch a high-level delegation to engage with the Taliban following their seizure of power in mid-August 2021 (RFE, 2021). Later, following Kazakhstan's decision, Kyrgyzstan in September 2024 also removed the Taliban from its list of banned terrorist organizations as a step toward advancing practical diplomatic engagement. Meanwhile, the Kyrgyz government has sought to deepen economic ties with Afghanistan. In August 2025, Minister of Economy and Commerce Bakyt Sydykov held talks in Bishkek with an Afghan delegation led by Acting Minister of Trade and Industry Nouredine Azizi, focusing on expanding bilateral trade and commercial cooperation (Special Eurasia, 2025). This trajectory was further reinforced on 16 December 2025 with the opening of the Kyrgyz Republic's Trade House in Kabul, signaling a commitment to institutionalizing economic engagement (Kwan, 2025).

Turkmenistan, together with Uzbekistan, has demonstrated a strong interest in advancing bilateral cooperation with Afghanistan from the early stages of the new political context. Turkmen authorities have consistently refrained from publicly criticizing the Taliban and its leadership. Its policy of nonalignment, grounded in the doctrine of "positive neutrality," reflects a continuity with its approach toward the Taliban since the 1990s. Guided by pragmatism, Ashgabat has prioritized border security, trade facilitation, and the promotion of key infrastructure initiatives, particularly the Turkmenistan–Afghanistan–Pakistan–India (TAPI) gas pipeline project. Its approach reflects a broader commitment to neutrality and regional stability, with a preference for dialogue and constructive engagement over

Афганистан" - наименования, используемого властями "Талибана" (Паннье, 2024). Ранее, в феврале 2026 года, Министерство иностранных дел провело встречу Региональной контактной группы специальных представителей стран Центральной Азии по Афганистану (МИД РК, 2026).

Кыргызстан также придерживается прагматичного подхода, расширяя региональное сотрудничество с новыми афганскими властями при отсутствии формального признания. Кыргызстан был одной из первых стран Центральной Азии, направивших высокопоставленную делегацию для взаимодействия с "Талибаном" после захвата власти в середине августа 2021 года (RFE, 2021). Позднее, вслед за решением Казахстана, Кыргызстан в сентябре 2024 года также исключил "Талибан" из списка запрещённых террористических организаций, что стало шагом к развитию практического дипломатического взаимодействия. В то же время правительство Кыргызстана стремится углубить экономические связи с Афганистаном. В августе 2025 года министр экономики и коммерции Бакыт Сыдыков провёл в Бишкеке переговоры с афганской делегацией во главе с исполняющим обязанности министра торговли и промышленности Нуреддином Азизи, сосредоточив внимание на расширении двусторонней торговли и коммерческого сотрудничества (Special Eurasia, 2025). Этот курс получил дальнейшее развитие 16 декабря 2025 года с открытием Торгового дома Кыргызской Республики в Кабуле, что свидетельствует о стремлении институционализировать экономическое взаимодействие (Кван, 2025).

Туркменистан, наряду с Узбекистаном, с самого начала нового политического контекста продемонстрировал значительный интерес к развитию двустороннего сотрудничества с Афганистаном. Туркменские власти последовательно воздерживаются от публичной критики "Талибана" и его руководства. Политика нейтралитета, основанная на доктрине "позитивного нейтралитета", отражает преемственность подхода Ашхабада к "Талибану" ещё с 1990-х годов. Руководствуясь прагматизмом, Туркменистан сосредоточился на

confrontation. This policy is shaped in part by its approximately 744 km shared border with Afghanistan, making it one of the country's key neighboring states after Pakistan. In this vein, Turkmenistan became the first Central Asian country to accept a Taliban-appointed chargé d'affaires in March 2022, thereby enabling continued diplomatic interaction, particularly in support of economic and energy projects such as TAPI (Hasht-e Subh Daily, 2023). The Turkmen government has continued its engagement with the Afghan authorities. In July 2024, Turkmenistan formally accepted the appointment of Afghanistan's Chargé d'Affaires, further reinforcing ongoing diplomatic interaction (MFAT, 2024).

In contrast to other Central Asian states, Tajikistan has adopted a more critical stance. From the beginning, President Emomali Rahmon voiced strong concerns regarding the new authorities in Afghanistan, particularly citing security threats, potential cross-border instability, and the lack of an inclusive political system. While Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, and Uzbekistan moved relatively quickly to engage with Kabul following the Taliban's return to power, Tajikistan stood out as the only country in the region to take a more openly critical position toward the new leadership. A key source of tension remains mutual security concerns, as both Dushanbe and Kabul have accused each other of tolerating or hosting armed groups operating across their respective territories, complicating prospects for deeper cooperation. Yet Tajikistan gradually moved toward a more engaged approach, receiving a Taliban delegation in March 2023 when the cross-border markets were opened. Since then, the Tajik government has maintained what can be described as "cold cooperation" with the Taliban authorities, characterized by limited

WHILE PRAGMATIC COOPERATION HAS STEADILY EXPANDED ACROSS THE REGION, IT REMAINS CAREFULLY CALIBRATED, ESPECIALLY AMONG FRONTLINE STATES SUCH AS TAJIKISTAN, TURKMENISTAN, AND UZBEKISTAN

ХОТЯ ПРАГМАТИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В РЕГИОНЕ ПОСТЕПЕННО РАСШИРЯЕТСЯ, ОНО ОСТАЁТСЯ ТЩАТЕЛЬНО ВЫВЕРЕННЫМ, ОСОБЕННО СО СТОРОНЫ ПРИГРАНИЧНЫХ ГОСУДАРСТВ, ТАКИХ КАК ТАДЖИКИСТАН, ТУРКМЕНИСТАН И УЗБЕКИСТАН

обеспечении безопасности границ, развитии торговли и продвижении ключевых инфраструктурных инициатив, в частности проекта газопровода ТАПИ (Туркменистан–Афганистан–Пакистан–Индия). Такой подход отражает более широкую приверженность нейтралитету и региональной стабильности, с акцентом на диалог и конструктивное взаимодействие, а не конфронтацию. Эта политика частично обусловлена общей границей с Афганистаном протяжённостью около 744 км, делая Туркменистан одним из ключевых соседей страны после Пакистана. Туркменистан стал первой страной Центральной Азии, принявшей назначенного "Талибаном" временного поверенного в делах в марте 2022 года, тем самым обеспечив продолжение дипломатического взаимодействия, особенно в поддержку экономических и энергетических проектов, таких как ТАПИ (Hasht-e Subh Daily, 2023). Туркменское правительство продолжило взаимодействие с афганскими властями: в июле 2024 года Туркменистан официально принял назначение афганского временного поверенного, дополнительно укрепив дипломатические контакты (МИДТА, 2024).

В отличие от других стран Центральной Азии, Таджикистан занял более критическую позицию. С самого начала президент Эмомали Рахмон выражал серьёзную обеспокоенность в связи с новыми властями Афганистана, особенно указывая на угрозы безопасности, возможную трансграничную нестабильность и отсутствие инклюзивной политической системы. В то время как Казахстан, Кыргызстан, Туркменистан и Узбекистан относительно быстро перешли к взаимодействию с Кабулом после возвращения "Талибана" к власти, Таджикистан выделился как единственная страна региона, занявшая

and cautious engagement without political endorsement (Thompson, 2025). Over the past years, relations have shown more positive momentum. In the summer of 2024, a high-level Taliban delegation visited Dushanbe, while in November 2025, a delegation including representatives from Tajikistan's Ministry of Foreign Affairs, security agencies, and other government institutions traveled to Kabul to strengthen political relations with the group (Siddique, 2025).

Hence, Central Asia's engagement with the Taliban reflects a broader alignment with the priorities of major regional and global powers, particularly the imperative of stabilizing Afghanistan. While pragmatic cooperation

более открыто критическую позицию по отношению к новому руководству. Ключевым источником напряжённости остаются взаимные опасения в сфере безопасности: как Душанбе, так и Кабул обвиняли друг друга в попустительстве или размещении вооружённых группировок, действующих на их территориях, что осложняет перспективы углубления сотрудничества. Тем не менее Таджикистан постепенно перешёл к более вовлечённому подходу, приняв делегацию "Талибана" в марте 2023 года в связи с открытием приграничных рынков. С тех пор таджикское правительство придерживается того, что можно охарактеризовать как "холодное сотрудничество" с властями "Талибана" - ограниченного

has steadily expanded across the region, it remains carefully calibrated, especially among frontline states such as Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan, where security concerns and political sensitivities continue to constrain any move toward formal recognition. At the same time, the trajectory of engagement suggests a gradual deepening of functional ties, driven by shared interests in trade, connectivity, and border stability. Within this evolving landscape, Kazakhstan appears increasingly positioned to act as a diplomatic intermediary, leveraging its relatively

THE ADOPTION OF A FLEXIBLE 'CA+' FORMAT AT THE SENIOR OFFICIALS' LEVEL ALLOWS FOR SUSTAINED DIALOGUE, WHILE STILL ADVANCING COORDINATION ON SHARED PRIORITIES

ПРИМЕНЕНИЕ ГИБКОГО ФОРМАТА "ЦА+" НА УРОВНЕ СТАРШИХ ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ ПОЗВОЛЯЕТ ПОДДЕРЖИВАТЬ УСТОЙЧИВЫЙ ДИАЛОГ, ОДНОВРЕМЕННО ПРОДВИГАЯ КООРДИНАЦИЮ ПО ОБЩИМ ПРИОРИТЕТАМ

и осторожного взаимодействия без политического признания (Томпсон, 2025). В последние годы в отношениях наметилась более позитивная динамика: летом 2024 года высокопоставленная делегация "Талибана" посетила Душанбе, а в ноябре 2025 года делегация, включавшая представителей Министерства иностранных дел Таджикистана, силовых структур и других государственных органов, прибыла в Кабул для укрепления политических контактов (Сиддик, 2025).

Таким образом, взаимодействие стран Центральной Азии с "Талибаном" отражает совпадение с приоритетами ведущих региональных и мировых держав, прежде всего с задачей стабилизации Афганистана. Хотя прагматичное сотрудничество в регионе постепенно расширяется, оно остаётся тщательно выверенным, особенно со стороны приграничных государств, таких как Таджикистан, Туркменистан и Узбекистан, где вопросы безопасности и политическая чувствительность по-прежнему сдерживают любые шаги к формальному признанию. В то же время динамика взаимодействия указывает на постепенное углубление функциональных связей, обусловленное общими интересами в сфере торговли, взаимосвязанности и стабильности границ. В этих условиях Казахстан всё более заметно позиционируется как дипломатический посредник, используя свой относительно гибкий подход для содействия диалогу и координации.

Запуск Консультативного диалога Афганистан–Центральная Азия в апреле 2026 года подчёркивает эту тенденцию к более структурированному и институционализированному взаимодействию. Собрав в Кабуле высокопоставленных представителей всех пяти стран Центральной Азии, данная иници-

alemarahenglish.af

flexible approach to facilitate dialogue and coordination.

The launch of the Afghanistan–Central Asia Consultative Dialogue in April 2026 underscores this trend toward more structured and institutionalized engagement. By convening senior representatives from all five Central Asian states in Kabul, the initiative signals a shift from ad hoc interactions to a more regularized platform for political consultation. The adoption of a flexible 'CA+' format at the senior officials' level allows for sustained dialogue without the political implications of formal recognition, while still advancing coordination on shared priorities. In this context, major regional connectivity and energy initiatives particularly the TAPI gas pipeline and the CASA-1000 electricity transmission project emerge as key areas of focus, reflecting shared interests in economic integration and infrastructure development. Nevertheless, ongoing security challenges and the deteriorating human rights situation in Afghanistan remain significant obstacles to sustainable cooperation and regional trust.

атива сигнализує про перехід від епізодических контактів до більш регулярної платформи політичних консультацій. Застосування гнучкого формату "ЦА+" на рівні старших посадових осіб дозволяє підтримувати стійкий діалог без політичних наслідків, пов'язаних з формальним визнанням, одночасно продвигаючи координацію за загальними пріоритетами. В цьому контексті ключовими напрямками стають великі регіональні проекти в області енергетики та взаємозв'язаності, зокрема газопровід ТАПІ та проект передачі електроенергії CASA-1000, що відображають загальні інтереси в економічній інтеграції та розвитку інфраструктури. Разом з тим зберігаються проблеми безпеки та погіршення ситуації з правами людини в Афганістані залишаються серйозними перешкодами для стійкого співробітництва та зміцнення регіонального довіря.

References:

- Bekmurzaev, Nurbek (2024). Kazakhstan Removes Taliban from Terrorist List Amid Growing Ties with Central Asia. Retrieved from <https://jamestown.org/kazakhstan-removes-taliban-from-terrorist-list-amid-growing-ties-with-central-asia/>. Accessed on 18.04.2026.
- Gul, Ayaz (2024). Uzbekistan accepts an ambassador from Taliban-led Afghanistan. Retrieved from <https://www.voanews.com/a/uzbekistan-accepts-ambassador-from-taliban-led-afghanistan/7817434.html>. Accessed on 18.04.2026.
- Hasht-e Subh Daily (2023). Ashgabat's Interest in Engaging with the Taliban. Retrieved from <https://8am.media/eng/ashgabats-interest-in-engaging-with-the-taliban/>. Accessed on 18.04.2026.
- Imamova, Navbahor (2022). Uzbekistan Seeks to Engage Taliban Without Alienating West. Retrieved from <https://www.voanews.com/a/uzbekistan-seeks-to-engage-taliban-without-alienating-west/6557338.html>. Accessed on 18.04.2026.
- Kwan, Sergey (2025). Kyrgyzstan Expands Trade Access to Afghan Market. Retrieved from <https://timesca.com/kyrgyzstan-expands-trade-access-to-afghan-market/>. Accessed on 18.04.2026.
- MFA IEA (2026). Afghanistan – Central Asia Consultative Dialogue. Retrieved from <https://mfa.gov.af/en/48426>. Accessed on 18.04.2026.
- MFA RK (2023). Humanitarian assistance to Afghanistan and promotion of Kazakhstani goods to the markets of Central Asia, the Indian subcontinent, and the Middle East. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/mti/press/news/details/595625?lang=en>. Accessed on 18.04.2026.
- MFA RK (2026). Astana Hosts Meeting of the Regional Contact Group of Central Asian Countries on Afghanistan. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/news/details/1162699?lang=en>. Accessed on 18.04.2026.
- MFAT (2024). Meeting with the Chargé d'Affaires of Afghanistan in Turkmenistan. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tm/en/news/4661>. Accessed on 18.04.2026.
- Pannier, Bruce (2024). Central Asia in Focus: Kazakhstan Officially Accepts Credentials of Taliban Envoy. Retrieved from <https://about.rferl.org/article/central-asia-in-focus-kazakhstan-officially-accepts-credentials-of-taliban-envoy/>. Accessed on 18.04.2026.
- Putz, Catherine (2024). Uzbekistan Forges Ahead, Deepening Relations With Taliban-ruled Afghanistan. Retrieved from <https://thediplomat.com/2024/08/uzbekistan-forges-ahead-deepening-relations-with-taliban-ruled-afghanistan/>. Accessed on 18.04.2026.
- RFE (2021). Top Kyrgyz Officials Meet With Taliban Leadership in Kabul. Retrieved from <https://www.rferl.org/a/kyrgyz-taliban-meeting/31474821.html>. Accessed on 18.04.2026.
- Siddique, Abubakar (2025). Tajikistan and Afghanistan's Taliban Engage in 'Cold Cooperation' to Ease Tensions. Retrieved from <https://www.rferl.org/a/afghanistan-tajikistan-taliban-reconciliation/33598362.html>. Accessed on 18.04.2026.

Источники:

- Бекмурзаев, Нурбек (2024). Казахстан исключает талибов из списка террористических организаций на фоне укрепления связей с Центральной Азией. Доступно по адресу: <https://jamestown.org/kazakhstan-removes-taliban-from-terrorist-list-amid-growing-ties-with-central-asia/>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Гюль, Аяз (2024). Узбекистан принимает посла из возглавляемого талибами Афганистана. Доступно по адресу: <https://www.voanews.com/a/uzbekistan-accepts-ambassador-from-taliban-led-afghanistan/7817434.html>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Hasht-e Subh Daily (2023). Интерес Ашхабада к взаимодействию с талибами. Доступно по адресу: <https://8am.media/eng/ashgabats-interest-in-engaging-with-the-taliban/>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Имамова, Навбахор (2022). Узбекистан стремится к взаимодействию с талибами, не отталкивая Запад. Доступно по адресу: <https://www.voanews.com/a/uzbekistan-seeks-to-engage-taliban-without-alienating-west/6557338.html>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Кван, Сергей (2025). Кыргызстан расширяет доступ к афганскому рынку для торговли. Доступно по адресу: <https://timesca.com/kyrgyzstan-expands-trade-access-to-afghan-market/>. Дата обращения: 18.04.2026.
- МИД ИЭА (2026). Консультативный диалог между Афганистаном и Центральной Азией. Доступно по адресу: <https://mfa.gov.af/en/48426>. Дата обращения: 18.04.2026.
- МИД РК (2023). Гуманитарная помощь Афганистану и продвижение казахстанских товаров на рынки Центральной Азии, Индийского субконтинента и Ближнего Востока. Доступно по адресу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mti/press/news/details/595625?lang=en>. Дата обращения: 18.04.2026.
- МИД РК (2026). Астана принимает заседание Региональной контактной группы стран Центральной Азии по Афганистану. Доступно по адресу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/news/details/1162699?lang=en>. Дата обращения: 18.04.2026.
- МИДТА (2024). Встреча с временным поверенным в делах Афганистана в Туркменистане. Доступно по адресу: <https://www.mfa.gov.tm/en/news/4661>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Паннье, Брюс (2024). Центральная Азия в центре внимания: Казахстан официально принял верительные грамоты посланника талибов. Доступно по адресу: <https://about.rferl.org/article/central-asia-in-focus-kazakhstan-officially-accepts-credentials-of-taliban-envoy/>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Путц, Кэтрин (2024). Узбекистан движется вперед, углубляя отношения с Афганистаном, находящимся под властью талибов. Доступно по адресу: <https://thediplomat.com/2024/08/uzbekistan-forges-ahead-deepening-relations-with-taliban-ruled-afghanistan/>. Дата обращения: 18.04.2026.

Special Eurasia (2025). Kyrgyzstan and Afghanistan Increased Their Economic Cooperation. Retrieved from <https://www.specialeurasia.com/2025/08/13/kyrgyzstan-afghanistan-economy/>. Accessed on 18.04.2026.

Tashkent Times (2023). Samarkand hosts the 4th Ministerial Meeting of Neighboring Countries of Afghanistan. Retrieved from <https://tashkenttimes.uz/national/10895-samarkand-hosts-4th-ministerial-meeting-of-neighboring-countries-of-afghanistan>. Accessed on 18.04.2026.

Thompson, Alexander (2025). Tajik-Taliban relations slowly warm, but both sides hedge their bets. Retrieved from <https://eurasianet.org/tajik-taliban-relations-slowly-warm-but-both-sides-hedge-their-bets>. Accessed on 18.04.2026.

RFE (2021). Высокопоставленные киргизские чиновники встретились с руководством талибов в Кабуле. Доступно по адресу: <https://www.rferl.org/a/kyrgyz-taliban-meeting/31474821.html>. Дата обращения: 18.04.2026.

Сиддик, Абубакар (2025). Таджикистан и афганские талибы вступают в "холодное сотрудничество" для снижения напряженности. Доступно по адресу: <https://www.rferl.org/a/afghanistan-tajikistan-taliban-reconciliation/33598362.html>. Дата обращения: 18.04.2026.

Special Eurasia (2025). Кыргызстан и Афганистан расширили экономическое сотрудничество. Доступно по адресу: <https://www.specialeurasia.com/2025/08/13/kyrgyzstan-afghanistan-economy/>. Дата обращения: 18.04.2026.

Tashkent Times (2023). Самарканд принимает 4-ю министерскую встречу соседних с Афганистаном стран. Доступно по адресу: <https://tashkenttimes.uz/national/10895-samarkand-hosts-4th-ministerial-meeting-of-neighboring-countries-of-afghanistan>. Дата обращения: 18.04.2026.

Томпсон, Александр (2025). Отношения между таджиками и талибами постепенно улучшаются, но обе стороны проявляют осторожность. Доступно по адресу: <https://eurasianet.org/tajik-taliban-relations-slowly-warm-but-both-sides-hedge-their-bets>. Дата обращения: 18.04.2026.

THE WAR IN IRAN: IMPLICATIONS FOR KAZAKHSTAN

ANUAR SATMURZIN

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ВОЙНА В ИРАНЕ: ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ КАЗАХСТАНА

The ongoing war involving Iran contributes to reshaping geopolitical and economic dynamics far beyond the immediate Middle East, with Central Asia, and Kazakhstan in particular, emerging as an indirect but important stakeholder. While geographically distant from the conflict zone, Kazakhstan continues to be deeply embedded in global energy markets, Eurasian trade corridors, and the delicate balance of great-power relations. As a result, the consequences of the war are neither marginal nor purely external; they affect Kazakhstan's economic performance, foreign policy positioning, and long-term strategic trajectory.

One of the most immediate effects of the conflict is transmitted through global energy markets. Disruptions to shipping routes in the Persian Gulf, especially around the Strait of Hormuz, have led to significant volatility in oil prices. For Kazakhstan, a major oil exporter, this initially translates into increased revenues. Higher global prices can boost export earnings, improve fiscal stability, and provide short-term economic relief (Reuters, 2026). However, these benefits are inherently unstable. The same volatility that raises prices also creates uncertainty, complicating budget planning and investment decisions. Moreover,

**WHILE
GEOGRAPHICALLY
DISTANT FROM THE
CONFLICT ZONE,
KAZAKHSTAN
CONTINUES TO BE
DEEPLY EMBEDDED
IN GLOBAL ENERGY
MARKETS, EURASIAN
TRADE CORRIDORS,
AND THE DELICATE
BALANCE OF GREAT-
POWER RELATIONS**

**НЕСМОТЯ НА
ГЕОГРАФИЧЕСКУЮ
УДАЛЁННОСТЬ ОТ
ЗОНЫ КОНФЛИКТА,
КАЗАХСТАН
ОСТАЕТСЯ ГЛУБОКО
ВОВЛЕЧЕННЫМ
В ГЛОБАЛЬНЫЕ
ЭНЕРГЕТИЧЕСКИЕ
РЫНКИ,
ЕВРАЗИЙСКИЕ
ТОРГОВЫЕ
КОРИДОРЫ И
СЛОЖНЫЙ БАЛАНС
ОТНОШЕНИЙ
МЕЖДУ ВЕЛИКИМИ
ДЕРЖАВАМИ**

Продолжающаяся война с участием Ирана способствует перестройке геополитической и экономической динамики далеко за пределами Ближнего Востока. При этом Центральная Азия, и, в частности, Казахстан, выступают косвенным, но важным участником этих процессов. Несмотря на географическую удалённость от зоны конфликта, Казахстан остается глубоко вовлеченным в глобальные энергетические рынки, евразийские торговые коридоры и сложный баланс отношений между великими державами. В результате последствия войны нельзя считать ни незначительными, ни сугубо внешними так как они влияют на экономические показатели Казахстана, его внешнеполитическое позиционирование и долгосрочную стратегическую траекторию.

Одним из наиболее непосредственных эффектов конфликта является его влияние на глобальные энергетические рынки. Нарушения морских перевозок в Персидском заливе, особенно в районе Ормузского пролива, привели к значительной волатильности цен на нефть. Для Казахстана, крупного экспортера нефти, это означает рост доходов в краткосрочной перспективе. Более высокие миро-

global inflation driven by rising energy costs can dampen demand in key export markets, thereby offsetting some of the gains (Reuters, 2026).

Beyond energy, the war has exposed structural vulnerabilities in Kazakhstan's trade infrastructure. As a landlocked country, Kazakhstan depends heavily on stable transit routes to access global markets. One of the most important of these routes runs through Iran, connecting Central Asia to the Persian Gulf. The conflict has disrupted these trade routes, increasing transportation costs and causing delays in the movement of goods (Jamestown Foundation, 2026). In addition, restrictions imposed by Iran on certain exports, including food products, have contributed to rising prices across the region (SpecialEurasia,

↑ вые цены могут увеличить экспортную выручку, укрепить фискальную стабильность и обеспечить краткосрочное экономическое облегчение (Рейтер, 2026). Однако эти выгоды по своей природе нестабильны. Та же волатильность, которая повышает цены, одновременно создаёт неопределённость, усложняя бюджетное планирование и инвестиционные решения. Кроме того, глобальная инфляция, вызванная ростом цен на энергоносители, может снижать спрос на ключевых экспортных рынках, тем самым нивелируя часть полученных выгод (Рейтер, 2026).

Помимо энергетики, война выявила структурные уязвимости торговой инфраструктуры Казахстана. Будучи страной, не имеющей выхода к морю, Казахстан в

2026). These developments highlight a key challenge for Kazakhstan: its reliance on external infrastructure that is still somewhat vulnerable to geopolitical shocks, despite all the diversification attempts (Tija, 2022).

At the same time, the disruption of traditional trade routes is accelerating interest in alternative corridors. In particular, the so-called Middle Corridor, which connects China to Europe via Central Asia and the South Caucasus, has gained increased attention. Kazakhstan occupies a central position in this network, giving it an opportunity to strengthen its role as a transit hub. Increased investment in infrastructure and logistics

**THE DISRUPTION
OF TRADITIONAL
TRADE ROUTES
IS ACCELERATING
INTEREST IN
ALTERNATIVE
CORRIDORS**

**В ТО ЖЕ ВРЕМЯ
НАРУШЕНИЕ
ТРАДИЦИОННЫХ
ТОРГОВЫХ
МАРШРУТОВ
УСКОРЯЕТ ИНТЕРЕС К
АЛЬТЕРНАТИВНЫМ
КОРИДОРАМ**

значительной степени зависит от стабильных транзитных маршрутов для доступа к мировым рынкам. Один из важнейших таких маршрутов проходит через Иран, соединяя Центральную Азию с Персидским заливом. Продолжающийся конфликт поставил под угрозу функционирование этих торговых путей, увеличив транспортные расходы и вызвав задержки в перемещении товаров (Фонд Джеймстауна, 2026). Кроме того, ограничения, введенные Ираном на некоторые виды экспорта, включая продовольственные товары, способствовали росту цен по всему региону (Спешл Евразия, 2026). Эти процессы подчеркивают ключевую проблему для Казахстана: его зависимость от внешней инфраструктуры, которая остается уязвимой к геополитическим потрясениям, несмотря на все попытки диверсификации (Тия, 2022).

В то же время нарушение традиционных торговых маршрутов ускоряет интерес к альтернативным коридорам. В частности, так называемый Средний коридор, соединяющий Китай с Европой через Центральную Азию и Южный Кавказ, привлекает всё больше внимания. Казахстан занимает центральное положение в этой сети, что даёт ему возможность усилить свою роль как транзитного узла. Увеличение инвестиций в инфраструктуру и логистику со временем может снизить зависимость от маршрутов, проходящих через регионы, подверженные конфликтам. Однако такие изменения требуют значительных времени и ресурсов и не могут полностью компенсировать краткосрочные перебои (Фонд Джеймстауна, 2026).

Геополитические последствия войны в Иране не менее значительны. Казахстан на протяжении длительного времени придерживается "многовекторной" внеш-

could, over time, reduce dependence on routes that pass-through conflict-prone regions. However, such adjustments require significant time and resources and cannot fully compensate for short-term disruptions (Jamestown Foundation, 2026).

The geopolitical implications of the Iran war are equally significant. Kazakhstan has long pursued a "multi-vector" foreign policy, seeking to balance its relations with major powers such as Russia, China, the United States, and the European Union. The current conflict complicates this strategy. Iran is an important regional partner, while Western countries have taken a more confrontational stance toward Tehran. At the same time, Russia and China have their own strategic interests tied to Iran and the broader Middle East. Navigating these competing pressures requires careful diplomacy (Kassenova, 2026).

So far, Kazakhstan has opted for a cautious and neutral position, calling for de-escalation and dialogue while avoiding alignment with any side (Astana Times, 2026). This approach reflects both principle and necessity. Taking a strong position could jeopardize economic ties or political relationships with key partners. Neutrality, however, is not without risks. As global polarization intensifies, maintaining equidistance becomes increasingly difficult, and the space for independent maneuvering may narrow (Korolev, 2019).

Another important dimension is the broader shift toward a more fragmented and multipolar international system. The Iran war is not an isolated conflict; it is part of a wider pattern of geopolitical competition involving major powers. In this context, Central Asia is gaining strategic importance as a region that connects different parts of Eurasia. Kazakhstan, as the largest economy in the region

**AS GLOBAL
POLARIZATION
INTENSIFIES,
MAINTAINING
EQUIDISTANCE
BECOMES
INCREASINGLY
DIFFICULT, AND
THE SPACE FOR
INDEPENDENT
MANEUVERING MAY
NARROW**

**ПО МЕРЕ УСИЛЕНИЯ
ГЛОБАЛЬНОЙ
ПОЛЯРИЗАЦИИ
ПОДДЕРЖИВАТЬ
РАВНОУДАЛЕННОСТЬ
СТАНОВИТСЯ
ВСЁ СЛОЖНЕЕ, А
ПРОСТРАНСТВО ДЛЯ
САМОСТОЯТЕЛЬНОГО
МАНЕВРИРОВАНИЯ
МОЖЕТ
СОКРАЩАТЬСЯ**

ней политики, стремясь сбалансировать свои отношения с такими крупными державами, как Россия, Китай, Соединённые Штаты и Европейский Союз. Текущий конфликт усложняет эту стратегию. Иран является важным региональным партнером, в то время как западные страны заняли более конфронтационную позицию по отношению к Тегерану. В то же время Россия и Китай располагают собственными стратегическими интересами, связанными с Ираном и Ближним Востоком. Ориентирование в условиях этих конкурирующих давлений требует тщательно выверенной дипломатии (Касенова, 2026).

На данный момент Казахстан выбрал осторожную и нейтральную позицию, призывая к деэскалации и диалогу, избегая при этом выражения открытой поддержки к какой-либо стороне (Астана Таймс, 2026). Этот подход отражает как принцип ведения внешней политики, так и необходимость. Занятие жесткой позиции может поставить под угрозу экономические связи или политические отношения с ключевыми партнерами. Однако нейтралитет не лишен рисков. По мере усиления глобальной поляризации поддерживать равноудаленность становится всё сложнее, а пространство для самостоятельного маневрирования может сокращаться (Королёв, 2019).

Еще одним важным измерением является более широкий сдвиг в сторону более фрагментированной и многополярной международной системы. Война в Иране - это не изолированный конфликт, а часть более широкой модели геополитического соперничества с участием крупных держав. В этом контексте Центральная Азия приобретает стратегическое значение как регион, соединяющий различные части Евразии. Казахстан, как крупнейшая экономика региона и

and a key transit country, stands to gain from this increased attention. Greater geopolitical relevance can translate into new partnerships, investments, and diplomatic opportunities.

However, heightened strategic importance also brings new challenges. Competition among external powers can create pressure on smaller states to take sides or make concessions (Korolev, 2019). For Kazakhstan, the challenge is to leverage its position without becoming entangled in rivalries that could undermine its sovereignty or stability. This requires not only diplomatic skill but also internal resilience, including economic diversification and institutional strength.

Regionally, the war has prompted closer coordination among Central Asian states. Shared concerns about trade disruptions, inflation, and potential security spillovers have led to increased dialogue and cooperation. While this does not yet amount to a fully integrated regional response, it suggests a growing recognition of common interests. Over time, such cooperation could strengthen the region's ability to manage external shocks (Kas-senova, 2026).

Security risks, although indirect, cannot be entirely dismissed. The expansion of conflict zones, potential refugee flows, and the risk

ключевая транзитная страна, может выиграть от возросшего внимания. Повышение геополитической значимости может привести к новым партнерствам, инвестициям и дипломатическим возможностям.

Однако возросшая стратегическая значимость также приносит новые вызовы. Конкуренция между внешними державами может создавать давление на средние державы, вынуждая их выбирать стороны или идти на уступки (Королёв, 2019). Для Казахстана задача состоит в том, чтобы использовать своё положение, не вовлекаясь в соперничество. Это требует не только дипломатического мастерства, но и внутренней устойчивости, включая экономическую диверсификацию и институциональную прочность.

На региональном уровне война побудила государства Центральной Азии к более тесной координации. Общие опасения по поводу перебоев в торговле, инфляции и возможных последствий для безопасности привели к усилению диалога и сотрудничества. Хотя это ещё не означает полностью интегрированного регионального ответа, это свидетельствует о растущем осознании общих интересов. Со временем такое сотрудничество может укрепить

of instability spreading across interconnected regions all pose challenges. For Kazakhstan, these risks are mitigated by geographic distance but amplified by economic and political interdependence. Monitoring and managing these dynamics will remain an important task for policymakers.

Economically, the overall outlook is mixed. While higher energy prices provide short-term benefits, the broader regional and global slowdown associated with the conflict is likely to weigh on growth (World Bank, 2026). Inflationary pressures, particularly in food and energy, pose additional challenges. These factors underscore the importance of structural reforms aimed at reducing dependence on external shocks. Diversifying the economy, developing alternative trade

└

способность региона справляться с внешними потрясениями (Касенова, 2026).

Риски безопасности, хотя и носят косвенный характер, не могут быть полностью исключены. Расширение зон конфликта, возможные потоки беженцев и риск распространения нестабильности по взаимосвязанным регионам - всё это создаёт вызовы. Для Казахстана эти риски смягчаются географической удаленностью, но усиливаются экономической и политической взаимозависимостью. Мониторинг и управление этими процессами останутся важной задачей для лиц, принимающих решения.

С экономической точки зрения общая картина остается неоднозначной. Хотя более

routes, and strengthening domestic industries are all part of this agenda.

In the longer term, the Iran war may act as a catalyst for change. It highlights the risks associated with overreliance on specific markets or transit routes and underscores the need for flexibility and adaptability. For Kazakhstan, this could mean accelerating efforts to integrate into multiple economic networks, from Chinese-led initiatives to European energy partnerships. It may also involve rethinking aspects of its foreign policy to better navigate an increasingly complex international environment.

IT HIGHLIGHTS THE RISKS ASSOCIATED WITH OVERRELIANCE ON SPECIFIC MARKETS OR TRANSIT ROUTES AND UNDERScores THE NEED FOR FLEXIBILITY AND ADAPTABILITY

ОНА ПОДЧЁРКИВАЕТ РИСКИ, СВЯЗАННЫЕ С ЧРЕЗМЕРНОЙ ЗАВИСИМОСТЬЮ ОТ ОТДЕЛЬНЫХ РЫНКОВ ИЛИ ТРАНЗИТНЫХ МАРШРУТОВ, И АКЦЕНТИРУЕТ НЕОБХОДИМОСТЬ ГИБКОСТИ И АДАПТИВНОСТИ

высокие цены на энергоносители обеспечивают краткосрочные выгоды, более широкий региональный и глобальный спад, связанный с конфликтом, вероятно, будет сдерживать экономический рост (Всемирный банк, 2026). Инфляционное давление, особенно в сфере продовольствия и энергии, создаёт дополнительные трудности. Эти факторы подчеркивают важность структурных реформ, направленных на снижение зависимости от внешних шоков. Диверсификация экономики, развитие альтернативных торговых маршрутов и укрепление внутренней промышленности - всё это является частью данной повестки.

В долгосрочной перспективе война в Иране может стать катализатором изменений. Она подчёркивает риски, связанные с чрезмерной зависимостью от отдельных рынков или транзитных маршрутов, и акцентирует необходимость гибкости и адаптивности. Для Казахстана это может означать ускорение усилий по интеграции в различные экономические сети, а именно от инициатив, возглавляемых Китаем, до европейских энергетических партнёрств. Это также может потребовать пересмотра отдельных аспектов внешней политики для более эффективной навигации во всё более сложной международной среде.

Таким образом, война в Иране представляет для Казахстана сочетание возможностей и вызовов. Страна может как выиграть от более высоких цен на энергоносители и возросшей стратегической значимости, так и столкнуться с ухудшением торговли, инфляционным давлением и геополитической неопределённостью. Её реакция будет зависеть от способности балансировать конкурирующие интересы, адаптироваться к меняющимся условиям и обеспечивать

economist.com

Thus, the war in Iran presents Kazakhstan with a combination of opportunities and challenges. The country benefits from higher energy prices and increased strategic relevance, but it also faces trade disruptions, inflationary pressures, and geopolitical uncertainty. Its response will depend on its ability to balance competing interests, adapt to changing conditions, and pursue long-term resilience. Rather than being a distant observer, Kazakhstan is an active participant in the broader transformations triggered by the conflict, even if its role remains indirect.

долгосрочную устойчивость. Вместо того чтобы быть отстраненным наблюдателем, Казахстан выступает активным участником более широких трансформаций, вызванных конфликтом, даже если его роль остаётся косвенной.

Источники:

Астана Таймс (2026). Казахстан сохраняет нейтральную позицию по конфликту на Ближнем Востоке и готовит эвакуацию граждан. Доступно по адресу: <https://astanatimes.com/2026/03/kazakhstan-maintains->

References:

- Astana Times (2026). Kazakhstan maintains neutral stance on Middle East conflict, prepares evacuation of citizens. Retrieved from <https://astanatimes.com/2026/03/kazakhstan-maintains-neutral-stance-on-middle-east-conflict-prepares-evacuation-of-citizens/>. Accessed on 09.04.2026.
- Jamestown Foundation (2026). Iran conflict disrupts Central Asian trade routes. Retrieved from <https://jamestown.org/iran-conflict-disrupts-central-asian-trade-routes/>. Accessed on 10.04.2026.
- Kassenova, Nargiz (2026). Quick take: What the war with Iran means for Kazakhstan. Retrieved from <https://daviscenter.fas.harvard.edu/insights/quick-take-what-war-iran-means-kazakhstan>. Accessed on 11.04.2026.
- Korolev, Alexander (2019). Shrinking room for hedging: system-unit dynamics and behavior of smaller powers. *International Relations of the Asia-Pacific*, 19 (3), 419-452.
- Reuters (2026). Kazakhstan crude output restored after CPC disruption, energy minister says. Retrieved from <https://www.reuters.com/business/energy/cerawee-kazakhstan-crude-output-restored-after-cpc-disruption-energy-minister-2026-03-24/>. Accessed on 11.04.2026.
- Reuters (2026). Developing countries in Europe, Central Asia face slowdown, World Bank says. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/developing-countries-europe-central-asia-face-slowdown-world-bank-says-2026-04-08/>. Accessed on 11.04.2026.
- Special Eurasia (2026). Central Asia and the consequences of the Middle East war. Retrieved from <https://www.specialeurasia.com/2026/03/08/central-asia-us-israel-iran-war/#:~:text=Executive%20Summary,on%20Russian%20or%20Chinese%20routes>. Accessed on 11.04.2026.
- The Diplomat (2026). How the Iran war is reshaping Kazakhstan's role in Eurasia. Retrieved from <https://thediplomat.com/2026/03/how-the-iran-war-is-reshaping-kazakhstans-role-in-eurasia/>. Accessed on 10.04.2026.
- Tjia, Linda Yin-nor (2022). Kazakhstan's leverage and economic diversification amid Chinese connectivity dreams. *Third World Quarterly*, 43 (4), 797-822.
- World Bank (2026). Regional economic update: Europe and Central Asia. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>. Accessed on 10.04.2026.

neutral-stance-on-middle-east-conflict-prepares-evacuation-of-citizens/. Дата обращения: 09.04.2026.

Всемирный банк (2026). Региональный экономический обзор: Европа и Центральная Азия. Доступно по адресу: <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>. Дата обращения: 10.04.2026.

Дипломат (2026). Как война в Иране меняет роль Казахстана в Евразии. Доступно по адресу: <https://thediplomat.com/2026/03/how-the-iran-war-is-reshaping-kazakhstans-role-in-eurasia/>. Дата обращения: 10.04.2026.

Фонд Джеймстауна (2026). Конфликт с Ираном нарушает торговые маршруты Центральной Азии. Доступно по адресу: <https://jamestown.org/iran-conflict-disrupts-central-asian-trade-routes/>. Дата обращения: 10.04.2026.

Касенова, Наргиз (2026). Краткий анализ: что означает война с Ираном для Казахстана. Доступно по адресу: <https://daviscenter.fas.harvard.edu/insights/quick-take-what-war-iran-means-kazakhstan>. Дата обращения: 11.04.2026.

Королёв, Александр (2019). Сужающееся пространство для балансирования: динамика системы и поведение малых держав. *Международные отношения Азиатско-Тихоокеанского региона*, 19 (3), 419-452.

Рейтер (2026). Добыча нефти в Казахстане восстановлена после перебоев в КТК, сообщает министр энергетики. Доступно по адресу: <https://www.reuters.com/business/energy/cerawee-kazakhstan-crude-output-restored-after-cpc-disruption-energy-minister-2026-03-24/>. Дата обращения: 11.04.2026.

Рейтер (2026). Развивающиеся страны Европы и Центральной Азии сталкиваются со спадом, сообщает Всемирный банк. Доступно по адресу: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/developing-countries-europe-central-asia-face-slowdown-world-bank-says-2026-04-08/>. Дата обращения: 11.04.2026.

Спешл Евразия (2026). Центральная Азия и последствия войны на Ближнем Востоке. Доступно по адресу: <https://www.specialeurasia.com/2026/03/08/central-asia-us-israel-iran-war/#:~:text=Executive%20Summary,on%20Russian%20or%20Chinese%20routes>. Дата обращения: 11.04.2026.

Тия, Линда Ин-Нор (2022). Возможности Казахстана и диверсификация экономики в условиях китайских инициатив по развитию связности. *Third World Quarterly*, 43 (4), 797-822.

DELAYED CHANGES: RENAMING PLACES IN KYRGYZSTAN TODAY

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ОТЛОЖЕННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ: ПЕРЕИМЕНОВАНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ В СОВРЕМЕННОМ КЫРГЫЗСТАНЕ

On September 17, 2025, President Sadyr Japarov signed a law renaming the city of Jalal-Abad to Manas, marking one of the most visible toponymic changes in the country in recent decades (24.kg, 2025). At the same time, a series of village-level renamings has been implemented, replacing Soviet and Russian-derived names such as Bolshevik and Novodonetskoye with Kyrgyz historical and cultural references (24.kg, 2025). These changes have been accompanied by the removal of selected Soviet-era monuments, including a prominent Lenin statue in Osh, suggesting a gradual and spatially uneven reconfiguration of the symbolic landscape rather than a comprehensive decommunization campaign.

It is worth noting that Kyrgyzstan has demonstrated a high degree of reluctance in implementing large-scale toponymic changes, unlike most post-Soviet states where such processes were most active in the 1990s. Many place names, including the most visible ones, have retained their Soviet-era forms. For instance, Bishkek remains the only capital city in Central Asia that has preserved the Soviet-era names of its districts, including Lenin district (Rferl.org, 2022). The remaining districts - Bishinchi May (1st of May), Oktyabr (Oc-

**AROUND A QUARTER
OF ALL STREET NAMES
IN BISHKEK HAVE
EITHER CLEARLY
KYRGYZ, NEUTRAL
OR OTHER (NON-
COMMUNIST AND
NON-RUSSIAN)
NAMES**

**ОКОЛО ЧЕТВЕРТИ
НАЗВАНИЙ УЛИЦ В
БИШКЕКЕ ИМЕЮТ
ЯРКО ВЫРАЖЕННОЕ
КЫРГЫЗСКОЕ,
НЕЙТРАЛЬНОЕ
ИЛИ ИНОЕ (НЕ
СВЯЗАННОЕ
С СОВЕТСКОЙ
И РУССКОЙ
ТРАДИЦИЕЙ)
ПРОИСХОЖДЕНИЕ**

17 сентября 2025 года президент Садыр Жапаров подписал закон о переименовании города Джалал-Абад в Манас, что стало одним из наиболее заметных топонимических изменений в стране за последние десятилетия (24.kg, 2025). Одновременно был реализован ряд переименований на уровне сёл: советские и русскоязычные названия, такие как "Болшевик" и "Новодонецкое", были заменены на наименования, отсылающие к кыргызской истории и культуре (24.kg, 2025). Эти процессы сопровождались демонтажем отдельных памятников советской эпохи, включая заметный памятник Ленину в Оше, что указывает скорее на постепенную и пространственно неравномерную трансформацию символического ландшафта, нежели на масштабную кампанию декоммунизации.

Следует отметить, что Кыргызстан в целом проявляет сдержанность в проведении крупных топонимических преобразований, что отличает его от большинства постсоветских государств, где подобные процессы были особенно активны в 1990-е годы. Значительное число географических названий, включая наиболее заметные, сохранило советскую форму. Так, Бишкек остаёт-

tober), and Sverdlov - also carry clear communist references. It can be said that only around a quarter of all street names in Bishkek have either clearly Kyrgyz, neutral or other (non-communist and non-Russian) names (Geographic.org, n.d.). It should be admitted though that the semantics and connotation of street names in Bishkek vary depending on the visibility and centrality of the streets. The most central and visible avenues of Bishkek have clear Kyrgyz names glorifying the Kyrgyz history and culture celebrating the independence such as Manas Avenue, Erkindik Boulevard, Ala-Too Square etc. The vast majority of the streets with Russian and Soviet street names are peripheral and not highly visible. However, such a high percentage of Russian and Soviet toponyms in Bishkek puts Kyrgyzstan as an outlier in the post-Soviet

↗ся единственной столицей в Центральной Азии, где названия городских районов советского периода практически не были изменены, включая Ленинский район (Rferl.org, 2022). Остальные районы - Биринчи Май, Октябрь и Свердловский - также несут очевидные отсылки к коммунистическому прошлому. По имеющимся оценкам, лишь около четверти названий улиц в Бишкеке имеют ярко выраженное кыргызское, нейтральное или иное (не связанное с советской и русской традицией) происхождение (Geographic.org, n.d.). При этом важно учитывать, что семантика и символическая нагрузка топонимов варьируются в зависимости от их расположения и степени видимости. Центральные и наиболее значимые проспекты носят названия, подчёркивающие кыргызскую историю,

space, where most countries have removed communist toponyms at least from the most visible locations, with the notable exception of Belarus, where political leadership has deliberately retained such names, including in central urban areas.

On the other hand, the capital's current name, Bishkek, was restored immediately after independence in 1991, replacing the Soviet name Frunze. Against this background, the persistence of communist-era toponyms in Kyrgyzstan appears inconsistent within the broader post-Soviet context. The timing of

↑ культуру и независимость - например, проспект Манаса, бульвар Эркиндик, площадь Ала-Тоо. В то же время большинство улиц с советскими и русскими названиями находится на периферии и менее заметно в городском пространстве. Тем не менее столь высокая доля подобных топонимов делает Кыргызстан своего рода исключением в постсоветском пространстве, где в большинстве стран коммунистические названия были по крайней мере убраны из наиболее репрезентативных городских локаций. Заметным исключением остаётся Беларусь, где политическое руководство

institutional frameworks regulating toponymic change across Central Asia reveals a clear regional disparity. In Uzbekistan and Tajikistan, language laws adopted in 1989 provided an early legal basis for renaming, while Turkmenistan introduced similar legislation in 1990, later enabling extensive and centrally driven symbolic restructuring. Kazakhstan followed with its 1997 language law, integrating toponymic change into broader nation-building policies. By contrast, Kyrgyzstan adopted a ded-

ACCORDING TO THE 1989 CENSUS, ETHNIC ETHNIC KYRGYZ CONSTITUTED 52.4% OF THE POPULATION, WHEREAS KAZAKHS ACCOUNTED FOR ONLY 39.7% IN KAZAKHSTAN

ПО ДАННЫМ ПЕРЕПИСИ 1989 ГОДА, ЭТНИЧЕСКИЕ КЫРГЫЗЫ СОСТАВЛЯЛИ 52,4% НАСЕЛЕНИЯ, ТОГДА КАК В КАЗАХСТАНЕ ДОЛЯ КАЗАХОВ СОСТАВЛЯЛА ЛИШЬ 39,7%

сознательно сохраняет подобные названия, включая центральные городские пространства.

В то же время само название столицы - Бишкек - было восстановлено сразу после обретения независимости в 1991 году, заменив советское название Фрунзе. На этом фоне сохранение большого числа топонимов коммунистической эпохи выглядит неоднозначно в более широком постсоветском контексте. Сравнение сроков формирования институциональной базы для переименований в странах Центральной Азии выявляет отчётливые региональные различия. В Узбекистане и Таджикистане языковые законы, принятые ещё в 1989 году, заложили раннюю правовую основу для переименований; в Туркменистане аналогичное законодательство было введено в 1990 году, что впоследствии позволило реализовать масштабную и централизованно управляемую символическую трансформацию. В Казахстане этот процесс получил институциональное оформление с принятием закона о языках в 1997 году, где топонимические изменения были встроены в более широкий курс на национальное строительство. В Кыргызстане же специализированный закон "О географических названиях" был принят только в 2008 году, что делает его последним в регионе по институционализации данной сферы. Такая временная задержка подчёркивает более поздний и менее институционализированный характер топонимических преобразований в стране. Ряд городов, таких как Пржевальск (переименован в Каракол в 1991 году) и Рыбачье (Балыкчы с 1992 года), были переименованы в самые первые годы после обретения независимости. Однако уже после этого динамика крупных топонимических изменений заметно замедлилась, включая

icated Law on Geographical Names only in 2008, making it the latest in the region to formalize the legal framework for renaming. This temporal lag underscores the delayed and less institutionalized character of toponymic transformation in Kyrgyzstan. A few

как переименования на уровне сёл, так и изменения названий улиц в крупных городах. В целом топонимическая политика Кыргызстана развивается по собственной траектории, отличной как от обще-постсоветского паттерна, так и от других стран

other towns, for instance Przhevalsk (Karakol since 1991) and Rybachye (Balykchy since 1992) were renamed in the very early years after independence and the process of major toponymic changes significantly decelerated after that including at village level and street renamings in major cities. The toponymic changes in Kyrgyzstan follow a distinct trajectory compared to the broader post-Soviet pattern and Central Asia. While the early 1990s saw limited symbolic renaming, including the restoration of the capital's historical name, this was not followed by a comprehensive or sustained campaign.

The subsequent two decades were characterized by low-intensity and fragmented changes, with many Soviet-era toponyms remaining in place. This trajectory is significantly different from that of Kazakhstan for instance, where the toponymic changes did not lose their momentum after independence and continued throughout in a more monotonous way. This is particularly notable given the repeated regime changes in the country; despite political upheavals, successive leaderships have not systematically used toponymic transformation as a tool of legitimacy, which further distinguishes the Kyrgyz case. Kyrgyzstan's relatively more pluralistic political environment has contributed to a slower and more negotiated process of toponymic change, reducing the likelihood of rapid, state-imposed renaming campaigns. However, the persistence of Soviet and Russian-derived toponyms cannot be attributed to political pluralism alone, and is more convincingly explained by the absence of a strong anti-Soviet rupture narrative, continued geopolitical dependence on Russia, and the limited administrative capacity of the state.

There might be several reasons why the leadership of Kyrgyzstan did not

THE PRESERVATION OF SOVIET AND RUSSIAN-DERIVED TOPONYMS FUNCTIONS NOT ONLY AS A LEGACY OF THE PAST, BUT ALSO AS A PRAGMATIC INACTION

СОХРАНЕНИЕ СОВЕТСКИХ И РУССКОЯЗЫЧНЫХ ТОПОНИМОВ ВЫСТУПАЕТ НЕ ТОЛЬКО КАК ИНЕРЦИЯ ПРОШЛОГО, НО И КАК ПРАГМАТИЧЕСКАЯ СТРАТЕГИЯ СДЕРЖАННОГО БЕЗДЕЙСТВИЯ

Центральной Азии: ограниченные символические изменения начала 1990-х годов, включая возвращение исторического названия столицы, не переросли в последовательную и масштабную кампанию.

Последующие два десятилетия характеризовались низкой интенсивностью и фрагментарностью изменений, при том что значительная часть советских топонимов продолжала сохраняться. Эта траектория заметно отличается, например, от Казахстана, где топонимические преобразования не утратили импульс после обретения независимости и развивались более последовательно. Особенно показательно, что даже в условиях неоднократной смены власти в Кыргызстане топонимическая политика не использовалась системно как инструмент легитимации, что дополнительно подчёркивает специфику этого случая. Относительно более плюралистическая политическая среда в Кыргызстане способствовала более медленному и согласовательному характеру изменений, снижая вероятность быстрых кампаний переименования, инициируемых сверху. Вместе с тем сохранение советских и русскоязычных топонимов нельзя объяснить только политическим плюрализмом; более убедительным представляется сочетание факторов, включающих отсутствие чёткого антисоветского разрыва в публичном нарративе, продолжающуюся геополитическую зависимость от России и ограниченные административные возможности государства.

Существует несколько причин, по которым руководство Кыргызстана не пошло по пути активной топонимической трансформации, сопоставимой, например, с Казахстаном. Прежде всего, распад Советского Союза оставил эти страны в принципиально разных этноде-

pursue a path of active toponymic transformation comparable to that of Kazakhstan for instance. First of all, the collapse of the Soviet Union left the two countries in markedly different ethnodemographic configurations. Kazakhstan found itself in a position where the autochthonous Kazakh population constituted a minority in its own republic, which implied substantial risks for statehood. In this context, some scholars suggested that the country could potentially become a failed state or even face "Balkanization," particularly in its northern regions with large Russian-speaking populations (Ó Beacháin & Kevlihan, 2011). By contrast, the ethnic factor was less acute in Kyrgyzstan. According to the 1989 census, ethnic Kyrgyz constituted 52.4% of the population, whereas Kazakhs accounted for only 39.7% in Kazakhstan (Goskomstat, 1989). In the Kazakh case, toponymic changes therefore also functioned as a means of reclaiming space and reinforcing its association with Kazakh ethnic identity within a newly independent state no longer subject to Moscow's authority. In Kyrgyzstan, which was geographically further located from Russia and separated from it by Kazakhstan, such concerns were probably less pronounced and did not elevate toponymic transformation to a comparable level of political priority.

The large-scale labor migration of Kyrgyz citizens to Russia constitutes an additional structural constraint on symbolic transformation. A prolonged exposure to the Russian informational and institutional environment might contribute to the formation of relatively pro-Russian, and less nationalistic attitudes. Migrants in Russia are embedded in Russian-language media space and dependent on local socio-economic structures, which over time might convert into more pro-Russian social attitudes. While precise data on the share of Kyrgyz citizens who have ever worked in Russia are not available, existing statistics indicate that labor migration is widespread and structurally significant. Estimates suggest that between 350.000 and 700.000 Kyrgyz citizens are engaged in labor migration in Russia (The Times of Central Asia, 2025). Given the largely circular nature of migration flows, this implies that a

мографических конфигурациях. В Казахстане титульная казахская нация оказалась в положении меньшинства в пределах собственной республики, что создавало существенные риски для устойчивости государственности. В этой связи высказывались предположения о потенциальной несостоятельности государства или даже о рисках "балканизации", особенно в северных регионах с высокой долей русскоязычного населения (Ó Beacháin & Kevlihan, 2011). В Кыргызстане этнический фактор не имел столь острого характера: по данным переписи 1989 года, этнические кыргызы составляли 52,4% населения, тогда как в Казахстане доля казахов составляла лишь 39,7% (Госкомстат, 1989). В казахстанском случае топонимические изменения выступали также инструментом "переприсвоения" пространства и закрепления его связи с казахской этнической идентичностью в условиях независимого государства, более не подчинённого Москве. В Кыргызстане, географически более удалённом от России и отделённом от неё территорией Казахстана, подобные опасения, вероятно, были менее выражены и не выводили топонимическую политику на сопоставимый уровень политической значимости.

Дополнительным структурным ограничением символических преобразований выступает масштабная трудовая миграция граждан Кыргызстана в Россию. Длительное пребывание в российском информационном и институциональном пространстве способствует формированию относительно более пророссийских и менее националистических установок. Мигранты в России интегрированы в русскоязычную медиасреду и зависят от местных социально-экономических структур, что со временем может трансформироваться в более благожелательные к России общественные настроения. Хотя точные данные о доле граждан Кыргызстана, имеющих опыт работы в России, отсутствуют, имеющаяся статистика указывает на широкое распространение и структурную значимость трудовой миграции. По оценкам, от 350 000 до 700 000 граждан Кыргызстана вовлечены в трудовую миграцию в России (The Times of Central Asia, 2025). Учитывая

substantial proportion of the working-age population has direct or indirect migration experience, which makes Russia a reference point in the country's socio-economic and cultural landscape. It has been found that Central Asian labor migrants, including Kyrgyz migrants, tend to display relatively high loyalty to Russia's foreign policy, supporting cooperation with Russia and often aligning with its positions. In this light, they can be viewed as a channel of Russian "soft power" (Grebenyuk et al., 2024). The point is that given the economic importance of remittances and the vulnerability of migrant workers, Kyrgyz authorities have strong incentives to avoid policies that could be interpreted as politically antagonistic toward Russia. In this context, the preservation of Soviet and Russian-derived toponyms functions not only as a legacy of the past, but also as a pragmatic inaction aimed at maintaining stable external relations and minimizing potential risks for the migrant population.

We can observe that Kyrgyzstan experienced an initial phase of ethnocentric nation-building following the collapse of the USSR, which was manifested in a visible wave of toponymic changes with a clear ethno-national tone in the early 1990s, despite the absence of a formal legal framework regulating such processes. However, whereas other Central Asian states maintained and even intensified this trend throughout the 2000s and 2010s, in Kyrgyzstan it entered a clear phase of decline. While the early wave of toponymic change across the region was driven primarily by post-Soviet rupture and the rejection of the Soviet legacy, in subsequent decades these transformations became increasingly embedded in broader nation-building projects and processes of ethno-national consolidation, often drawing

APART FROM ECONOMIC CAPACITY, KYRGYZSTAN LACKED THE INSTITUTIONAL CONTINUITY NEEDED TO SUSTAIN A COMPARABLE NATION-BUILDING STRATEGY

КРОМЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ, В КЫРГЫЗСТАНЕ ОТСУТСТВОВАЛА И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ НЕОБХОДИМЫЕ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ СОПОСТАВИМОЙ СТРАТЕГИИ ПО ПЕРЕИМЕНОВАНИЮ

во многом циркулярный характер миграционных потоков, это означает, что значительная часть трудоспособного населения имеет прямой или косвенный миграционный опыт, вследствие чего Россия выступает важной точкой отсчёта в социально-экономическом и культурном пространстве страны. Установлено, что трудовые мигранты из Центральной Азии, включая кыргызстанцев, демонстрируют относительно высокий уровень лояльности внешней политике России, поддерживая сотрудничество с ней и нередко разделяя её позиции. В этом смысле их можно рассматривать как канал распространения российского "мягкого влияния" (Grebenyuk et al., 2024). В таких условиях, учитывая экономическую значимость денежных переводов и уязвимость трудовых мигрантов, власти Кыргызстана имеют весомые стимулы избегать шагов, которые могли бы быть интерпретированы как политически антагонистичные по отношению к России. С этой точки зрения сохранение советских и русскоязычных топонимов выступает не только как инерция прошлого, но и как прагматическая стратегия сдержанного бездействия, направленная на поддержание стабильных внешних связей и минимизацию потенциальных рисков для мигрантского населения.

Можно наблюдать, что Кыргызстан после распада СССР прошёл начальный этап этноцентричного нациестроительства, который проявился в заметной волне топонимических изменений с выраженным этнонациональным акцентом в начале 1990-х годов, несмотря на отсутствие формализованной правовой базы, регулирующей подобные процессы. Однако, если в других странах Центральной Азии эта тенденция сохранялась и даже усиливалась на протяжении 2000-х

on historical, cultural, ethnolinguistic, and spiritual references.

This shift is most visible in Kazakhstan, which advanced a more coherent and programmatic approach through initiatives such as the “Mangilik El” (Eternal Nation) concept (2012) and “Rukhani Zhangyru” (Spiritual Revival) (2017). Supported by substantial resource revenues and integration into global markets, these initiatives enabled both the material and symbolic rearticulation of national identity. While not limited to toponymic policy, they provided an ideological framework within which symbolic transformation, including the renaming of places, was legitimized and coordinated. By linking spatial, cultural, and historical narratives, they contributed to a more coherent restructuring of the symbolic landscape.

In contrast, Uzbekistan did not develop a single comparable umbrella initiative. Instead,

и 2010-х годов, то в Кыргызстане она довольно быстро пошла на спад. Если первоначальная волна переименований в регионе в целом была обусловлена постсоветским разрывом и отказом от советского наследия, то в последующие десятилетия эти процессы всё в большей степени встраивались в более широкие проекты нациестроительства и этнонациональной консолидации, опираясь на исторические, культурные, этнолингвистические и духовные основания.

Наиболее наглядно этот сдвиг проявился в Казахстане, где был выработан более последовательный и программно оформленный подход через такие инициативы, как концепция “Мәңгілік Ел” (2012) и программа “Рухани жаңғыру” (2017). Поддержанные значительными ресурсными доходами и интеграцией в глобальные рынки, эти инициативы обеспечили как матери-

it incorporated elements of Islamic heritage into its nation-building strategy, particularly through the promotion of historical figures, cultural sites, and narratives associated with the Islamic past. This process, however, remained highly selective and state-controlled, framing Islam primarily as a component of national heritage rather than as a political or ideological foundation of the state. In Turkmenistan, toponymic change was closely tied to the authoritarian leadership of Saparmurat Niyazov and was later continued under Gurbanguly Berdimuhamedow, reflecting a highly centralized and personalized model of symbolic transformation. In Tajikistan, nation-building has been closely linked to the promotion of a Persian-Tajik civilizational identity, particularly under Emomali Rahmon. Although not articulated through a single formally branded program, this ideological framework has been consistently embedded in state discourse and policy.

While these projects did not target toponymic transformation as a primary objective, they functioned as mechanisms that sustained and reoriented post-Soviet symbolic change by embedding ethno-national narratives within the spatial landscape. By contrast, apart from economic capacity, Kyrgyzstan lacked the institutional continuity needed to sustain a comparable nation-building strategy. Rather than pursuing a centralized program of symbolic transformation, the state adopted a more fragmented and incremental approach. In this context, toponymic change did not become a central instrument of nation-building, and Soviet-era place names were neither systematically removed nor replaced. As a result, the country's symbolic geography has remained layered and internally inconsistent, reflecting the coexistence of Soviet, Russian, and Kyrgyz elements rather than a clear directional shift.

References:

- Geographic.org. (n.d.). List of streets in Bishkek, Kyrgyzstan, Google Maps and Street View. Retrieved from <https://geographic.org/streetview/kyrgyzstan/ru/bishkek/bishkek.html>. Accessed on 12.04.2026.
- Grebenyuk, A. A., Protasova, V. A., & Averyanov, A. A. (2024). Attitudes of labor migrants from Central Asia to international integration organizations in the post-Soviet space. *Vestnik RUDN. International Re-*

альное, так и символическое переосмысление национальной идентичности. Хотя они не ограничивались исключительно топонимической политикой, именно они сформировали идеологическую рамку, в которой символические преобразования, включая переименование географических объектов, получали легитимацию и координацию. Связывая пространственные, культурные и исторические нарративы, они способствовали более целостной перестройке символического ландшафта.

В отличие от этого, в Узбекистане не сложилось единой сопоставимой "зонтичной" инициативы. Вместо этого элементы исламского наследия были встроены в стратегию нациестроительства, прежде всего через продвижение исторических фигур, культурных объектов и нарративов, связанных с исламским прошлым. При этом данный процесс носил выборочный и жёстко контролируемый характер, представляя ислам преимущественно как часть национального наследия, а не как политическую или идеологическую основу государства. В Туркменистане топонимические изменения были тесно связаны с авторитарным правлением Сапармурата Ниязова и впоследствии продолжены при Гурбангулы Бердымухамедове, отражая высокоцентрализованную и персонализированную модель символической трансформации. В Таджикистане процессы нациестроительства во многом опирались на продвижение персидско-таджикской цивилизационной идентичности, особенно в период правления Эмомали Рахмона. Хотя это не было оформлено в виде единой формально обозначенной программы, соответствующая идеологическая рамка последовательно воспроизводилась в государственной риторике и политике.

Хотя данные проекты не ставили топонимическую трансформацию в качестве первоочередной цели, они выступали механизмами, поддерживавшими и переориентировавшими постсоветские символические изменения за счёт встраивания этнонациональных нарративов в пространственную структуру. В Кыргызстане, напротив, отсутствовали как экономические ресурсы, так и институциональная

lations, 24(1), 107–125. Retrieved from <https://doi.org/10.22363/2313-0660-2024-24-1-107-125>. Accessed on 12.04.2026.

Ó Beacháin, D., & Kevlihan, R. (2011). State-building, identity and nationalism in Kazakhstan: Some preliminary thoughts (Working Paper No. 2011/1). Centre for International Studies, Dublin City University.

Putz, Catherine (2022). Russia's war in Ukraine and its impact on Central Asia. *The Diplomat*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2022/10/russias-war-in-ukraine-and-its-impact-on-central-asia/>. Accessed on 12.04.2026.

Rferl.org (2022). Retrieved from <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-bishkek-name-changes-russian-anger/32162907.html>. Accessed on 12.04.2026.

State Committee of the USSR for Statistics (Goskomstat) (1989). All-Union population census of 1989 (Data set). Moscow: Goskomstat USSR.

The Times of Central Asia (2025). Potential mass expulsion of migrants looms in Russia. Retrieved from <https://timesca.com/potential-mass-expulsion-of-migrants-looms-in-russia/>. Accessed on 18.04.2026.

24.kg (2025). Sadyr Japarov signs law renaming Jalal-Abad to Manas. Retrieved from https://24.kg/english/343941_Sadyr_Japarov_signs_law_renaming_Jalal-Abad_to_Manas/. Accessed on 18.04.2026.

устойчивость, необходимые для реализации сопоставимой стратегии по переименованию. Вместо централизованной программы символических преобразований государство придерживалось более фрагментарного и постепенного подхода. В этих условиях топонимическая политика не превратилась в ключевой инструмент нациестроительства, а советские названия не подверглись ни систематическому демонтажу, ни последовательной замене. В результате символическая география страны сохраняет многослойный и внутренне неоднородный характер, отражая сосуществование советских, русских и кыргызских элементов, а не чётко выраженное направление трансформации.

Источники:

Geographic.org. (б. д.). Список улиц Бишкека, Кыргызстан, Google Maps и Street View. Доступно по адресу: <https://geographic.org/streetview/kyrgyzstan/ru/bishkek/bishkek.html>. Дата обращения: 12.04.2026.

Grebenyuk, A. A., Protasova, V. A., & Averyanov, A. A. (2024). Отношение трудовых мигрантов из Центральной Азии к международным интеграционным организациям на постсоветском пространстве. *Вестник РУДН. Международные отношения*, 24 (1), 107–125. Доступно по адресу: <https://doi.org/10.22363/2313-0660-2024-24-1-107-125>. Дата обращения: 12.04.2026.

Государственный комитет СССР по статистике (Госкомстат). (1989). Всесоюзная перепись населения 1989 года (набор данных). Москва: Госкомстат СССР.

Ó Beacháin, D., & Kevlihan, R. (2011). Государственное строительство, идентичность и национализм в Казахстане: предварительные замечания (Рабочий документ № 2011/1). Центр международных исследований, Дублинский городской университет.

Putz, C. (2022). Война России в Украине и её влияние на Центральную Азию. *The Diplomat*. Доступно по адресу: <https://thediplomat.com/2022/10/russias-war-in-ukraine-and-its-impact-on-central-asia/>. Дата обращения: 12.04.2026.

Rferl.org. (2022). Доступно по адресу: <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-bishkek-name-changes-russian-anger/32162907.html>. Дата обращения: 12.04.2026.

The Times of Central Asia (2025). Возможная массовая депортация мигрантов в России. Доступно по адресу: <https://timesca.com/potential-mass-expulsion-of-migrants-looms-in-russia/>. Дата обращения: 18.04.2026.

24.kg. (2025). Садыр Жапаров подписал закон о переименовании Джалал-Абада в Манас. Доступно по адресу: https://24.kg/english/343941_Sadyr_Japarov_signs_law_renaming_Jalal-Abad_to_Manas/. Дата обращения: 18.04.2026.

ADDRESSING THE ISFARA RIVER WATER CONFLICT TO FOSTER REGIONAL STABILITY IN CENTRAL ASIA

FATIMA KHAMZAYEVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

УРЕГУЛИРОВАНИЕ ВОДНОГО КОНФЛИКТА НА РЕКЕ ИСФАРА КАК ФАКТОР УКРЕПЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

The Isfara River basin provides agriculture and drinking water for residents of the Batken region of Kyrgyzstan and the Sughd region of Tajikistan. The conflict is characterized by many factors. Especially during the spring and summer growing seasons, there is not enough water. Soviet-era infrastructure such as water intakes and reservoirs are located in disputed border areas. Control of these facilities has caused tensions, violent blockades, and clashes. Bilateral and multilateral negotiations within frameworks such as the International Fund for Saving the Aral Sea (IFAS) have not led to a binding agreement on the Isfara, which is often linked to the issue of full border demarcation.

The current approach has failed due to three main drawbacks: confusion over water and border disputes, lack of formalized local governance, and reactive rather than proactive international engagement (OSCE, 2024). The international community often intervenes only after an outbreak of violence and provides financial resources for post-conflict rehabilitation (World Bank, 2025). Fewer funds are being invested in preventative infrastructure and governance models

**TO AVOID DEADLOCK,
POLICYMAKERS
SHOULD EMBRACE
A STRATEGY OF
SEPARATION:
FUNCTIONALLY
DIVORCING WATER
MANAGEMENT FROM
THE POLITICALLY
COMPLEX PROCESS
OF BORDER
DEMARCATATION**

**ВО ИЗБЕЖАНИЕ
ПАТОВЫХ СИТУАЦИЯ,
ПОЛИТИКАМ
СЛЕДУЕТ ПРИНЯТЬ
СТРАТЕГИЮ
РАЗДЕЛЕНИЯ:
ФУНКЦИОНАЛЬНО
ОТДЕЛИТЬ
УПРАВЛЕНИЕ
ВОДНЫМИ
РЕСУРСАМИ ОТ
ПОЛИТИЧЕСКИ
СЛОЖНОГО
ПРОЦЕССА
ДЕМАРКАЦИИ
ГРАНИЦ**

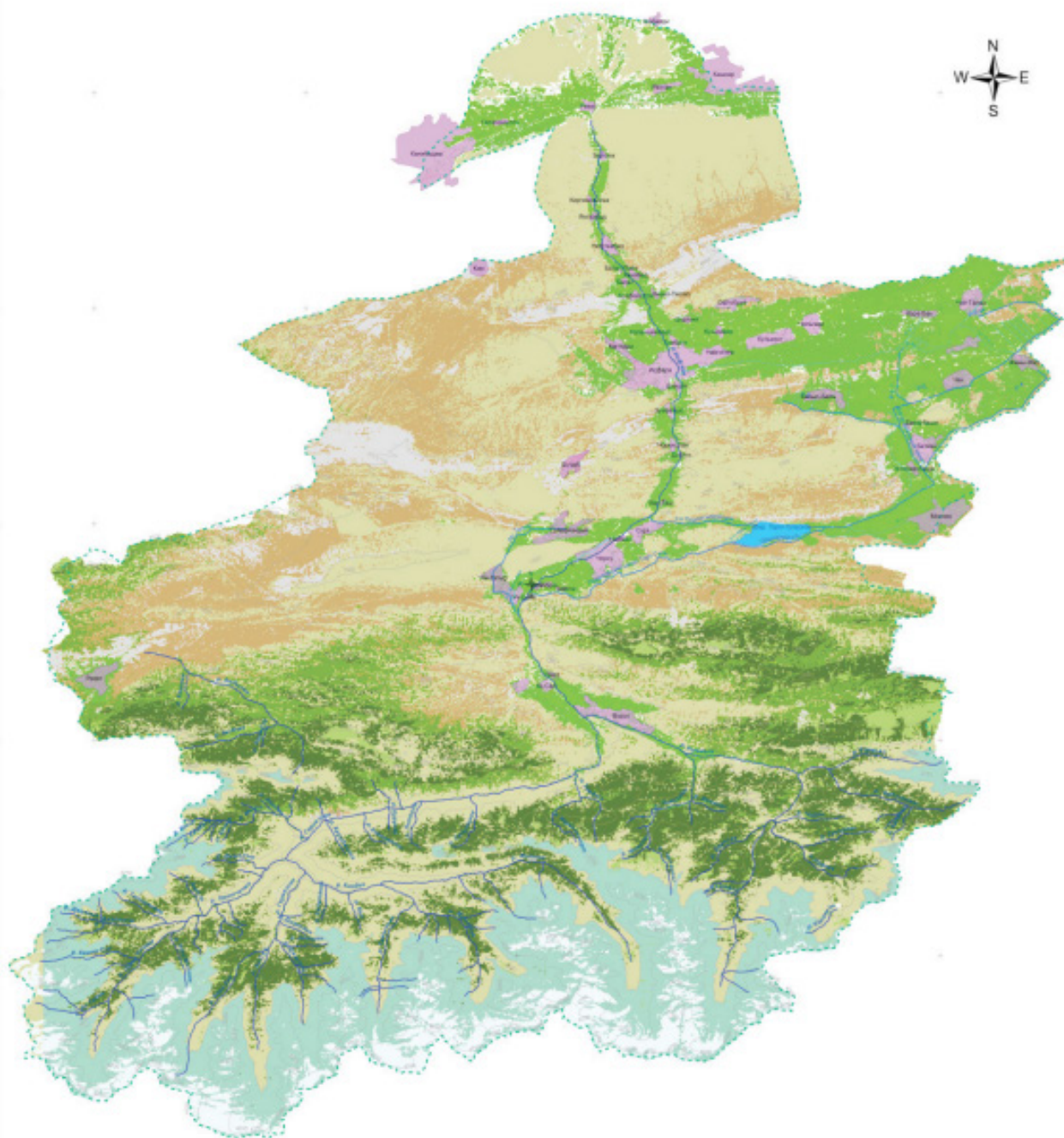
Бассейн реки Исфара обеспечивает сельское хозяйство и снабжение питьевой водой жителей Баткенской области Кыргызстана и Согдийской области Таджикистана. Конфликт характеризуется множеством факторов. В особенности в весенне-летний вегетационный период наблюдается нехватка воды. Инфраструктура советского периода, такая как водозаборы и водохранилища, расположена в спорных приграничных районах. Контроль над этими объектами вызывает напряжённость, насильственные блокады и столкновения. Двусторонние и многосторонние переговоры в рамках таких структур, как Международный фонд спасения Аральского моря (МФСА), не привели к заключению обязывающего соглашения по Исфаре, что часто увязывается с вопросом полной демаркации границы.

Действующий подход оказался неэффективным по трём основным причинам: смешение вопросов водопользования и пограничных споров, отсутствие формализованного местного управления и реактивный, а не проактивный характер международного участия (ОБСЕ, 2024). Международное сообщество, как правило, вмешивается лишь после вспышек насилия

that enhance resilience and reduce the likelihood of conflict (Olimov, 2023).

For decades, the Isfara River has been considered primarily a source of tension, a narrow strip of water in the fertile but turbulent Ferghana Valley, where disputes over irrigation canals have escalated into violent interstate clashes. However, this narrative of

и предоставляет финансовые ресурсы для постконфликтной реабилитации (Всемирный банк, 2025). Меньше средств инвестируется в превентивную инфраструктуру и модели управления, повышающие устойчивость и снижающие вероятность конфликта (Олимов, 2023).

inevitable conflict hides constructive possibilities. The evidence from the basin's own history, as well as recent diplomatic achievements and successful community-led initiatives, shows that the potential of the Isfara River as a unifying force has not yet been revealed. By shifting from crisis response to proactive cooperation and celebrating shared achievements, such as the annual Isfara River Day, regional actors can transform this transboundary waterway from a geopolitical liability into a foundation for sustainable stability.

The transboundary aspect of the Isfara River is also important. The river originates in Kyrgyzstan and flows through Tajikistan to Uzbekistan. It is a crucial source of water for agriculture and drinking in one of the most densely populated and resource-scarce regions of Central Asia. Scientific works (Mannonov, 2023; Holmatov et al., 2026) show that the cause of the conflict is not only water scarcity but problems in water distribution due to outdated infrastructure. Agreements on the Isfara River basin have existed since Soviet times, with protocols dating back to 1946, but the technical capability to implement them has been lacking. In other words, the problem is not the absence of deals, but the lack of the necessary infrastructure and trust to carry them out. This means that important water infrastructure facilities such as the Tortgul Reservoir and the Tangi Vorukh metering station have become flash-points where resource management and territorial sovereignty become dangerously entangled.

The proposed policy solution aims to separate water issues from border policy, with a particular focus on building resilience from the ground up. First of all, it is important to pursue separation and modernization. As a legally binding agreement on the Isfara River, it is necessary to ne-

THE PROBLEM IS NOT THE ABSENCE OF DEALS, BUT THE LACK OF THE NECESSARY INFRASTRUCTURE AND TRUST TO CARRY THEM OUT

ПРОБЛЕМА ЗАКЛЮЧАЕТСЯ НЕ В ОТСУТСТВИИ ДОГОВОРЁННОСТЕЙ, А В НЕХВАТКЕ НЕОБХОДИМОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ И ДОВЕРИЯ ДЛЯ ИХ ВЫПОЛНЕНИЯ

На протяжении десятилетий река Исфара рассматривалась преимущественно как источник напряжённости, узкая водная артерия в плодородной, но нестабильной Ферганской долине, где споры по поводу ирригационных каналов перерастали в насильственные межгосударственные столкновения. Однако данный нарратив неизбежного конфликта скрывает конструктивные возможности. Свидетельства из истории самого бассейна, а также недавние дипломатические достижения и успешные инициативы, реализуемые на уровне сообществ, показывают, что потенциал реки Исфара как объединяющей силы ещё не раскрыт.

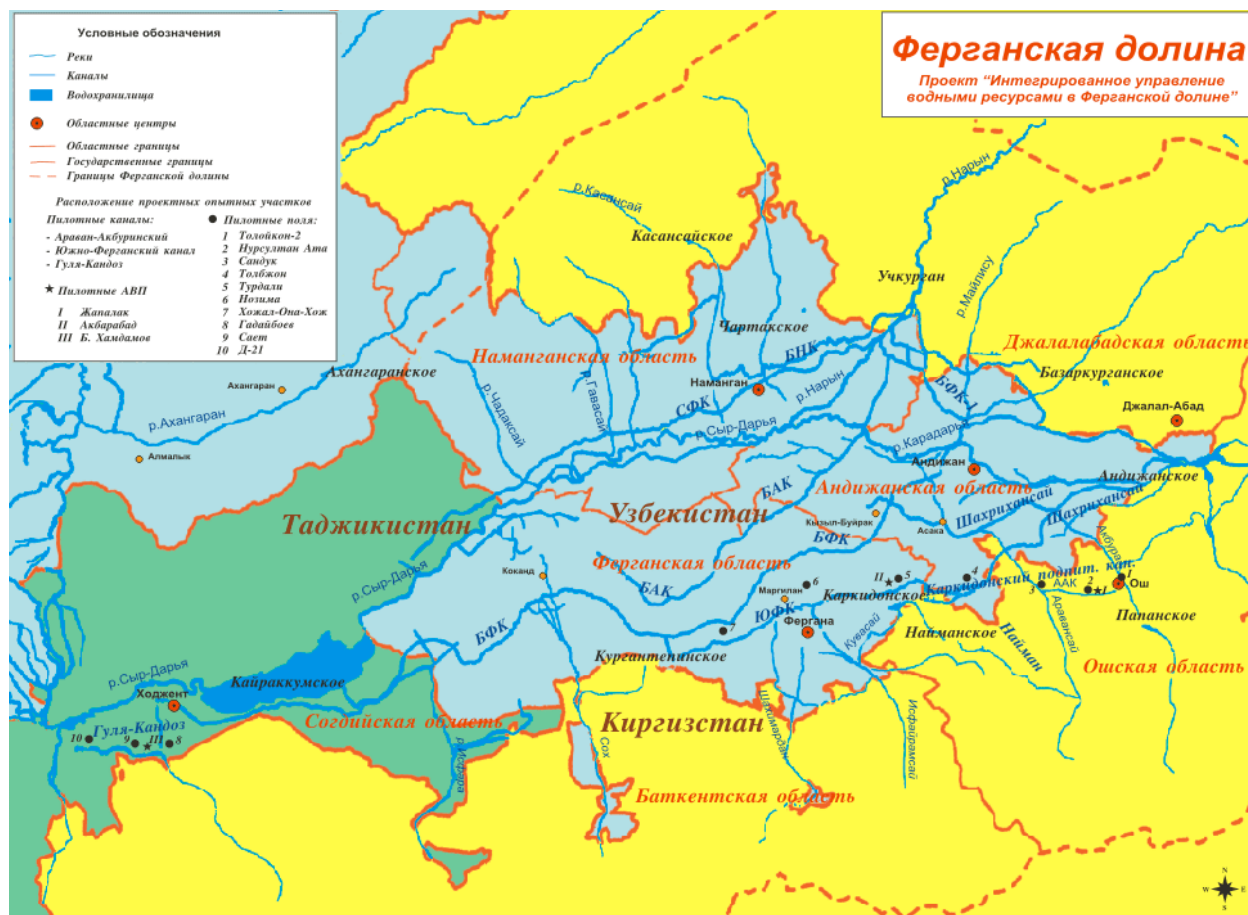
Трансграничный характер реки Исфара также имеет важное значение. Река берёт начало в Кыргызстане и протекает через Таджикистан в Узбекистан. Она является ключевым источником воды для сельского хозяйства и питьевого водоснабжения в одном из наиболее густонаселённых и ресурсно ограниченных регионов Центральной Азии. Научные исследования (Маннонов, 2023; Холматов и др. et al., 2026) показывают, что причиной конфликта является не только дефицит воды, но и проблемы её распределения, обусловленные устаревшей инфраструктурой. Соглашения по бассейну реки Исфара существуют ещё со времён Советского Союза, включая протоколы, датируемые 1946 годом, однако отсутствовали технические возможности для их реализации. Иными словами, проблема заключается не в отсутствии договорённостей, а в нехватке необходимой инфраструктуры и доверия для их выполнения. Это означает, что такие важные объекты водохозяйственной инфраструктуры, как Тортгульское водохранилище и измерительная станция Танги-Ворух, стали очагами напряжённости, где

gotiate a separate agreement on the allocation of water resources that has nothing to do with the process of broader border demarcation. This agreement should be based on measurable indicators rather than fixed percentages. The volume quota should be changed to a "water distribution schedule" based on real-time hydrological data and the total of snow cover, precipitation, and reservoir volume.

Conflicts can also be reduced by establishing a Kyrgyz-Tajik Commission on the Isfara River with a permanent secretariat, authorized to implement water-sharing schedules, monitor water quality, and manage infrastructure. To avoid deadlock, policymakers should embrace a strategy of separation: functionally divorcing water management from the politically complex process of border demarcation. This is not merely a theoretical suggestion but a practical direction recently approved by regional leaders. On March 13, 2025, the Presidents of Kyrgyzstan and Tajik-

управление ресурсами и территориальный суверенитет опасным образом переплетаются. Переход от антикризисного реагирования к проактивному сотрудничеству в сочетании с акцентом на общих достижениях (в частности, ежегодном Дне реки Исфара) способен трансформировать данный трансграничный водный объект из геополитического фактора риска в основу устойчивой стабильности.

Предлагаемое политическое решение направлено на то, чтобы отделить вопросы водопользования от пограничной политики, делая особый акцент на формировании устойчивости „снизу вверх“. Прежде всего необходимо осуществить институциональное разделение и модернизацию. В качестве юридически обязывающего соглашения по реке Исфара следует разработать отдельное соглашение о распределении водных ресурсов, не связанное с процессом широкой демаркации границ. Это соглашение должно основываться на из-

istan signed a comprehensive border agreement containing provisions on water sharing of the Isfara River (Euronews, 2025). The agreement was quickly ratified by the parliaments of the two countries. Although the agreement resolves broader territorial disputes, the implementation of its water-distribution component requires a clear technical and apolitical framework. Historical evidence supports this approach: Pak et al. (2013) and Hermans et al. (2024) note that during the Soviet period, technical solutions aimed at bringing more water into the basin were often more effective in promoting cooperation than purely political negotiations. A modern equivalent would involve setting up a joint technical commission with a permanent secretariat, empowered to manage real-time hydrological data and automated flow meters, thereby reducing the human interface that often leads to conflicts at canals and intakes. In addition, with the help of an initiative funded by international donors, it is important to repair and modernize canals, install flow meters, and automate key

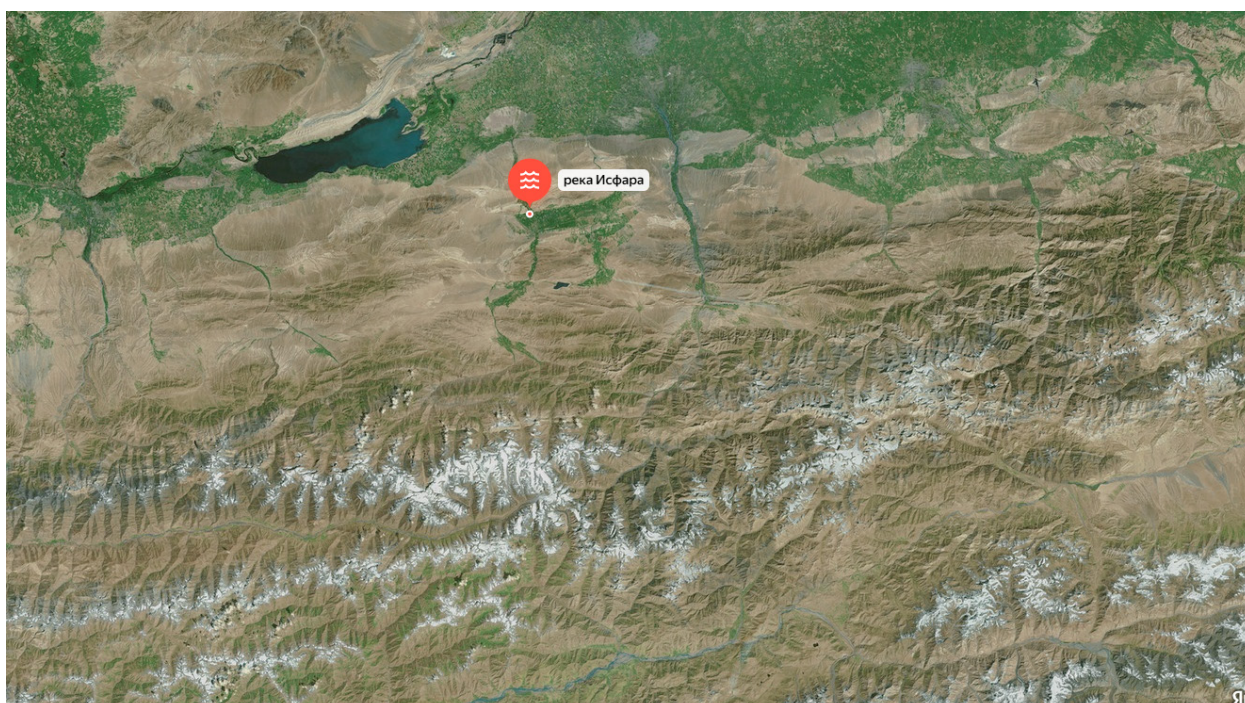
**THE PROPOSED
POLICY SOLUTION
AIMS TO SEPARATE
WATER ISSUES FROM
BORDER POLICY,
WITH A PARTICULAR
FOCUS ON BUILDING
RESILIENCE FROM THE
GROUND UP**

**ПРЕДЛАГАЕМОЕ
ПОЛИТИЧЕСКОЕ
РЕШЕНИЕ
НАПРАВЛЕНО
НА ТО, ЧТОБЫ
ОТДЕЛИТЬ ВОПРОСЫ
ВОДОПОЛЬЗОВАНИЯ
ОТ ПОГРАНИЧНОЙ
ПОЛИТИКИ, ДЕЛАЯ
ОСОБЫЙ АКЦЕНТ НА
ФОРМИРОВАНИИ
УСТОЙЧИВОСТИ
„СНИЗУ ВВЕРХ“**

меримых показателях, а не на фиксированных процентах. Квотирование по объёму следует заменить “графиком распределения воды”, основанным на данных гидрологического мониторинга в реальном времени, а также на совокупности показателей снежного покрова, осадков и объёма водохранилищ.

Снижение конфликтности возможно также посредством создания Кыргызско-таджикской комиссии по реке Исфара с постоянным секретариатом, наделённой полномочиями по реализации графиков распределения воды, мониторингу качества воды и управлению инфраструктурой. Во избежание патовой ситуации, политикам следует принять стратегию разделения: функционально отделить управление водными ресурсами от политически сложного процесса демаркации границ. Это не является лишь теоретическим предложением, а представляет собой практическое направление, недавно одобренное региональными лидерами. 13 марта 2025 года президенты Кыргызстана

water intake facilities in order to minimize staff interference and disputes.

The proposed strategy provides a practical way to eliminate one of the most persistent sources of stress in the region. This approach addresses the root causes of local conflicts through a predictable and transparent water resource sharing system, while strengthening human security, economic stability, and transnational cooperation. The choice between consumers and international part-

и Таджикистана подписали всеобъемлющее соглашение о границе, содержащее положения о распределении водных ресурсов реки Исфара (Euronews, 2025). Соглашение было оперативно ратифицировано парламентами двух стран. Хотя данное соглашение урегулирует более широкие территориальные споры, реализация его компонента, касающегося распределения воды, требует чёткой технической и аполитичной рамки. Исторические данные подтверждают данный подход: Пак и др.

ners is not to choose competitive priorities, but to choose additional benefits: investing in the Isfara River Sustainable Development Initiative, which entails adaptation to climate change and investment in regional integration.

BY SHIFTING FROM CRISIS RESPONSE TO PROACTIVE COOPERATION AND CELEBRATING SHARED ACHIEVEMENTS, SUCH AS THE ANNUAL ISFARA RIVER DAY, REGIONAL ACTORS CAN TRANSFORM THIS TRANSBOUNDARY WATERWAY FROM A GEOPOLITICAL LIABILITY INTO A FOUNDATION FOR SUSTAINABLE STABILITY

ПЕРЕХОД ОТ АНТИКРИЗИСНОГО РЕАГИРОВАНИЯ К ПРОАКТИВНОМУ СОТРУДНИЧЕСТВУ В СОЧЕТАНИИ С АКЦЕНТОМ НА ОБЩИХ ДОСТИЖЕНИЯХ (В ЧАСТНОСТИ, ЕЖЕГОДНОМ ДНЕ РЕКИ ИСФАРА) СПОСОБЕН ТРАНСФОРМИРОВАТЬ ДАННЫЙ ТРАНСГРАНИЧНЫЙ ВОДНЫЙ ОБЪЕКТ ИЗ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОГО ФАКТОРА РИСКА В ОСНОВУ УСТОЙЧИВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ

(2013) и Холматов и др. et al. (2024) отмечают, что в советский период технические решения, направленные на увеличение притока воды в бассейн, зачастую были более эффективными для развития сотрудничества, чем сугубо политические переговоры. Современным эквивалентом могло бы стать создание совместной технической комиссии с постоянным секретариатом, уполномоченной управлять гидрологическими данными в реальном времени и автоматизированными расходомерами, тем самым сокращая человеческий фактор, который нередко приводит к конфликтам на каналах и водозаборах. Кроме того, при поддержке инициативы, финансируемой международными донорами, важно осуществить ремонт и модернизацию каналов, установить расходомеры и автоматизировать ключевые водозаборные сооружения с целью минимизации вмешательства персонала и снижения числа споров.

Предлагаемая стратегия представляет собой практический способ устранения одного из наиболее устойчивых источников напряжённости в регионе. Данный подход направлен на устранение коренных причин локальных конфликтов посредством предсказуемой и прозрачной системы распределения водных ресурсов, одновременно укрепляя человеческую безопасность, экономическую стабильность и транснациональное сотрудничество. Выбор, стоящий перед заинтересованными сторонами и международными партнёрами, заключается не в определении конкурирующих приоритетов, а в достижении взаимодополняющих выгод: инвестировании в Инициативу устойчивого развития реки Исфара, предусматривающую адаптацию к изменению климата и вложения в региональную интеграцию.

References:

- Euronews (2025). Kyrgyzstan and Tajikistan sign historic border agreement after decades of disputes. <https://www.euronews.com/2025/03/28/kyrgyzstan-and-tajikistan-sign-historic-border-agreement-after-decades-of-disputes>. Accessed on 11.04.2026.
- Hermans, Kathleen, Djanibekov, Nodir, Abdullaev, Iskandar, Abduvalieva, Nilufar, Assubayeva et al., (2024). Future research directions for understanding the interconnections between climate change, water scarcity, and mobility in rural Central Asia. *Climate and Development*, 16 (8), 638–647. <https://doi.org/10.1080/17565529.2024.2436090>
- Holmatov, Bunyod, Lautze, Jonathan, Djumaboev, Kakhramon, and Kenjabaev, Shavkat (2026). Small transboundary tributaries of Ferghana Valley, Central Asia: Searching for constructive pathways toward cooperation. *Frontiers in Water*. <https://doi.org/10.3389/frwa.2025.1718232>
- Mannonov, Shodkom (2023). Water diplomacy as an instrument of resolving water challenges in Isfara River Basin. *Molodoy uchenyy*, (467), 680–684. <https://moluch.ru/archive/467/102925>
- Olimova, Saodat and Olimov, Muzaffar (2023). State borders and border conflicts in the Isfara Valley. In *State borders and border conflicts in the Isfara Valley*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003169376-16>
- OSCE (2024). Water co-operation: The power of principles. Retrieved from <https://www.osce.org/magazine/377500> Accessed on 11.04.2026.
- Pak, Mariya, Wegerich, Kai, and Kazbekov, Jusipbek (2013). Re-examining conflict and cooperation in Central Asia: A case study from the Isfara River, Ferghana Valley. *International Journal of Water Resources Development*, 29 (2), 230–245. <https://doi.org/10.1080/07900627.2013.837357>
- World Bank (2025). Shared water infrastructure, shared prosperity: Investing in Central Asia's future. World Bank Blogs. Retrieved from <https://blogs.worldbank.org/en/water/shared-water-infrastructure--shared-prosperity--investing-in-cen>. Accessed on 11.04.2026.

Источники:

- Euronews (2025). Kyrgyzstan and Tajikistan sign historic border agreement after decades of disputes. <https://www.euronews.com/2025/03/28/kyrgyzstan-and-tajikistan-sign-historic-border-agreement-after-decades-of-disputes>. Accessed on 11.04.2026.
- Hermans, Kathleen, Djanibekov, Nodir, Abdullaev, Iskandar, Abduvalieva, Nilufar, Assubayeva, Aliya, Blondin, Suzy, Bobojonov, Ihtiyor, Conrad, Christopher, Herzfeld, Thomas, Kansime, Johnson, Kimsanova, Barchynai, Laldjebaev, Murodbek, Mirkasimov, Bakhrom, Mirzabaev, Alisher, Murzakulova, Asel, Rajabova, Svetlana, Samakov, Aibek, Schraven, Benjamin, Sterly, Harald and Umirbekov, Atabek (2024). Future research directions for understanding the interconnections between climate change, water scarcity, and mobility in rural Central Asia. *Climate and Development*, 16(8), 638–647. <https://doi.org/10.1080/17565529.2024.2436090>
- Holmatov, Bunyod, Lautze, Jonathan, Djumaboev, Kakhramon, and Kenjabaev, Shavkat (2026). Small transboundary tributaries of Ferghana Valley, Central Asia: Searching for constructive pathways toward cooperation. *Frontiers in Water*. <https://doi.org/10.3389/frwa.2025.1718232>
- Isfara River, Ferghana Valley. *International Journal of Water Resources Development*, 29(2), 230–245. <https://doi.org/10.1080/07900627.2013.837357>
- Olimova, Saodat and Olimov, Muzaffar (2023). State borders and border conflicts in the Isfara Valley. In *State borders and border conflicts in the Isfara Valley*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003169376-16>
- Pak, Mariya, Wegerich, Kai, and Kazbekov, Jusipbek (2013). Re-examining conflict and cooperation in Central Asia: A case study from the
- Всемирный банк, (2025). Shared water infrastructure, shared prosperity: Investing in Central Asia's future. World Bank Blogs. <https://blogs.worldbank.org/en/water/shared-water-infrastructure--shared-prosperity--investing-in-cen>. Accessed on 11.04.2026.
- Маннонов, Шодком. (2023). Водная дипломатия как инструмент решения водных проблем в бассейне реки Исфара. *Молодой учёный*, (467), 680–684. <https://moluch.ru/archive/467/102925>
- ОБСЕ (2024). Water co-operation: The power of principles. <https://www.osce.org/magazine/377500> Accessed on 11.04.2026.

AIR POLLUTION CONTROL STRATEGIES IN CENTRAL ASIAN COUNTRIES

PROF. DR. GULNAR NADIROVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СТРАТЕГИИ КОНТРОЛЯ ЗАГРЯЗНЕНИЯ ВОЗДУХА В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Systemic air pollution in most cities worldwide, driven by mass urbanization, currently claims approximately 6.7 million lives annually (WHO, n.d.). This number is comparable to the total number of confirmed deaths from the COVID-19 pandemic since its inception, approximately 7.1 million (WHO, 2026). Thus, air pollution effectively constitutes an “annual pandemic”, the scale of which has remained high for decades.

Historically, the process of combating air pollution has evolved from local measures to combat “black smoke” to the formation of a modern global consensus. The first legislative steps were taken in the UK: due to the catastrophic “Great Smog” of 1952, which claimed thousands of lives, the Clean Air Act of 1956 was passed (Department for Environment, Food & Rural Affairs, n.d.), which introduced smoke-free zones and encouraged the relocation of power plants outside cities. Similar measures in the United States led to the creation of the Environmental Protection Agency in 1970 and the adoption of national air quality standards, which made it possible to significantly reduce emissions of key pollutants between 1980 and 2024 (emission reductions ranged from 29% to 95%) while si-

**AIR POLLUTION
EFFECTIVELY
CONSTITUTES AN
“ANNUAL PANDEMIC,”
THE SCALE OF WHICH
HAS REMAINED HIGH
FOR DECADES**

**ЗАГРЯЗНЕНИЕ
ВОЗДУХА
ФАКТИЧЕСКИ
ПРЕДСТАВЛЯЕТ
СОБОЙ
“ЕЖЕГОДНУЮ
ПАНДЕМИЮ”,
МАСШТАБЫ
КОТОРОЙ ОСТАЮТСЯ
ВЫСОКИМИ НА
ПРОТЯЖЕНИИ
ДЕСЯТИЛЕТИЙ**

Системное загрязнение воздуха в большинстве городов мира, обусловленное массовой урбанизацией, в настоящее время ежегодно уносит около 6,7 млн жизней (ВОЗ, б.д.). Этот показатель сопоставим с общим числом подтверждённых смертей от пандемии COVID-19 с момента её начала примерно 7,1 млн (ВОЗ, 2026). То есть, загрязнение воздуха фактически представляет собой “ежегодную пандемию”, масштабы которой остаются высокими на протяжении десятилетий.

Исторически процесс борьбы с загрязнением воздуха эволюционировал от локальных мер по борьбе с “чёрным дымом” к формированию современного глобального консенсуса. Первые законодательные шаги были предприняты в Великобритании: вследствие катастрофического “Великого смога” 1952 года, унёсшего тысячи жизней, был принят Закон о чистом воздухе 1956 года (Министерство окружающей среды, продовольствия и сельского хозяйства, б.д.), который ввёл зоны, свободные от дыма, и способствовал выносу электростанций за пределы городов. Аналогичные меры в Соединённых Штатах привели к созданию Агентства по охране окружающей

multaneously tripling GDP over the same period (EPA, 2026).

A larger-scale stage of interstate regulation began in the 1990s, when the environmental agenda shifted from combating local industrial emissions to the creation of transboundary regulatory mechanisms. The European Union (EU) and UN structures played a leading role in this process. In 1992, the Euro 1

↑ среды (EPA) в 1970 году и принятию национальных стандартов качества воздуха, что позволило существенно сократить выбросы основных загрязняющих веществ в период с 1980 по 2024 год (снижение составило от 29% до 95%) при одновременном трёхкратном росте ВВП за тот же период (EPA, 2026).

standard was introduced, becoming the first mandatory directive to set strict limits on nitrogen oxide and hydrocarbon emissions for new passenger cars. This led to the widespread introduction of catalytic converters. Subsequently, the standards were tightened every 4–5 years: Euro 2 (1996), Euro 3 (2000), Euro 4 (2005), Euro 5 (2009), Euro 6 (2014) (Motus, 2023). This made it possible to re-

Более масштабный этап межгосударственного регулирования начался в 1990-е годы, когда экологическая повестка сместилась от борьбы с локальными промышленными выбросами к созданию трансграничных механизмов регулирования. Ведущую роль в этом процессе сыграли Европейский союз (ЕС) и структуры ООН. В 1992 году был введён стандарт Euro 1, ставший первой обязательной директивой, установившей жёсткие ограничения на выбросы оксидов азота и углеводородов для новых легковых автомобилей. Это привело к широкому внедрению каталитических нейтрализаторов. В дальнейшем стандарты ужесточались каждые 4–5 лет: Euro 2 (1996), Euro 3 (2000), Euro 4 (2005), Euro 5 (2009), Euro 6 (2014) (Motus, 2023). Это позволило сократить выбросы твёрдых частиц от новых дизельных двигателей на 80–90% к 2010-м годам по сравнению с уровнем начала 1990-х (ACEA, б.д.).

Параллельно с регулированием транспорта в Европе были внедрены системные механизмы контроля состояния атмосферы. В 1999 году был подписан Гётеборгский протокол, направленный на борьбу с закислением окружающей среды и приземным озоном, который установил национальные предельные уровни выбросов для стран Европы и Северной Америки (ЕЭК ООН, б.д.). В 2001 году была принята Директива 2001/81/ЕС о национальных предельных уровнях выбросов, обязывающая государства-члены ЕС ежегодно отчитываться о снижении выбросов четырёх ключевых загрязняющих веществ (Секретариат по кислотным дождям, 2004). Эти меры были дополнены Директивой 2008/50/ЕС о качестве атмосферного воздуха, которая впервые установила обязательные целевые показатели именно для мелкодисперсных частиц PM_{2.5} (Законы об изменении климата, б.д.).

Тенденция к активному контролю загрязнения воздуха в городах достигла развивающихся стран с заметным запозданием, при этом борьба с загрязнением долгое время носила более локальный и симптоматический характер, поскольку приоритетом оставался догоняющий промышленный рост. Так, например, история борьбы

duce particulate matter emissions from new diesel engines by 80-90% by the 2010s compared to the levels of the early 1990s (ACEA, n.d.). In parallel with transport regulations, systemic atmospheric control mechanisms were introduced in Europe. In 1999, the Gothenburg Protocol, aimed at combating acidification and ground-level ozone, was signed, establishing national emission ceilings for countries in Europe and North America (UNECE, n.d.). In 2001, Directive 2001/81/EC on national emission ceilings was adopted, re-

с загрязнением воздуха в Китае эволюционировала от локальных мер по контролю пыли в 1970–1980-е годы и принятия первого соответствующего закона в 1987 году к интегрированному управлению качеством воздуха в 2010-е годы (Xi Lu et al., 2020). В 1990-е годы вследствие широкого использования угля в качестве источника энергии основной угрозой для страны стали кислотные дожди, что привело к принятию в 1995 году политики “Двух зон контроля”, направленной на ограничение

quiring EU member states to report annually on the reduction of four key pollutants (Secretariat on Acid Rain, 2004). These measures were supplemented by Directive 2008/50/EC on ambient air quality, which for the first time set mandatory targets specifically for fine particles PM2.5 (Climate Change Laws, n.d.).

The trend toward active urban air pollution control took longer to

THE PROBLEM OF AIR QUALITY IN CENTRAL ASIA HAS DEEP HISTORICAL ROOTS, LINKED TO THE SOVIET MODEL OF FORCED INDUSTRIALIZATION AND THE SPECIFIC URBAN DEVELOPMENT OF THE MID-20TH CENTURY

ПРОБЛЕМА КАЧЕСТВА ВОЗДУХА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ИМЕЕТ ГЛУБОКИЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ КОРНИ, СВЯЗАННЫЕ С СОВЕТСКОЙ МОДЕЛЬЮ ПРИНУДИТЕЛЬНОЙ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ И СПЕЦИФИКОЙ УРБАНИЗАЦИИ СЕРЕДИНЫ XX ВЕКА

выбросов диоксида серы (SO₂), пик которых, наряду с кислотностью осадков, пришёлся на 2006–2007 годы. Переломный момент наступил в период реализации 11-й пятилетней программы (2006–2010 гг.), когда цели по сокращению выбросов SO₂ стали обязательными, а в рамках следующей пятилетней программы (2011–2015 гг.) аналогичные меры были распространены на оксиды азота (NO_x). В 2012 году частицы PM2.5 были включены в национальные стандарты, а запущенный в 2013 году План действий позволил снизить их концентрацию в городах в среднем на 23% к 2017 году. Современный этап включает кампанию “Битва за голубое небо” (2018–2020 гг.) и долгосрочную стратегию “Прекрасный Китай” до 2035 года, предусматривающую достижение уровня PM2.5 ниже 35 мкг/м³ во всех городах, а также синергию с процессами декарбонизации климата.

Проблема качества воздуха в Центральной Азии имеет глубокие исторические корни, связанные с советской моделью форсированной индустриализации и особенностями градостроительного развития середины XX века. В советский период, особенно в 1950–1970-е годы, регион пережил масштабную трансформацию: строительство крупных промышленных узлов и теплоэлектростанций в таких городах, как Алматы, Бишкек, Душанбе и Ташкент, создало основу для экономического роста, но одновременно заложило предпосылки для современного экологического кризиса (ЕБР, 2021). Уже исследования того времени подтверждали, что, например, из-за географического положения Алматы и соответствующих температурных инверсий город “аккумулирует выхлопные газы автотранспорта, вредные выбросы

reach developing countries, and the fight against air pollution was more localized and symptomatic, as catch-up industrial growth remained the priority for a long time. For example, China's history of combating air pollution evolved from localized dust control in the 1970s and 1980s and the adoption of the first relevant law in 1987 to integrated air quality management in the 2010s (Xi Lu et al., 2020). In the 1990s, due to the widespread use of coal as an energy source, acid rain became the main threat to the country, leading to the adoption of the "Two Control Zones" policy in 1995 to curb sulfur dioxide (SO₂), whose emissions, along with precipitation acidity, peaked in 2006–2007. A decisive turning point occurred during the 11th Five-Year Plan period (2006–2010), when SO₂ reduction targets became mandatory, and similar measures were taken against nitrogen oxides (NO_x) during the following Five-Year Plan (2011–2015). In 2012, PM_{2.5} particles were included in national standards, and the Action Plan launched in 2013 made it possi-

котельных, промышленных объектов и т.д." (Ахмеджанова и Шварц, 1985).

Несмотря на то что исследования и мониторинг качества воздуха в регионе проводились ещё в советский период, полученные данные зачастую имели закрытый характер или использовались исключительно для внутреннего государственного планирования. Первые публичные и научные дискуссии о проблеме загрязнения воздуха начали приобретать общественное значение лишь в конце 1980-х годов, в условиях политики гласности (Рыбальский, 2018). Однако после распада СССР в 1990-е годы регион погрузился в затяжной и болезненный экономический кризис. На фоне гиперинфляции, разрыва производственных цепочек и борьбы за базовое физическое выживание внимание государства и общества к вопросам охраны окружающей среды закономерно ослабло, и эта проблема на длительное время отошла на второй план. Более того, в этот

ble to reduce their concentration in cities by an average of 23% by 2017. The current stage includes the Battle for Blue Skies campaign (2018–2020) and the long-term strategy “Beautiful China” through 2035, which aims to achieve a PM_{2.5} standard of below 35 µg/m³ in all cities and to synergize with climate decarbonization.

The problem of air quality in Central Asia has deep historical roots, linked to the Soviet model of forced industrialization and the specific urban development of the mid-20th century. During the Soviet period, particularly from the 1950s to the 1970s, the region underwent a large-scale transformation: the construction of gigantic industrial hubs and thermal power plants in cities such as Almaty, Bishkek, Dushanbe, and Tashkent created the foundation for economic growth but simultaneously laid the foundation for the current environmental crisis (Eurasian Development Bank, 2021). Even studies of that time confirmed that, for example, due to Almaty’s

период наблюдалось снижение выбросов в атмосферу на фоне деиндустриализации стран региона. Так, например, в Кыргызстане “выбросы в атмосферу сократились на 70% в 1990-е годы” (ЕЭК ООН, 2009), что сделало дискурс о качестве воздуха ещё менее актуальным.

В 2000-е годы, на фоне экономического роста после хаотичных 1990-х, города региона столкнулись с беспрецедентной и практически неконтролируемой моторизацией: массовый импорт поддержанных автомобилей с низкими экологическими характеристиками сформировал новый тип городского смога, в котором доминируют оксиды азота и оксид углерода (Шалабаева, 2008). Экологическая повестка в этот период носила инерционный и во многом декларативный характер. Несмотря на то что страны региона начали активно ратифицировать международные соглашения, такие как Киотский протокол, и формально обновлять национальное законодательство, природоохранные меры зачастую воспринимались скорее как дипломатическая формальность, чем как практическое руководство к действию, и нередко не имели достаточной финансовой и мониторинговой базы для эффективной реализации (ЕЭК ООН, 2009). Экономический рост “любой ценой” оставался безусловным приоритетом, а отсутствие современных систем измерения мелко-дисперсных частиц позволяло игнорировать долгосрочные последствия хаотичного развития. Именно в 2000-е годы были заложены основы нынешнего кризиса в крупнейших городах региона: разрушение трамвайных сетей, сокращение зелёных зон под коммерческую застройку и уплотнение городской среды, что в конечном итоге нарушило аэрацию городских кварталов.

Подлинное осознание проблемы и начало активной борьбы с ней в независимых странах Центральной Азии начались лишь в последнее десятилетие, когда рост числа частных автомобилей и строительный бум сделали смог наглядным и ощутимым для миллионов граждан. Переломным моментом для ряда стран региона стало появление доступных датчиков гражданского

geographic location and the corresponding temperature inversions, the city “accumulates vehicle exhaust gases, harmful emissions from boiler houses, industrial facilities, etc” (Akhmedzhanova and Schwartz, 1985).

Although air quality research and monitoring were conducted in the region during the Soviet era, the data were often classified or used solely for internal government planning. The first public and scientific discussions about air pollution only began to gain public prominence in the late 1980s, amid the glasnost policy (Rybalsky, 2018). However, after the collapse of the USSR in the 1990s, the region plunged into a protracted and painful economic crisis. Amid hyperinflation, disrupted production chains, and the struggle for basic physical survival, state and public attention to environmental protection naturally waned, and the issue faded into the background for a long time. Furthermore, during this period, a decline in atmospheric emissions was observed amid the deindustrialization of countries in the region. For example, in Kyrgyzstan, “air emissions fell by 70 percent in the 1990s” (UNECE, 2009), making the discourse on air quality even less relevant.

In the 2000s, amid economic growth following the chaotic 1990s, cities in the region faced unprecedented and virtually uncontrolled motorization: the massive import of used vehicles with poor environmental performance created a new type of urban smog, dominated by nitrogen oxides and carbon monoxide (Shalabaeva, 2008). The environmental agenda during this period was inert and largely declaratory. Although countries in the region began actively ratifying international agreements such as the Kyoto Protocol and formally updating national legislation, environmental measures were perceived more as diplomatic formalities than actionable guidelines and often lacked a sufficient financial and monitoring base for effective implementation (UNECE, 2009). Economic growth “at any cost” remained an unconditional priority, and the lack of modern systems for measuring fine particulate matter allowed the long-term consequences of chaotic development to be ignored. It was in the 2000s that the foundations for the current crisis were laid in the region’s largest cities: the destruction of

мониторинга в конце 2010-х начале 2020-х годов, что разрушило информационную монополию государственных органов и вывело проблему качества воздуха в центр политической повестки (AUA group, 2017). Со временем, в ответ на рост общественной осведомлённости и развитие публичной дискуссии по экологическим вопросам, правительства стран региона начали реализовывать долгосрочные стратегии: например, Казахстан принял новый Экологический кодекс и программу газификации теплоэлектростанций, Узбекистан запустил общенациональный проект по созданию “зелёных поясов” вокруг Ташкента и приступил к ужесточению стандартов фильтрации выбросов, а Кыргызстан начал поэтапный процесс отказа от угля как основного источника отопления и электроэнергии (Логинова, 2026). Современный этап также характеризуется интеграцией региона в глобальные системы мониторинга, что сегодня позволяет проводить детальные сравнительные анализы, представленные, например, в докладе IQAir (2025).

Исследование IQAir за 2025 год охватило рекордные 9 446 городов в 143 странах и территориях. Расширение сети мониторинга на 5,5% по сравнению с предыдущим годом позволило получить более точную картину, однако одновременно выявило тревожную тенденцию: лишь 13 стран (14% исследованных городов) смогли достичь безопасного уровня $\text{ВОЗ } 5 \text{ мкг/м}^3$.

Регион Центральной и Южной Азии, представленный в отчёте, традиционно остаётся наиболее проблемным на глобальной карте. В 2025 году 17 из 20 самых загрязнённых городов мира находились именно здесь.

Общие тенденции для Центральной Азии в 2025 году характеризуются следующими факторами:

Высокие концентрации в столицах: основное загрязнение сосредоточено в крупных городских центрах, где выбросы транспорта накладываются на устаревшие системы отопления.

tram networks, the clearing of green spaces for commercial real estate, and the densification of buildings, which ultimately disrupted the aeration of city blocks.

True awareness of the problem and the beginning of an active fight against it in independent Central Asia only began in the last decade, when the growth of private car ownership and a construction boom made smog visible and tangible to millions of citizens. A turning point for some countries in the region was the emergence of affordable citizen monitoring sensors in the late 2010s and early 2020s, which broke the information monopoly of government agencies and brought the issue of air quality to the top of the political agenda (AUA group, 2017). Over time, in response to increased public awareness and the development of public debate on environmental issues, governments in the region began implementing long-term strategies: for example, Kazakhstan adopted a new Environmental Code and a program for the gasification of thermal power plants, Uzbekistan launched a nationwide project to create "green belts" around Tashkent and began tightening emission filtration standards, and Kyrgyzstan began a gradual process of phasing out coal as a primary source of heating and electricity (Loginova, 2026). The current stage is also characterized by the integration of the region into global monitoring systems, which today makes it possible to conduct detailed comparative analyses, presented, for example, in the IQAir report (2025).

The IQAir 2025 study covered a record 9.446 cities in 143 countries and territories. This 5.5% expansion of the monitoring network compared to the previous year provided a more accurate picture, but it also revealed a worrying trend: only 13 coun-

IN RESPONSE TO INCREASED PUBLIC AWARENESS AND THE DEVELOPMENT OF PUBLIC DEBATE ON ENVIRONMENTAL ISSUES, GOVERNMENTS IN THE REGION BEGAN IMPLEMENTING LONG-TERM STRATEGIES

В ОТВЕТ НА ПОВЫШЕНИЕ ОСВЕДОМЛЕННОСТИ ОБЩЕСТВЕННОСТИ И РАЗВИТИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ ДЕБАТОВ ПО ЭКОЛОГИЧЕСКИМ ВОПРОСАМ, ПРАВИТЕЛЬСТВА СТРАН РЕГИОНА НАЧАЛИ РЕАЛИЗОВЫВАТЬ ДОЛГОСРОЧНЫЕ СТРАТЕГИИ

Информационные пробелы: в то время как Казахстан обладает одной из наиболее развитых систем мониторинга в регионе, Туркменистан полностью отсутствует в отчёте за 2025 год из-за нехватки доступных данных.

Сезонность: во всех странах Центральной Азии наблюдаются пиковые месяцы (ноябрь – февраль), когда концентрации PM_{2.5} в столицах часто превышают 100 мкг/м³.

В 2025 году Таджикистан занял третье место в мире по уровню загрязнения с годовым показателем 57,3 мкг/м³. Душанбе входит в тройку самых загрязнённых столиц мира, уступая лишь Нью-Дели и Дакке. Анализ показывает, что критическая ситуация в стране обусловлена сочетанием факторов, включая географическую изолированность (горный рельеф способствует накоплению смога в долинах), рост населения и активное использование твёрдого топлива в частном секторе.

Узбекистан занимает 10-е место в мире и 5-е в региональном рейтинге с показателем 38,1 мкг/м³. Столица, Ташкент, занимает 12-е место среди самых загрязнённых столиц мира (39,0 мкг/м³). Основными факторами загрязнения здесь являются активное строительство и пылевые бури, усиливающиеся из-за деградации почв в районе Аральского моря. Несмотря на реализацию программ озеленения, данные за 2025 год показывают, что промышленные выбросы и пыль, вызванная масштабной урбанизацией, в настоящее время перевешивают усилия по восстановлению экосистем.

Кыргызстан занял 7-е место в региональном рейтинге со среднегодовым уровнем 29,7 мкг/м³. Бишкек занял 20-е место в мире среди столиц. Проблема Кыргызстана но-

tries (14% of the cities studied) were able to achieve the WHO safety limit of $5 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

The Central and South Asia region, encompassed in the report, traditionally remains the most problematic on the global map. In 2025, 17 of the world's 20 most polluted cities were located here.

General trends for Central Asia in 2025 are characterized by the following factors:

High concentrations in capital cities: The main pollution is concentrated in large urban centers, where transport emissions are superimposed on outdated heating systems.

Information gaps: While Kazakhstan has one of the most developed monitoring networks in the region, Turkmenistan is completely ab-

сит ярко выраженный сезонный характер. Зимний смог в Бишкеке напрямую связан с энергетическими кризисами: в периоды дефицита электроэнергии население и теплоэлектростанции переходят на использование низкокачественного угля, что приводит к резким скачкам концентрации $\text{PM}_{2.5}$, многократно превышающим стандарты ВОЗ. В 2025 году были зафиксированы попытки расширения сети датчиков в пригородных зонах, что выявило ещё более высокие локальные концентрации загрязняющих веществ.

Казахстан в 2025 году продемонстрировал средний показатель $23,4 \text{ мкг}/\text{м}^3$ (8-е место в региональном рейтинге). Астана выглядит сравнительно благополучно на фоне соседей - $16,8 \text{ мкг}/\text{м}^3$ (49-е место в мире среди столиц). Однако средний нацио-

sent from the 2025 report due to a lack of available data.

Seasonality: All Central Asian countries experience peak months (November-February), when PM2.5 concentrations in the capitals often exceed 100 µg/m³.

In 2025, Tajikistan ranked third in the world in terms of pollution, with an annual rate of 57.3 µg/m³. Dushanbe is among the top three most polluted capital cities in the world, behind only New Delhi and Dhaka. Analysis shows that the country's critical situation is due to a combination of factors, including geographic isolation (mountainous terrain contributes to smog accumulation in valleys), population growth, and the active use of solid fuels in the private sector.

Uzbekistan ranks 10th globally and 5th regionally with a rate of 38.1 µg/m³. The capital, Tashkent, ranks 12th among the most polluted capital cities in the world (39.0 µg/m³). The main factors contributing to pollution here are active construction and dust storms, which are exacerbated by soil degradation in the Aral Sea region. Although the country is implementing greening programs, data from 2025 show that industrial emissions and dust from large-scale urbanization currently outweigh ecosystem restoration efforts.

Kyrgyzstan ranked 7th in the regional ranking with an average annual level of 29.7 µg/m³. Bishkek ranked 20th globally among capital cities. Kyrgyzstan's problem is highly seasonal. Winter smog in Bishkek is directly correlated with energy crises: during power shortages, residents and power plants switch to low-quality coal, leading to sharp spikes in PM2.5 levels, many times exceeding WHO standards. In 2025, attempts to expand the network of sensors in the suburbs were recorded, which revealed even higher local concentrations.

**A KEY ELEMENT
SHOULD BE THE
INVOLVEMENT OF
CIVIL SOCIETY AND
INDEPENDENT
ACTIVISTS**

**КЛЮЧЕВЫМ
ЭЛЕМЕНТОМ
ДОЛЖНО СТАТЬ
ВОВЛЕЧЕНИЕ
ГРАЖДАНСКОГО
ОБЩЕСТВА И
НЕЗАВИСИМЫХ
АКТИВИСТОВ**

нальный показатель по Казахстану вводит в заблуждение из-за огромной территории страны и резких различий между городами. В отчёте отдельно выделен Жезказган как один из самых загрязнённых городов мира с шокирующим показателем 99,6 мкг/м³. Это подчёркивает проблему моногородов с тяжёлой промышленностью, где качество воздуха значительно хуже, чем в административных центрах. В то же время такие города, как Кокшетау (8,4 мкг/м³), демонстрируют уровни, близкие к стандартам ВОЗ. Казахстан лидирует в Центральной Азии по количеству государственных и частных станций мониторинга, что делает его данные наиболее репрезентативными.

Отчёт IQAir за 2025 год выделяет несколько ключевых сходств между странами региона. Во-первых, все страны демонстрируют практически идентичные кривые загрязнения с пиком в отопительный сезон. Это указывает на системную зависимость региона от угля и древесины как основных источников тепла. Во-вторых, рост автопарка в крупнейших городах региона значительно опережает развитие экологической инфраструктуры. Отсутствие строгих стандартов для старых автомобилей является общей проблемой для городов региона. В-третьих, многие крупные города региона расположены в котловинах или предгорьях, что способствует возникновению температурных инверсий, удерживающих загрязнённый воздух над городом.

Важно также отметить, что страны региона оказывают прямое влияние друг на друга: "в центральной части региона, где граничат Казахстан, Кыргызская Республика, Таджикистан и Узбекистан, наблюдаются мощные трансграничные потоки загрязняющих атмосферу частиц" (Логинова, 2026). Такой

Kazakhstan showed an average result of 23.4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ in 2025 (ranking 8th in the region). Astana compares relatively favorably with its neighbors, with a value of 16.8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (ranking 49th globally among capital cities). However, the national average for Kazakhstan is misleading due to its vast territory and the stark contrasts between cities. The report singles out Zhezkazgan as one of the most polluted cities in the world, with a shocking 99.6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. This highlights the problem of single-industry towns with heavy industry, where air quality is significantly worse than in administrative centers. Meanwhile, cities such as Kokshetau (8.4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) demonstrate levels close to WHO standards. Kazakhstan leads Central Asia in the number of public and private monitoring stations, making its data the most representative.

The IQAir 2025 report highlights several key similarities between the regional countries. First, all countries in the region exhibit identical pollution curves with a peak during the heating season. This highlights the region's systemic dependence on coal and wood as the primary heat sources. Second, the growth of the vehicle fleet in the region's largest cities significantly outpaces the development of environmental infrastructure. The lack of strict standards for older vehicles is a common problem for cities in the region. Third, many of the region's major cities are in basins or foothills, creating temperature inversions that trap polluted air above the city.

It is also important to note that the countries in the region directly influence each other: "in the central part of the region, where Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, Tajikistan, and Uzbekistan border, strong transboundary flows of air polluting particles are observed" (Loginova, 2026). This transboundary nature of pollution transforms a local environmental crisis into a common regional problem, the solution of which, within the borders of a single state, becomes physically impossible. Given the identified similarities from identical winter smog charts to a similar structure of worn-out vehicle fleets, the countries of Central Asia de facto share a single "atmospheric space". This necessitates a shift from a policy of isolated response to a collective security strategy. Without synchronization of efforts,

↗ трансграничний характер загрязнення превращает локальный экологический кризис в общую региональную проблему, решение которой в пределах одного государства становится физически невозможным. Учитывая выявленные сходства от идентичных зимних графиков смога до схожей структуры изношенного автопарка, страны Центральной Азии де-факто разделяют единое "атмосферное пространство". Это требует перехода от политики изолированного реагирования к стратегии коллективной безопасности. Без синхронизации усилий успех одной страны может нивелироваться трансграничным переносом продуктов сжигания угля из соседних приграничных регионов, где реформы продвигаются медленнее.

Однако на сегодняшний день подходы стран региона остаются фрагментированными и зачастую функционируют так, как если бы каждая из них "тушила пожар" исключительно в пределах собственных границ. В то время как Казахстан внедряет новый Экологический кодекс, а Узбекистан делает акцент на создании "зелёных поясов", в регионе по-прежнему отсутствует единая институциональная основа. Преодоление данного кризиса требует разработки комплексных стратегических решений на региональном уровне. Это включает создание единой системы мониторинга с открытыми данными, гармонизацию экологических стандартов для транспорта и промышленности, а также совместное планирование транспортных коридоров.

Ключевым элементом такого подхода должно стать вовлечение гражданского общества и независимых активистов. Опыт последних лет показывает, что общественный мониторинг стал катализатором политических изменений. Интеграция экспертизы гражданского общества в процесс принятия решений на региональном уровне позволит сформировать систему "двойного контроля" и обеспечить прозрачность реализации экологических программ. Только при условии выработки общей долгосрочной стратегии, поддержанной общественным участием и трансграничным обменом технологиями,

the success of one country could be offset by the cross-border transfer of coal combustion products from neighboring border regions where reforms are progressing more slowly.

However, to date, the approaches of countries in the region remain fragmented and often operate as if they were "fighting fires" within national borders. While Kazakhstan is implementing a new Environmental Code and Uzbekistan is focusing on creating "green belts", the region lacks a unified institutional foundation. Overcoming this crisis requires the development of comprehensive strategic solutions at the regional level. This includes creating a unified monitoring system with open data, harmonizing environmental standards for transport and industry, and jointly planning transport corridors.

A key element of this approach should be the involvement of civil society and independent activists. Experience in recent years has shown that public monitoring has become a catalyst for political change. Integrating civil society expertise into decision-making at the regional level will create a "dual control" system and ensure the transparency of environmental program implementation. Only by developing a common long-term strategy, supported by public participation and cross-border technology exchange, will Central Asia be able to break the vicious cycle of the "annual pollution pandemic" and ensure the right of its citizens to clean air.

References:

- ACEA (n.d.). Fact Sheet: 'Euro' pollutant emission standards. Retrieved from https://www.acea.auto/files/Fact-sheet_Euro-7_VII.pdf. Accessed on 17.04.2026.
- Akhmedzhanova, H.A., Shver, C.A. (1985). The Climate of Almaty. Retrieved from http://elib.rshu.ru/files_books/pdf/img-125133556.pdf. Accessed on 17.04.2026.
- AUA Group (2017). Almaty resident independently measures urban air pollution levels. Retrieved from <http://auagroup.kz/vozduh-v-almaty/almatinec-sa-mostoyatelno-izneryaet-uroven-zagryaznennosti-gorodskogo-vozdukha.html>. Accessed on 19.04.2026.
- Climate Change Laws (n.d.). Directive 2008/50/EC on ambient air quality and cleaner air for Europe. Retrieved from https://climate-laws.org/document/directive-2008-50-ec-on-ambient-air-quality-and-cleaner-air-for-europe_1f7b. Accessed on 16.04.2026.
- Department for Environment, Food & Rural Affairs (n.d.). A brief history of air pollution. Retrieved from <https://>

Центральная Азия сможет разорвать порочный круг "ежегодной пандемии загрязнения" и обеспечить своим гражданам право на чистый воздух.

Источники:

- Ахмеджанова Х.А., Швер Ц.А. (1985). Климат Алматы. Доступно по адресу: http://elib.rshu.ru/files_books/pdf/img-125133556.pdf. Дата обращения: 17.04.2026.
- ВОЗ (б.д.). Качество воздуха, энергия и здоровье. Доступно по адресу: <https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/air-quality-and-health/health-impacts/types-of-pollutants>. Дата обращения: 19.04.2026.
- ВОЗ (2026). Панель мониторинга COVID-19 ВОЗ. Доступно по адресу: <https://data.who.int/dashboards/covid19/deaths>. Дата обращения: 16.04.2026.
- Евразийский банк развития (2021). Инвестиции в водно-энергетический сектор Центральной Азии. Доступно по адресу: https://eabr.org/upload/iblock/185/EDB_WEC_CA_Report_RU_web.cleaned.pdf. Дата обращения: 18.04.2026.
- ЕЭК ООН (2009). Обзоры экологической результативности: Кыргызстан. Второй обзор. Доступно по адресу: https://unece.org/DAM/env/epr/epr_studies/Kyrgyzstan%20II%20ru.pdf. Дата обращения: 17.04.2026.
- ЕЭК ООН (б.д.). Протокол по борьбе с закислением, эвтрофикацией и приземным озоном. Доступно по адресу: <https://unece.org/ru/node22/protocol-abate-acidification-eutrophication-and-ground-level-ozone>. Дата обращения: 19.04.2026.
- Законы об изменении климата (б.д.). Директива 2008/50/ЕС о качестве атмосферного воздуха и более чистом воздухе для Европы. Доступно по адресу: https://climate-laws.org/document/directive-2008-50-ec-on-ambient-air-quality-and-cleaner-air-for-europe_1f7b. Дата обращения: 16.04.2026.
- Министерство окружающей среды, продовольствия и сельского хозяйства (б.д.). Краткая история загрязнения воздуха. Доступно по адресу: <https://uk-air.defra.gov.uk/networks/brief-history>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Рыбальский, Николай (2018). К 30-летию Государственного доклада о состоянии окружающей среды. Доступно по адресу: <https://www.priroda.ru/reviews/detail.php?ID=12019>. Дата обращения: 16.04.2026.
- Секретариат по кислотным дождям (2004). Директива 2001/81/ЕС о национальных предельных уровнях выбросов некоторых загрязняющих веществ в атмосферу. Доступно по адресу: <https://www.airclim.org/sites/default/files/documents/factsheet16.pdf>. Дата обращения: 18.04.2026.
- Шалабаева, Айжан (2008). Ход конём. Запрет на ввоз старых автомобилей может быть введён уже в следующем году. Доступно по адресу: https://prg.kz/document/?doc_id=30168871&pos=9;477. Дата обращения: 18.04.2026.

- uk-air.defra.gov.uk/networks/brief-history. Accessed on 18.04.2026.
- EPA (2026). Air Quality - National Summary. Retrieved from <https://www.epa.gov/air-trends/air-quality-national-summary>. Accessed on 17.04.2026.
- Eurasian Development Bank (2021). Investments in the Water and Energy Sector of Central Asia. Retrieved from https://eabr.org/upload/iblock/185/EDB_WEC_CA_Report_RU_web.cleaned.pdf. Accessed on 18.04.2026.
- IQAir (2025). World Air Quality Report 2025. Retrieved from <https://www.iqair.com/world-most-polluted-countries>. Accessed on 19.04.2026.
- Motus (2023). Euro 1 to Euro 7: A complete Guide on Emission Standards. Retrieved from <https://www.motusuk.com/news/euro-1-to-euro-7-a-complete-guide-on-emission-standards>. Accessed on 16.04.2026.
- Rybalsky, N. (2018). On the 30th Anniversary of the State Report on the State of the Environment. Retrieved from <https://www.priroda.ru/reviews/detail.php?ID=12019>. Accessed on 16.04.2026.
- Secretariat on Acid Rain (2004). Directive 2001/81/EC on national emission ceilings for certain atmospheric pollutants. Retrieved from <https://www.airclim.org/sites/default/files/documents/factsheet16.pdf>. Accessed on 18.04.2026.
- Shalabayeva, A. S. (2008). Knight's Move. A Ban on the Import of Old Cars May Be Introduced as Early as Next Year. Retrieved from https://prg.kz/document/?doc_id=30168871&pos=9;477. Accessed on 18.04.2026.
- UNECE (2009). Environmental Performance Reviews: Kyrgyzstan. Second Review. Retrieved from https://unece.org/DAM/env/epr/epr_studies/Kyrgyzstan%20II%20ru.pdf. Accessed on 17.04.2026.
- UNECE (n.d.). Protocol to Abate Acidification, Eutrophication, and Ground-Level Ozone. Retrieved from <https://unece.org/ru/node22/protocol-abate-acidification-eutrophication-and-ground-level-ozone>. Accessed on 19.04.2026.
- WHO (n.d.). Air Quality, Energy, and Health. Retrieved from <https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/air-quality-and-health/health-impacts/types-of-pollutants>. Accessed on 19.04.2026.
- WHO (2026). WHO COVID-19 Dashboard. Retrieved from <https://data.who.int/dashboards/covid19/deaths>. Accessed on 16.04.2026.
- Xi Lu, Shaojun Zhang, Jia Xing, Yunjie Wang et al., (2020). Progress in Combating Air Pollution in China: Challenges and Opportunities in the Era of Ecological Civilization. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2095809920301430>. Accessed on 19.04.2026.
- ACEA (б.д.). Информационный бюллетень: стандарты выбросов загрязняющих веществ "Euro". Доступно по адресу: https://www.acea.auto/files/Fact-sheet_Euro-7_VII.pdf. Дата обращения: 17.04.2026.
- AUA Group (2017). Житель Алматы самостоятельно измеряет уровень загрязнения городского воздуха. Доступно по адресу: <http://auagroup.kz/vozduh-v-almaty/almatinec-samostoyatelno-izneryaet-uroven-zagryaznennosti-gorodskogo-vozdukha.html>. Дата обращения: 19.04.2026.
- EPA (2026). Качество воздуха национальное сводное резюме. Доступно по адресу: <https://www.epa.gov/air-trends/air-quality-national-summary>. Дата обращения: 17.04.2026.
- IQAir (2025). Доклад о качестве воздуха в мире за 2025 год. Доступно по адресу: <https://www.iqair.com/world-most-polluted-countries>. Дата обращения: 19.04.2026.
- Motus (2023). Euro 1 – Euro 7: полный обзор стандартов выбросов. Доступно по адресу: <https://www.motusuk.com/news/euro-1-to-euro-7-a-complete-guide-on-emission-standards>. Дата обращения: 16.04.2026.
- Xi Lu, Shaojun Zhang, Jia Xing, Yunjie Wang и др. (2020). Прогресс в борьбе с загрязнением воздуха в Китае: вызовы и возможности в эпоху экологической цивилизации. Доступно по адресу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2095809920301430>. Дата обращения: 19.04.2026.

KÜRESEL EĞİLİMLER ÇERÇEVESİNDE KAZAKİSTAN'DAKİ KÜTÜPHANELERİN DEĞİŞEN ROLÜ

SHAKHIDA TASHBAYEVAAVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
ARAŞTIRMACIЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫ,
ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕР

ЖАҒАНДЫҚ ҮРДІСТЕР АЯСЫНДА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КІТАПХАНАЛАРДЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ

Dijital çağda kütüphaneler, yalnızca kitap raflarının bulunduğu sessiz mekanlar olmaktan çıkarak bilgiye erişim, dijital beceri kazanımı, sosyal etkileşim ve kişisel gelişim süreçlerini aynı çatı altında buluşturan çok işlevli kurumlara dönüşmektedir (IFLA, 2024; PLA, 2024). Akıllı telefonlar, sosyal medya ve kısa video platformları gençlerin dikkat sürelerini kısaltırken, yoğun ekran kullanımı uzun soluklu ve derin okuma pratiklerini zorlaştırmakta, buna rağmen bilgiye erişim imkanlarını da çeşitlendirmektedir (National Literacy Trust, 2025). UNESCO'nun 2025 Uluslararası Okuryazarlık Günü çerçevesinde vurguladığı üzere, okuryazarlık artık yalnızca temel okuma-yazma becerisi değil, dijital ortamda bilgiyi bulma, değerlendirme ve anlamlandırma kapasitesini de içeren çok boyutlu bir yeterlik haline gelmiştir (UNESCO, 2025). Bununla birlikte, Birleşik Krallık'ta 8–18 yaş grubunda serbest zamanında her gün bir şeyler okuyanların oranının 2025'te %18,7'ye gerilemiş olması, temel okuryazarlığın artmasının derin okuma alışkanlıklarını kendiliğinden güçlendirmedigini göstermektedir (National Literacy Trust, 2025).

Bu nedenle kütüphanelerden beklenen dönüşüm, yalnızca kitap ödünç verme işleviyle sınırlı değildir. Günümüzde çağdaş halk ve şehir kütüp-

**DİJİTAL ÇAĞDA
KÜTÜPHANELER,
YALNIZCA KİTAP
RAFLARI DEĞİL;
BİLGİYE ERİŞİM, DİJİTAL
BECERİ VE TOPLULUK
OLUŞTURMA
İŞLEVLERİNİ BİR
ARADA SUNAN ÇOK
İŞLEVİLİ KAMUSAL
MEKÂNLARA
DÖNÜŞMEKTEDİR**

**ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕ
КІТАПХАНАЛАР ТЕК
КІТАП СӨРЕЛЕРІНЕН
ТҰРАТЫН ОРЫН
ЕМЕС, КЕРІСІНШЕ
АҚПАРАТҚА
ҚОЛЖЕТІМДІЛІК,
ЦИФРЛЫҚ
ДАҒДЫЛАРДЫ
ДАМУЫ ЖӘНЕ
ҚАУЫМДАСТЫҚ
ҚАЛЫПТАСТЫРУ
ҚЫЗМЕТТЕРІН БІР
АРНАДА БІРІКТІРЕТІН
КӨПФУНКЦИЯЛЫ
ҚОҒАМДЫҚ
КЕҢІСТІКТЕРГЕ
АЙНАЛУДА**

Цифрлық дәуір жағдайында кітапханалар тек кітап қорлары шоғырланған тыныш кеңістік ретіндегі дәстүрлі сипатынан арылып, ақпаратқа қолжетімділікті қамтамасыз ету, цифрлық құзыреттерді қалыптастыру, әлеуметтік өзара әрекеттестікті ұйымдастыру және тұлғалық дамуды қолдау функцияларын бір арнада біріктіретін көпфункционалды институттарға трансформациялануда (IFLA, 2024; PLA, 2024). Смартфондар, әлеуметтік желілер және қысқа бейне платформалары жастардың зейін тұрақтылығын қысқартса, экрандық уақыттың артуы ұзақ мерзімді әрі терең оқуға негізделген тәжірибелерді күрделендіруде, сонымен қатар ақпаратқа қол жеткізу мүмкіндіктерін әртараптандыруға ықпал етуде (National Literacy Trust, 2025). ЮНЕСКО-ның 2025 жылғы Халықаралық сауаттылық күні аясында атап көрсетілгендей, сауаттылық ұғымы тек базалық оқу-жазу дағдыларымен шектелмей, цифрлық ортада ақпаратты іздеу, сыни бағалау және интерпретациялау қабілеттерін қамтитын көпқырлы құзыреттілік деңгейіне көтерілді (UNESCO, 2025). Сонымен қатар, Ұлыбританияда 8–18 жас аралығындағы жастардың бос уақытында күнделікті оқу практикасын жүзеге асыратындарының

haneleri, gençlerin internete ve bilgisayara eriştikleri, sınavlara hazırlandıkları, dil kurslarına katıldıkları, okuma kulüplerinde bir araya geldikleri ve dijital okuryazarlık becerilerini geliştirdikleri öğrenme merkezleri haline gelmektedir (PLA, 2024; IFLA, 2024). ABD’de halk kütüphanelerinin %95’inin e-kitap ve sesli kitap hizmeti sunması, yine %95’inin dijital okuryazarlık eğitimi vermesi ve %47’sinin taşınabilir internet cihazı ödünç vermesi, kütüphanecilikteki bu yön değişimini somut biçimde göstermektedir (PLA, 2024). İskandinav

үлесінің 2025 жылы 18,7%-ға дейін төмендеуі базалық сауаттылық деңгейінің артуы терең оқу дағдыларының автоматты түрде қалыптасуына жеткіліксіз екенін дәлелдейді (National Literacy Trust, 2025).

Осыған сәйкес, кітапханалардан күтілетін институционалдық трансформация тек кітаптарды уақытша пайдалануға беру қызметімен шектелмейді. Қазіргі кезеңде заманауи қоғамдық және қалалық кітапханалар жастардың интернет пен компью-

үлкелерінде “дөрдүңкү мекан” ыа-
лашымыла кургуланан күтүпханелер,
ев ве okul дйында генчлерин аидиет
геліштребилдігі камусал аланлар оларак
тасарланırken, Güney Kore ве Singa-
pur gibi үлкелерде күтүпханелер тек-
нологии, yaratıcılık ве beceri геліштірме
одаккы меркезлере дөнүштүрүлмекте-
дир (Danimarka Күлтүр Ајансы, 2010;
IFLA, 2024).

**KAZAKISTAN'DA
YAKLAŞIK 3.900
KAMU KÜTÜPHANESİ
VE 2025'TE 55-57
MİLYON ARASI
YILLIK ZİYARET,
KÜTÜPHANELERİN
HÂLÂ GÜÇLÜ BİRER
GÜNDELİK YAŞAM
ALANI OLDUĞUNU
GÖSTERMEKTEDİR**

**ҚАЗАҚСТАНДА
ШАМАМЕН 3
900 ҚОҒАМДЫҚ
КІТАПХАНА
ЖҰМЫС ІСТЕЙДІ
ЖӘНЕ 2025 ЖЫЛЫ
55-57 МИЛЛИОН
АРАЛЫҒЫНДАҒЫ
ЖЫЛДЫҚ
КЕЛУШІЛЕР САНЫ
КІТАПХАНАЛАРДЫҢ
ӘЛІ ДЕ КҮНДЕЛІКТІ
ӨМІРДЕГІ МАҢЫЗДЫ
ӘЛЕУМЕТТІК
КЕҢІСТІК ЕКЕНІН
КӨРСЕТЕДІ**

терлік ресурстарға қол жеткізуіне
мүмкіндік беретін, академиялық
дайындық жүргізетін, тілдік білімін
жетілдіретін, оқу қауымдастықта-
рында өзара әрекеттесетін және
цифрлық сауаттылық дағдыларын
дамытатын кешенді білім беру ор-
талықтарына айналуға (PLA, 2024;
IFLA, 2024). АҚШ-та қоғамдық кіта-
пханалардың 95%-ының электрон-
ды және аудиокітап қызметтерін
ұсынуы, сондай-ақ 95%-ының
цифрлық сауаттылық бойынша
оқыту бағдарламаларын іске асы-
руы және 47%-ының тасымалды
интернет құрылғыларын уақытша
пайдалануға беруі кітапхана ісін-
дегі бағыттық өзгерістердің айқын
эмпирикалық көрсеткіші болып та-
былады (PLA, 2024). Скандинавия
елдерінде “төртінші кеңістік” тұжы-
рымдамасы негізінде ұйымдасты-
рылған кітапханалар үй мен білім
беру мекемелерінен тыс жастар-
дың әлеуметтік тиесілілік сезімін
қалыптастыратын қоғамдық орта
ретінде жобаланса, Оңтүстік Ко-
рея мен Сингапур сияқты мемле-
кеттерде кітапханалар технология,
креативтілік және дағдыларды да-
мытуға бағдарланған инноваци-
ялық орталықтарға айналуға (Да-
нимарка мәдениет агенттігі, 2010;
IFLA, 2024).

Аталған жаһандық үрдістер жастар-
дың даму үдерісіндегі кітапхана-
лардың рөлін қайта пайымдауды
талап етеді. Қазіргі жастар кітапха-
наларды тек кітап қорын пайдала-
ну кеңістігі ретінде емес, сонымен
қатар академиялық жұмыс жүргізу,
топтық өзара әрекет ұйымдастыру,
цифрлық ресурстарға қол жеткізу,
клубтық және шеберханалық қыз-
меттерге қатысу, сондай-ақ экран-
дық уақытты өнімді әрекеттермен
теңгеру алаңы ретінде қарасты-
рады (PLA, 2024; IFLA, 2025a). Осы
тұрғыдан алғанда, кітапханалар тек
оқу мәдениетін қолдайтын инсти-
туттар шеңберінен шығып, жастар-
дың әлеуметтік, когнитивтік және

Bu küresel eğilimler, gençlerin gelişiminde kütüphanelerin yerini yeniden düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Gençler artık kütüphaneleri yalnızca kitap ödünç almak için değil; ders çalışmak, grup çalışması yürütmek, dijital araçlara erişmek, kulüp ve atölyelere katılmak ve ekranla geçen zamanı daha üretken faaliyetlerle dengelemek için kullanmaktadır (PLA, 2024; IFLA, 2025a). Bu nedenle kütüphaneler, okuma kültürünü destekleyen kurumlar olmanın ötesinde, gençlerin sosyal, bilişsel ve kültürel gelişimini etkileyen kamusal altyapılar olarak değerlendirilmelidir (IFLA, 2024).

Küresel ölçekte kütüphanecilik, dijital dönüşümün hem baskısını hem de fırsatlarını aynı anda yaşamaktadır. Bir yandan çevrimiçi ticari platformlar ve sosyal medya, geleneksel okuma pratiklerini zayıflatmakta; diğer yan-

мәдени дамуына ықпал ететін маңызды қоғамдық инфрақұрылым ретінде бағалануы тиіс (IFLA, 2024).

Жаһандық деңгейде кітапхана ісі цифрлық трансформацияның қысымы мен мүмкіндіктерін бір мезгілде бастан кешіруде. Бір жағынан, онлайн коммерциялық платформалар мен әлеуметтік желілер дәстүрлі оқу тәжірибелерін әлсіретсе, екінші жағынан кітапханаларға сенімді ақпарат ұсыну, тегін қолжетімділік қамтамасыз ету және қауымдастыққа негізделген білім беру мүмкіндіктерін ұсыну үшін жаңа мүмкіндік туғызады. IFLA (Халықаралық кітапхана қауымдастықтары мен мекемелері федерациясы) әзірлеген үрдістік есептер мен әртүрлі елдердің тәжірибелері қазіргі заманғы кітапханаларда онлайн ката-

dan kütüphanelere güvenilir bilgi, ücretsiz erişim ve topluluk merkezli öğrenme sunma fırsatı vermektedir. IFLA'nın (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu) eğilim raporları ile farklı ülke örnekleri, çağdaş kütüphanelerde çevrimiçi katalogların, dijital koleksiyonların, ortak çalışma alanlarının ve kullanıcı deneyimine göre düzenlenmiş esnek mekanların standart hale geldiğini göstermektedir (IFLA, 2024). Dijital kütüphane pazarının 2024'te 8.2 milyar dolar düzeyine ulaşması ve 2033'e kadar daha da büyümesinin beklenmesi de bu dönüşümün geçici değil yapısal olduğunu göstermektedir (Market Intelo, 2025).

ASTANA VE ALMATI'DAKİ MODERN KÜTÜPHANELER; 24/7 ÇALIŞMA, ÜCRETSİZ Wİ-Fİ, COWORKING ALANLARI, DİL KURSLARI VE GENÇLİK ETKİNLİKLERİYLE GENÇLERE YALNIZCA KİTAP DEĞİL, GÜVENLİ VE ÜRETKEN BİR ÇALIŞMA ORTAMI SUNMAKTADIR

ASTANA MEN ALMATYDAĞY ZAMANAUI KİTAPXANALAP 24/7 ЖҰМЫС ІСТЕУ РЕЖІМІ, ТЕГІН Wİ-Fİ, КОВОРКІНГ АЙМАҚТАРЫ, ТІЛ КУРСТАРЫ ЖӘНЕ ЖАСТАРҒА АРНАЛҒАН ІС-ШАРАЛАР АРҚЫЛЫ ЖАСТАРҒА ТЕК КІТАП ЕМЕС, СОНЫМЕН ҚАТАР ҚАУІПСІЗ ӘРІ ӨНІМДІ ОҚУ-ЕҢБЕК ОРТАСЫН ҰСЫНАДЫ

логтардың, цифрлық қорлардың, бірлескен жұмыс кеңістіктерінің және пайдаланушы тәжірибесіне бейімделген икемді кеңістіктердің стандартқа айналғанын көрсетеді (IFLA, 2024). Цифрлық кітапхана нарығының 2024 жылы 8,2 млрд АҚШ долларына жетуі және 2033 жылға дейін одан әрі өсуі күтілуі бұл трансформацияның уақытша емес, құрылымдық сипатқа ие екенін дәлелдейді (Market Intelo, 2025).

Жастар мен мектеп жасындағы балалар осы үдерістің орталық субъектілері болып табылады. Көптеген елдерде кітапханалар жастарға интернетке қолжетімділік, тыныш оқу және дайындалу кеңістіктері, мәдени іс-шаралар, медиасауаттылық және шығармашылық қызмет мүмкіндіктерін ұсынады (PLA, 2024). Астанадағы балалар және жасөспірімдер кітапханаларында ұйымдастырылатын оқу клубтары, жазушылармен кездесулер, ағылшын тілі курстары және тақырыптық іс-шаралар жас пайдаланушылардың пассивті оқырман емес, белсенді қатысушы ретінде қарастырылатынын көрсетеді (IFLA, 2025a, 2025b, 2025c). Бұл модель кітапхананы тек ақпарат сақтау орны ретінде емес, жастардың өзін-өзі білдіру, қатысу және тиесілілік дағдыларын дамытатын дамушы орта ретінде қалыптастырады (IFLA, 2025a).

Осы жаһандық контекст аясында Қазақстан айрықша мысал ретінде назар аудартады. Елдегі кітапхана ісінің тарихи негізін Алматыдағы Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасы мен Ғылым ордасы құрамындағы Орталық ғылыми кітапхана сияқты мекемелер құрайды. Ұлттық кітапхананың тарихы 1910 жылы Верный қаласында ашылған алғашқы халық кітапханасына дейін барып тіреледі, ал тәуелсіздік алғаннан кейінгі кезеңде ол ұлттық жадының негізгі орталықтарының біріне айналды (Nlrk.

Gençler ve okul çağındaki çocuklar bu sürecin merkezindedir. Birçok ülkede kütüphaneler, gençlere internet, sessiz ders çalışma alanı, kültürel etkinlik, medya okuryazarlığı ve yaratıcı üretim fırsatları sunmaktadır (PLA, 2024). Astana'daki çocuk ve gençlik kütüphanelerinde düzenlenen okuma kulüpleri, yazar buluşmaları, İngilizce sınıfları ve tematik etkinlikler, genç kullanıcının pasif bir okuyucu değil aktif bir katılımcı olarak görüldüğünü göstermektedir (IFLA, 2025a, 2025b, 2025c). Bu model, kütüphaneyi yalnızca bilgi deposu değil,

↗ kz, 2026). Сонымен қатар Ғылым ордасы өзінің ірі қоры және ғылыми басылымдар инфрақұрылымы арқылы елдің ғылыми-зерттеу жадында маңызды орын алады (Ғылым Ордасы, 2026).

Қазақстандағы қазіргі кітапхана желісі саны мен пайдаланылу қарқындылығы тұрғысынан да айтарлықтай маңызды. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросының мәліметтері бойынша

генçлерин ifade, katılım ve aidiyet becerilerini geliştiren bir gelişim alanı haline getirmektedir (IFLA, 2025a).

Bu küresel tablo içinde Kazakistan dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. Ülkede kütüphaneciliğin tarihsel omurgasını Almatı'daki Kazakistan Cumhuriyeti Milli Kütüphanesi ile Gylım Ordasy bünyesindeki Merkez Bilim Kütüphanesi gibi kurumlar oluşturmaktadır. Milli Kütüphane'nin

**GENÇLER ARASINDA
KİTAP OKUMA
GİDEREK HİBRİT
BİR ÖZELLİK
KAZANMAKTA;
ÖNEMLİ BİR KESİM
HÂLÂ BASILI KİTABI
TERCİH EDERKEN,
KAYDA DEĞER BİR
GRUP DA KİTAPLARI
AKILLI TELEFON
ÜZERİNDEN
OKUMAKTADIR**

**ЖАСТАР АРАСЫНДА
КİTAP ОҚУ
БІРТІНДЕП ГИБРИДТІ
СИПАТ АЛУДА:
БІР БӨЛІГІ ӘЛІ ДЕ
БАСПА КİTАПТЫ
ТАҢДАСА, ЕЛЕУЛІ
БӨЛІГІ КİTАПТАРДЫ
СМАРТФОН АРҚЫЛЫ
ОҚУҒА БЕЙІМДЕЛГЕН**

елде шамамен 3 900 қоғамдық кітапхана жұмыс істейді (Қазақстан Ұлттық статистика бюросы). Qazinform агенттігінің ресми статистикаға негізделген мәліметіне сәйкес, 2025 жылы кітапханаға келушілер саны 55,2 миллионнан асқан, пайдаланушылар саны 6,1 миллионға жеткен, ал кітап айналымы 110,3 миллион бірлікті құраған (Қазинформ, 2026). Бұл деректерді бірлесе қарастырғанда, кітапханалардың Қазақстанда әлі де өте жоғары деңгейдегі қоғамдық сұранысқа ие кеңістік екенін көруге болады.

Аймақтық бөлініс тұрғысынан Алматы мен Астана сияқты ірі қалалар алдыңғы қатарда тұрғанымен, кітапхана желісінің ауылдық аймақтарда да кең таралуы ерекше маңызға ие. Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес, 2025 жылы ең көп келуші тіркелген кітапханалар Алматыда, Солтүстік Қазақстанда, Түркістанда және Ақмола облысында орналасқан (Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы, 2025). Қалалық аумақтарда жаңғыртылған қалалық кітапханалар, балалар мен жасөспірімдер кітапханалары, түнгі кітапханалар және коворкинг форматындағы кеңістіктер айқын байқалса, ауылдық кітапханалар көбінесе жергілікті мәдени өмірдің негізгі орталық түйіні ретінде қызмет атқарады (Astana Akimati, 2024). Батыс Қазақстанда 25 ауылдық кітапхананың қауымдастық орталықтарына айналдырылуы бұл бағыттың жергілікті деңгейде институционалдана бастағанын көрсетеді (Tengrinews, 2024; Vecher.kz, 2025a).

Соңғы жылдары мемлекеттің оқу мәдениеті мен кітапхана саясатына деген назары айтарлықтай артты. 2025 жылы алғаш рет аталып өткен Ұлттық кітап күні кітап және кітапхана мәдениетін көрнекі етуге бағытталған маңызды символдық

тарихісі 1910'да Verniy'da ачылан ilk halk kütüphanesine kadar uzanmakta, kurum bağımsızlık sonrası dönemde ulusal hafızanın başlıca merkezlerinden biri olarak konumlanmaktadır (Nlrk.kz, 2026). Bunun yanında Gylım Ordasy, büyük koleksiyonu ve bilimsel yayın altyapısıyla ülkenin araştırma hafızasında önemli bir yer tutmaktadır (Glym Ordasy, 2026).

Kazakistan'daki güncel kütüphane ağı hem nicelik hem de kullanım yoğunluğu bakımından dikkate değerdir. Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reform Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu verilerine göre ülkede yaklaşık 3.900 kamu kütüphanesi bulunmaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reform Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu, 2025). Qazinform'un resmi istatistiklere dayandırdığı habere göre 2025'te kütüphane ziyaretleri 55.2 milyonu aşmış, kullanıcı sayısı 6.1 milyona yükselmiş ve materyal dolaşımı ise 110.3 milyon birime ulaşmıştır (Qazinform, 2026). Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, kütüphanelerin Kazakistan'da hala çok güçlü bir kamusal kullanım alanı olduğu anlaşılmaktadır.

қадам болды (The Astana Times, 2025). Сол кезеңде шамамен 800 мектеп кітапханасы жаңғыртылып, қорларға 1,7 миллионнан астам жаңа кітап қосылғаны хабарланды (The Astana Times, 2025). Үкіметтің бірыңғай цифрлық кітапхана платформасы мен электронды оқырман картасы жүйесін пилоттық түрде іске қосуы кітапханаларды ұлттық деңгейде неғұрлым қолжетімді әрі біріктірілген жүйеге айналдыруға деген ұмтылысын көрсетеді (IAPN, 2024; Қазақстан Президент әкімшілігі 2024). Сонымен қатар, ұлттық электронды кітапхана деректеріне сәйкес цифрлық қорларды пайдалану көлемі де артып келеді (Gov.kz, 2024).

Бұл трансформацияда әкімдіктердің рөлі ерекше маңызды. Астана әкімдігі соңғы жылдары кейбір кітапханаларды коворкинг орталықтарына айналдырып, жастарға бағытталған жаңа кеңістіктер ашып, балалар мен жасөспірімдерге арналған оқу және іс-шара алаңдарын құрды (Astana Akimatı, 2024). IFLA-ның 2025 жылғы деректеріне сәйкес, Астана орталық бала-

Бөлгесел дағұлым ачұсында Алматы ве Астана башта олмак üzere бұйүк шеһирлер өне чұкаркен, кутүпһане ағұнын кұрсал бөлгелерде де yaygın олмасы өнөмлидир. Улусал Істатистик Бүросу'на гөре 2025'te en çok ziyaret edilen кутүпһанелер Алматы'да, Kuzey Kazakistan'da, Türkistan'da ve Akmola бөлгесинде yer almıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reform Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu, 2025). Kentsel alanlarda modernize edilen şehir кутүпһанелери, çocuk ve gençlik кутүпһанелери, gece кутүпһанелери ve coworking tabanlı mekanlar dikkat çekerken, kırsal кутүпһанелер çoғу zaman yerel kültürel yaşamın ana düğüm noktası olarak işlev görmektedir (Astana Akimati, 2024). Batı Kazakistan'da 25 kırsal кутүпһаненin topluluk merkezine dönüşürölmesi de bu yaklaşımın yerel ölçekte kurumsallaşmaya başladığını göstermektedir (Tengrinews, 2024; Vecher.kz, 2025a).

Son yıllarda devletin okuma kültürü ve кутүпһане politikalarına verdiği önem belirgin biçimde artmıştır. 2025'te ilk kez kutlanan Ulusal Kitap Günü, kitap ve кутүпһане kültürünü görünür kılmak için önemli bir sembolik adım olmuştur (The Astana Times, 2025). Aynı süreçte yaklaşık 800 okul кутүпһанесinin modernize edildiği ve koleksiyonlara 1.7 milyondan fazla yeni kitap eklendiği açıklanmıştır (The Astana Times, 2025). Hükümetin birleşik dijital кутүпһане platformu ve elektronik okuyucu kartı sistemini pilot olarak başlatması, кутүпһанелери ulusal ölçekte daha erişilebilir ve entegre bir yapıya kavuşturma iradesini göstermektedir (IAPN, 2024; Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanlığı, 2024). Ayrıca ulusal elektronik кутүпһане verilerine göre dijital koleksiyonların kullanımı da yükselmektedir (Gov.kz, 2024).

Bu dönüşümde akimatların rolü özellikle önemlidir. Astana akimliği son yıllarda bazı кутүпһанелери coworking merkezine dönüştürmüş, yeni gençlik odaklı alanlar açmış ve çocuklar ile gençler için okuma ve etkinlik mekanları oluşturmuştur (Astana Akimati, 2024). IFLA'nın 2025 tarihli tanıtımlarına göre Astana Merkez Çocuk ve Gençlik Кутүпһанеси yaklaşık 160 bin yayına sahip olup, yılda 60 bine yakın ziyaret almakta ve 200'den fazla kültürel-еğitsel etkinlik düzenlemektedir (IFLA, 2025a). Benzer şekilde Алматы ve ilçelerindeki çocuk кутүпһанелерinde de okuma kulüpleri,

лар және жасөспірімдер кітапханасында шамамен 160 мың басылым бар, жылына 60 мыңға жуық келуші қабылданады және 200-ден астам мәдени-ағартушылық іс-шара өткізіледі (IFLA, 2025a). Сол сияқты Алматы қаласы мен аудандарындағы балалар кітапханаларында да оқу клубтары, ағылшын тілі сабақтары, байқаулар мен шығармашылық іс-шаралар ұйымдастырылуда (IFLA, 2025b, 2025c). Бұл мысалдар жастардың кітапхананы тек қызмет көрсету орны ретінде емес, тұрақты уақыт өткізетін әлеуметтік оқу ортасы ретінде қабылдай бастағанын көрсетеді.

Алматыдағы кітапхана жүйесі де жастарға бағытталған трансформация тұрғысынан ерекшеленеді. Қорындағы басылымдар, тегін Wi-Fi және 24/7 режимінде жұмыс істеу мүмкіндігі кейбір Алматы кітапханаларына жастардың қызығушылығын қайта арттырғаны байқалады (NewTimes.kz, 2023). Далалық зерттеулер де әсіресе сабақ оқитын жастар арасында қалалық кітапханалардың қайтадан танымал бола бастағанын көрсетеді (Vecher.kz, 2025b; Inform.kz, 2025). Бұл мысалдар қазіргі жастар үшін кітапхананың тек "кітап сақталатын орын" емес, қолжетімді, ыңғайлы және икемді оқу-еңбек кеңістігі ретінде қайта анықталып жатқанын дәлелдейді.

Бұл кітапханаларда ұсынылатын қызметтер дәстүрлі кітап беру функциясынан әлдеқашан асып кеткен. Тегін интернет, тіл курстары, білім беру іс-шаралары, электронды үлкейткіштер және қолжетімділік технологиялары елдегі кітапханалардың тартымдылығын арттыруда (MIR24, 2025). Мұндай қызметтер тек академиялық дамуды ғана емес, сонымен қатар цифрлық сауаттылықты, өз-өзіне сенімділікті, әлеуметтік қатысуды және мәдени капиталдың қалыптасуын да қолдайды. Әсіресе үйінде тыныш оқу ортасы немесе жеткілікті цифрлық қолжетімділігі жоқ жастар үшін кітапханалар теңсіздікті ішінара өтейтін қауіпсіз және тегін қоғамдық кеңістік ретінде қызмет етеді (MIR24, 2025).

Жастардың кітап оқу үрдісіне қатысты деректер біртұтас ұлттық зерттеу ретінде толық жинақталмағанымен, әртүрлі дереккөздер белгілі бір тенденцияларды көр-

İngilizce dersleri, yarışmalar ve yaratıcı etkinlikler düzenlenmektedir (IFLA, 2025b, 2025c). Bu örnekler, gençlerin kütüphaneyi yalnızca bir hizmet noktası olarak değil, düzenli zaman geçirdikleri sosyal bir öğrenme çevresi olarak deneyimlemeye başladığını göstermektedir.

Almatı'daki kütüphane sistemi de genç odaklı dönüşüm bakımından öne çıkmaktadır. Barındırdığı eserler, ücretsiz Wi-Fi ve 24/7 açık kullanım modeliyle bazı Almatı kütüphanelerinin gençlerde yeniden ilgi uyandırdığı görülmektedir (NewTimes.kz, 2023). Saha araştırmaları da özellikle ders çalışan gençler arasında şehir kütüphanelerinin yeniden popüler hale geldiğini göstermektedir (Vecher.kz, 2025b; Inform.kz, 2025). Bu örnekler, kütüphanenin çağdaş genç kullanıcı açısından yalnızca "kitap bulunan yer" değil, rahat, erişilebilir ve esnek bir çalışma-öğrenme mekanı olarak yeniden tanımlandığını göstermektedir.

Bu kütüphanelerde sunulan hizmetler klasik kitap ödünç verme işlevini çoktan aşmıştır. Ücretsiz internet, dil kursları, eğitim faaliyetleri, elektronik büyüteçler ve erişilebilirlik teknolojilerinin ülke genelindeki kütüphaneleri daha cazip hale getirmektedir (MIR24, 2025). Bu tür hizmetler, gençlerin yalnızca akademik gelişimini değil; dijital okuryazarlık, özgüven, sosyal katılım ve kültürel sermaye birikimini de desteklemektedir. Özellikle evde sessiz çalışma ortamı veya güçlü dijital erişimi olmayan gençler için kütüphaneler, eşitsizlikleri kısmen telafi eden güvenli ve ücretsiz kamusal alanlar sunmaktadır (MIR24, 2025).

Gençlerin kitap okuma eğilimlerine ilişkin veriler tek bir ulusal gençlik araştırmasında toplanmış olmasa da çeşitli kaynaklar belirli eğilimleri ortaya koymaktadır. Kazakistan Hükümeti'nin açıklamasına göre, kütüphanelerde en geniş kullanıcı kitlesini gençler oluşturmaktadır; Almatı'daki Milli Kütüphane'de en büyük pay 17–25 yaş grubuna, ardından 12–18 yaş grubuna aittir (Gov.kz, 2025). Ulysmedia'nın 2026 tarihli haberine göre gençler arasında kitap okuma yeniden canlanan eğilimi göstermekte; özellikle popüler romanlar, kitap festivalleri ve sosyal medya etkisi bu ilgiyi beslemektedir (Ulysmedia, 2026). Baq.kz'de yayımlanan ve 46 binden fazla kişinin katıldığı bir ankete göre katılımcıların %50,8'i basılı kitabı, %28'i ise akıllı telefondan okumayı tercih

↑

seteđi. Қазақстан Үкіметінің мәліметінше, кітапханалардағы ең ірі пайдаланушылар тобын жастар құрайды; Алматыдағы Ұлттық кітапханада ең үлкен үлес 17–25 жас аралығына, одан кейін 12–18 жас тобына тиесілі (Gov.kz, 2025). Ulysmedia-ның 2026 жылғы хабарлауынша, жастар арасында кітап оқу үрдісі қайта жанданып келеді, әсіресе танымал романдар, кітап фестивалдері және әлеуметтік желілердің әсері бұл қызығушылықты күшейтуде (Ulysmedia, 2026). Baq.kz сайтында жарияланған және 46 мыңнан астам адам қатысқан сауалнама нәтижесіне сәйкес, қатысушылардың 50,8%-ы баспа кітапты, ал 28%-ы смартфон арқылы оқуды таңдайды; бұл Қазақстандағы оқу мәдениетінің біртіндеп гибридіті сипат алып келе жатқанын көрсетеді (Baq.kz, 2025).

Осы деректердің барлығы кітапханалардың Қазақстанда жастардың дамуына үш негізгі деңгейде әсер ететінін көрсетеді. Біріншіден, ақпаратқа қолжетімділік деңгейінде кітапханалар жастардың баспа және цифрлық ресурстарға кең көлемде қол жеткізуін қамтамасыз етеді (Gov.kz, 2024; IFLA, 2025a). Екіншіден, әлеуметтік және білім беру деңгейінде клубтар, курстар, жарыстар және бірлескен жұмыс кеңістіктері жастардың өзін-өзі білдіру, ынтымақтастық және өзін-өзі тәртіпке келтіру дағдыларын күшейтеді (IFLA, 2025a, 2025b; The Astana Times, 2025). Үшіншіден, цифрлық теңдік деңгейінде тегін интернет пен компьютерлік қолжетімділік үй жағдайында мүмкіндігі шектеулі жастар үшін кітапханаларды маңызды мүмкіндік алаңына айналдырады (MIR24, 2025).

Қорытындылай келе, цифрландыру дәуірінде кітапханалар әлемде де, Қазақстанда да қайтадан концептуалды түрде қайта анықталуда. Табысты тәжірибелер көрсеткендей, қазіргі кітапханалар тек кітап берілетін орын ғана емес, жастардың оқу мәдениетін, цифрлық дағдыларын, әлеуметтік қатысуын және қоғамдық тиесілілігін қолдайтын тірі әлеуметтік институттар ретінде қызмет атқаруда (IFLA, 2024; PLA, 2024). Қазақстанда шамамен 3 900 мемлекеттік кітапхана, жыл сайынғы ондаған миллион келуші, жастардың басым пайдаланушы топ болуы және цифрлық жаңғырту жобалары бұл трансформаци-

etmektedir; bu sonuç, Kazakistan'daki okuma kültürünün giderek hibrit bir biçim aldığını göstermektedir (Baq.kz, 2025).

Tüm bu bulgular, kütüphanelerin Kazakistan'da gençlerin gelişimini üç temel düzeyde etkilediğini göstermektedir. İlk olarak, bilgiye erişim düzeyinde kütüphaneler gençlerin basılı ve dijital kaynaklara daha geniş ölçekte ulaşmasını sağlamaktadır (Gov.kz, 2024; IFLA, 2025a). İkinci olarak, sosyal ve eğitsel gelişim düzeyinde kulüpler, kurslar, yarışmalar ve ortak çalışma alanları gençlerin ifade, işbirliği ve öz disiplin becerilerini güçlendirmektedir (IFLA, 2025a, 2025b; The Astana Times, 2025). Üçüncü olarak, dijital eşitlik düzeyinde ücretsiz internet ve bilgisayar erişimi, evde sınırlı imkanlara sahip gençler için kütüphaneleri kritik bir fırsat alanına dönüştürmektedir (MIR24, 2025).

Sonuç olarak, dijitalleşme çağında kütüphaneler hem dünyada hem de Kazakistan'da yeniden tanımlanmaktadır. Başarılı örneklerde kütüphaneler artık yalnızca kitap ödünç verilen yerler değil; gençlerin okuma kültürünü, dijital becerilerini, sosyal katılımını ve kamusal aidiyetini destekleyen canlı kurumlar olarak çalışmaktadır (IFLA, 2024; PLA, 2024). Kazakistan'da yaklaşık 3.900 kamu kütüphanesi, on milyonlarca yıllık ziyaret, gençlerin baskın kullanıcı grubu olması ve dijital-modernleşme projeleri, bu dönüşümün güçlü bir toplumsal zemine sahip olduğunu göstermektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reform Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu, 2025; Gov. kz, 2025; Qazinform, 2026). Bununla birlikte kırsal-kentsel farkların azaltılması, alt yapının güçlendirilmesi ve gençlere dönük programların sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir (Vecher.kz, 2025a). Yine de mevcut tablo, Kazakistan'ın kütüphaneleri gençlerin geleceğini şekillendiren kamusal öğrenme ve gelişim alanları haline getirme yönünde önemli bir mesafe aldığını ortaya koymaktadır.

Kaynakça:

- Astana Akimatı (2024). Astana'da kütüphaneler ortak çalışma ve yenilik üretim alanlarına dönüşüyor. Alınan yer: <https://www.gov.kz/memleket/entities/astana/press/news/details/1136300?lang=ru>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Baq.kz (2025). Kitap okuma kültürü, ulusal maneviyatın göstergesidir. Alınan yer: <https://baq.kz/ki>

yañың берік әлеуметтік негізге ие екенін көрсетеді (Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы, 2025; Gov.kz, 2025; Қазинформ, 2026). Сонымен қатар, ауылдық және қалалық аймақтар арасындағы айырмашылықты азайту, инфрақұрылымды нығайту және жастарға бағытталған бағдарламалардың үздіксіздігін қамтамасыз ету қажеттілігі сақталуда (Vecher.kz, 2025a). Дегенмен, қазіргі жағдай Қазақстанның кітапханаларды жастардың болашағын қалыптастыратын қоғамдық оқу және даму кеңістігіне айналдыру бағытында елеулі прогреске қол жеткізгенін көрсетеді (The Astana Times, 2025; MIR24, 2025).

Дереккөз:

- Астана қаласы әкімдігі (2024). Астанада кітапханалар бірлескен жұмыс және инновациялық өндіріс алаңдарына айналу. Сілтеме: <https://www.gov.kz/memleket/entities/astana/press/news/details/1136300?lang=ru>. Қаралған күні: 25.04.2026.
- Данимарка мәдениет агенттігі (2010). Скандинавиялық халық кітапханалары 2.0. Сілтеме: https://slks.dk/fileadmin/publikationer/publikationer_engelske/Nordic_public/Nordic_Public_Libraries_2.0.pdf. Қаралған күні: 28.04.2026.
- Ғылым Ордасы (2026). Тарихы. Сілтеме: <https://gylymordasy.gov.kz/en/about/history/>. Қаралған күні: 27.04.2026.
- Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі (2024). Қазақстанда кітапханалар үшін бірыңғай цифрлық платформа пилоттық режимде іске қосылады. Сілтеме: <https://primeminister.kz/ru/news/edinuyu-tsifrovuyu-platfomu-dlya-bibliotek-zapustyat-v-pilotnom-rezhime-v-rk-26900>. Қаралған күні: 24.04.2026.
- Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы (2025). Қазақстан Республикасындағы мәдениет (2025). Сілтеме: <https://stat.gov.kz/en/industries/social-statistics/stat-culture/publications/482530/>. Қаралған күні: 26.04.2026.
- Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасы (2026). Кітапхана тарихы. Сілтеме: <https://www.nlr.kz/pages/History-of-the-library>. Қаралған күні: 27.04.2026.
- Baq.kz (2025). Кітап оқу мәдениеті – ұлттық руханияттың көрсеткіші. Сілтеме: <https://baq.kz/kitap-oqu-madenieti-ult-ruhaniyatynyn-korsetkishi-200024485/>. Қаралған күні: 24.04.2026.
- Gov.kz (2024). Күннің көрсеткіші: 2024 жылдың бірінші тоқсанында Ұлттық электрондық кітапхана дерекқоры 1 696 874 рет қаралды. Сілтеме: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mam/press/news/details/740011?lang=ru>. Қаралған күні: 26.04.2026.
- Gov.kz (2025). Қазақстан кітапханаларына келушілер саны 57 миллионға жетті. Сілтеме: <https://www>

- tap-oqu-madenieti-ult-ruhaniyatynyn-korsetkis-hi-200024485/. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Danimarka Kültür Ajansı (2010). İskandinav halk kütüphaneleri 2.0. Alınan yer: https://slks.dk/fileadmin/publikationer/publikationer_engelske/Nordic_public/Nordic_Public_Libraries_2.0.pdf. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Glym Ordasy (2026). Tarihçe. Alınan yer: <https://glymordasy.gov.kz/en/about/history/>. Erişim tarihi: 23.03.2026.
- Gov.kz (2024). Günün rakamı: 2024'ün ilk çeyreğinde Milli Elektronik Kütüphane veritabanı 1.696.874 kez ziyaret edildi. Alınan yer: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mam/press/news/details/740011?lang=ru>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Gov.kz (2025). Kazakistan kütüphanelerine gelen ziyaretçi sayısı 57 milyona ulaştı. Alınan yer: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mam/press/news/details/1142880>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- IFLA (2024). IFLA eğilim raporu 2024: Bilginin geleceğine güvenle bakmak. Alınan yer: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/ifla-trend-report-2024.pdf>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- IFLA (2025a). Astana şehir kütüphaneleri: Merkez çocuk ve gençlik kütüphanesi. Alınan yer: <https://2025.ifla.org/astana-city-libraries-central-childrens-and-youth-library/>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- IFLA (2025b). Astana şehir kütüphaneleri: Yesil ilçesindeki çocuk kütüphanesi. Alınan yer: <https://2025.ifla.org/astana-city-libraries-childrens-library-in-the-yesil-district/>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- IFLA (2025c). Astana şehir kütüphaneleri: Almatı ilçesindeki çocuk kütüphanesi. Alınan yer: <https://2025.ifla.org/astana-city-libraries-childrens-library-in-the-almaty-district/>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- IAPN (2024). Kazakistan'da birleşik dijital okuyucu kartı uygulamaya konulacak. Alınan yer: https://iapn.kz/articles/Education/edinyu_tsifrovoy_chitatelskiy_bilet_vnedryat_v_kazakhstan. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Inform.kz (2025). Kitap teslim hizmeti ve mobil uygulama: Almatı kütüphaneleri nasıl yenileniyor? Alınan yer: <https://www.inform.kz/ru/dostavka-knig-i-mobilnoe-prilozhenie-kak-obnovlyayutsya-biblioteki-almaty-430752>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanlığı (2024). Kazakistan'da kütüphaneler için birleşik dijital platform pilot olarak başlatılacak. Alınan yer: <https://primeminister.kz/ru/news/edinuyu-tsifrovuyu-platfomu-dlya-bibliotek-zapustyat-v-pilotnom-rezhime-v-rk-26900>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reform Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu (2025). Kazakistan Cumhuriyeti'nde kültür (2025). Alınan yer: <https://stat.gov.kz/en/industries/social-statistics/stat-culture/publications/482530/>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Nlrk.kz (2026). Kazakistan Cumhuriyeti Millî Kütüphanesi. Alınan yer: <https://www.nlrk.kz/pages/History-of-the-library>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- Market Intelo (2025). Dijital kütüphane pazarı araştırma raporu 2033. Alınan yer: <https://marketintelo.com/report/digital-library-market>. Erişim tarihi: 27.04.2026.
- gov.kz/memleket/entities/mam/press/news/details/1142880. Karalğan күні: 28.04.2026.
- IAPN (2024). Қазақстанда бірыңғай цифрлық оқырман билеті енгізіледі. Сілтеме: https://iapn.kz/articles/Education/edinyu_tsifrovoy_chitatelskiy_bilet_vnedryat_v_kazakhstan. Karalğan күні: 26.04.2026.
- IFLA (2024). IFLA трендік есебі 2024: Ақпараттың болашағына сеніммен қарау. Сілтеме: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/ifla-trend-report-2024.pdf>. Karalğan күні: 27.04.2026.
- IFLA (2025a). Астана қалалық кітапханалары: Орталық балалар және жасөспірімдер кітапханасы. Сілтеме: <https://2025.ifla.org/astana-city-libraries-central-childrens-and-youth-library/>. Karalğan күні: 24.04.2026.
- IFLA (2025b). Астана қалалық кітапханалары: Есіл ауданындағы балалар кітапханасы. Сілтеме: <https://2025.ifla.org/astana-city-libraries-childrens-library-in-the-yesil-district/>. Karalğan күні: 27.04.2026.
- IFLA (2025c). Астана қалалық кітапханалары: Алматы ауданындағы балалар кітапханасы. Сілтеме: <https://2025.ifla.org/astana-city-libraries-childrens-library-in-the-almaty-district/>. Karalğan күні: 27.04.2026.
- Inform.kz (2025). Кітап жеткізу қызметі және мобильді қосымша: Алматы кітапханалары қалай жаңаруда? Сілтеме: <https://www.inform.kz/ru/dostavka-knig-i-mobilnoe-prilozhenie-kak-obnovlyayutsya-biblioteki-almaty-430752>.
- Market Intelo (2025). Цифрлық кітапхана нарығының зерттеу есебі 2033. Сілтеме: <https://marketintelo.com/report/digital-library-market>. Karalğan күні: 24.04.2026.
- MIR24 (2025). Электронды үлкейткіштер, тегін интернет және тіл курстары: Қазақстанда кітапханалар қалай қайта танымал болуда? Сілтеме: <https://kz.mir24.tv/news/16653645/elektronnye-lupy-besplatnyj-internet-i-yazykovye-kursy-kak-v-kazakhstane-vozhrazhayut-populyarnost-bibliotek>. Karalğan күні: 28.04.2026.
- National Literacy Trust (2025). 2025 жылғы балалар мен жастардың оқу жағдайы. Сілтеме: <https://literacytrust.org.uk/research-services/research-reports/children-and-young-peoples-reading-in-2025/>. Karalğan күні: 25.04.2026.
- NewTimes.kz (2023). Сирек кітаптар, Wi-Fi және 24/7 жұмыс тәртібі: Алматы кітапханалары оқуға қызығушылықты қалай арттыруда? Сілтеме: <https://newtimes.kz/mneniya/180964-redkie-knigi-wi-fi-grafik-24-7-kak-biblioteki-almaty-probuzhdaiut-interes-k-chteniiu>. Karalğan күні: 27.04.2026.
- PLA (2024). 2023 жылғы қоғамдық кітапханалар технологиясы зерттеуі: Қысқаша есеп. Сілтеме: https://www.ala.org/sites/default/files/2024-07/PLA_Tech_Survey_Report_2024.pdf. Karalğan күні: 28.04.2026.
- Qazinform (2026). Қазақстан кітапханалары 2025 жылы 55,2 миллионнан астам келушіні тіркеді. Сілтеме: <https://qazinform.com/news/kazakhstans-libraries-record-over-552-million-visits-in-2025-847f1a>. Karalğan күні: 26.04.2026.
- Tengrinews (2024). Қазақстан кітапханалары қауымдастық орталықтарына айналууда. Сілтеме: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/transformatiya-bibliotek-zko-otkryilis-pervye-komyuniti-557036/. Karalğan күні: 25.04.2026.

MIR24 (2025). Elektronik büyüteçler, ücretsiz internet ve dil kursları: Kazakistan'da kütüphaneler nasıl yeniden popüler hale getiriliyor? Alınan yer: <https://kz.mir24.tv/news/16653645/elektronnye-lupy-besplatnyj-internet-i-yazykovye-kursy-kak-v-kazahstane-vozvrashtayut-populyarnost-bibliotek>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

National Literacy Trust (2025). 2025'te çocukların ve gençlerin okuma durumu. Alınan yer: <https://literacytrust.org.uk/research-services/research-reports/children-and-young-peoples-reading-in-2025/>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

NewTimes.kz (2023). Nadir kitaplar, Wi-Fi ve 24/7 çalışma düzeni: Almatı kütüphaneleri okumaya ilgiyi nasıl canlandırıyor? Alınan yer: <https://newtimes.kz/mneniya/180964-redkie-knigi-wi-fi-i-grafik-24-7-kak-biblioteki-almaty-probuzhdaiut-interes-k-chteniiu>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

PLA (2024). 2023 halk kütüphaneleri teknoloji araştırması: Özet rapor. Alınan yer: https://www.ala.org/sites/default/files/2024-07/PLA_Tech_Survey_Report_2024.pdf. Erişim tarihi: 27.04.2026.

Qazinform (2026). Kazakistan'daki kütüphaneler 2025'te 55,2 milyondan fazla ziyaret kaydetti. Alınan yer: <https://qazinform.com/news/kazakhstans-libraries-record-over-552-million-visits-in-2025-847f1a>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

Tengrinews (2024). Kazakistan kütüphaneleri topluluk merkezlerine dönüşüyor. Alınan yer: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/transformatsiya-bibliotek-zko-otkryilis-pervye-komyuniti-557036/. Erişim tarihi: 27.04.2026.

The Astana Times (2025). Kazakistan ilk Ulusal Kitap Günü'nü kutlayarak okuma ve edebiyat kültürünü teşvik ediyor. Alınan yer: <https://astanatimes.com/2025/04/kazakhstan-celebrates-first-national-book-day-promoting-reading-and-literary-culture/>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

Ulysmidia (2026). Gençler arasında kitap okuma yeniden canlanıyor. Alınan yer: <https://qaz.ulysmidia.kz/news/38534-tagdyr-men-makhabbat-kyzyk-mol-zhyldar-zhastar-arasynda-kitap-oku-kaita-zhandanyp-keledi/>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

UNESCO (2025). Uluslararası Okuryazarlık Günü 2025: Dijital çağda okuryazarlığı teşvik etmek. Alınan yer: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000395395>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

Vecher.kz (2025a). Batı Kazakistan bölgesinde 25 kırsal kütüphane modernize ediliyor. Alınan yer: <https://vecher.kz/ru/article/v-zko-moderniziruiut-25-selskihih-bibliotek.html>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

Vecher.kz (2025b). Sessizlik, Wi-Fi ve sabaha kadar kitap: Almatı'da gece kütüphanelerine ilgi artıyor. Alınan yer: <https://vecher.kz/ru/article/tishina-wi-fi-i-knigi-do-utra-v-almaty-rastet-populiarnost-nochnyh-bibliotek.html>. Erişim tarihi: 27.04.2026.

The Astana Times (2025). Қазақстан алғашқы Ұлттық кітап күнін атап өтіп, оқу және әдебиет мәдениетін дамытты. Сілтеме: <https://astanatimes.com/2025/04/kazakhstan-celebrates-first-national-book-day-promoting-reading-and-literary-culture/>. Қаралған күні: 24.04.2026.

Ulysmidia (2026). Жастар арасында кітап оқу қайта жанданып келеді. Сілтеме: <https://qaz.ulysmidia.kz/news/38534-tagdyr-men-makhabbat-kyzyk-mol-zhyldar-zhastar-arasynda-kitap-oku-kaita-zhandanyp-keledi/>. Қаралған күні: 27.04.2026.

UNESCO (2025). Халықаралық сауаттылық күні 2025: Цифрлық дәуірде сауаттылықты дамыту. Сілтеме: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000395395>. Қаралған күні: 27.04.2026.

Vecher.kz (2025a). Батыс Қазақстан облысында 25 ауылдық кітапхана жаңғыртылуда. Сілтеме: <https://vecher.kz/ru/article/v-zko-moderniziruiut-25-selskihih-bibliotek.html>. Қаралған күні: 25.04.2026.

Vecher.kz (2025b). Тыныштық, Wi-Fi және таңға дейін кітап: Алматыда түнгі кітапханаларға қызығушылық артуда. Сілтеме: <https://vecher.kz/ru/article/tishina-wi-fi-i-knigi-do-utra-v-almaty-rastet-populiarnost-nochnyh-bibliotek.html>. Қаралған күні: 26.04.2026.

TBMM MİLLİ EĞİTİM, KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR KOMİSYONU BAŞKANI SAYIN PROF. DR. MAHMUT ÖZER, AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİ

14 Mart 2026 tarihinde Ordu Milletvekili, Türkiye Büyük Millet Meclisi Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı Sayın Prof. Dr. Mahmut Özer, Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret etti. Ziyarette Sayın Prof. Dr. Mahmut Özer'e Enstitü'nün çalışmaları ve bilimsel yayınları hakkında bilgi verildi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

TÜRKİYE ҰЛЫ ҰЛТТЫҚ МӘЖІЛІСІ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ, МӘДЕНИЕТ, ЖАСТАР ЖӘНЕ СПОРТ КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАҒАСЫ, ПРОФЕССОР, ДОКТОР МАХМУТ ӨЗЕР АХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНА КЕЛДІ

2026 жылғы 14 наурызда Орду қаласынан сайланған депутат, Түркия Ұлы ұлттық мәжілісі Ұлттық білім, мәдениет, жастар және спорт комитетінің төрағасы, профессор, доктор Махмут Өзер Ахмет Ясауи университетінің Еуразия ғылыми-зерттеу институтына арнайы сапармен келді. Сапар барысында профессор, доктор Махмут Өзерге институттың қызметі мен ғылыми басылымдары туралы мәлімет берілді.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

“İSTİKLAL MARŞI’NIN KABULÜ VE ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNİ ANMA GÜNÜ” KONULU ÖZEL BİR SEMİNER GERÇEKLEŞTİRİLDİ

18 Mart 2026 tarihinde Avrasya Araştırma Enstitüsü’nde, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sezai Öztaş’ın konuşmacı olarak katıldığı “İstiklal Marşı’nın Kabulü ve Çanakkale Şehitlerini Anma Günü” konulu özel bir seminer gerçekleştirildi.

Seminerde, İstiklal Marşı’nın yazarı, büyük fikir ve aksiyon adamı Mehmet Akif Ersoy’un hayatı, şahsiyeti, düşünce dünyası ve Millî Mücadele yıllarında üstlendiği manevi rehberlik rolü ele alındı. Mehmet Akif’in İstiklal Marşı’nı kaleme aldığı dönemin siyasi, sosyal ve psikolojik şartları, onun millet ve vatan tasavvuru çerçevesinde değerlendirilerek katılımcılara kapsamlı bir perspektif sunuldu. Ayrıca İstiklal Marşı’nın yazılış ve kabul süreci ile Çanakkale Zaferi’nin tarihi önemi; cephede ve cephe gerisinde sergilenen fedakârlıklar ve aziz şehitlerimizin kahramanlıkları çerçevesinde ayrıntılı biçimde ele alındı. Bu bağlamda söz konusu destansı mücadelenin milletimizin tarih sahnesindeki yerini nasıl pekiştirdiği ve millî şuurun oluşumundaki belirleyici etkisi üzerinde duruldu.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

“MEMLEKETTİK ӘНҰРАННЫҢ ҚАБЫЛДАНУЫ ЖӘНЕ ЧАНАККАЛЕ ҚАҺАРМАНДАРЫН ЕСКЕ АЛУ КҮНІ” ТАҚЫРЫБЫНДА АРНАЙЫ СЕМИНАР ӨТКІЗІЛДІ

2026 жылғы 18 наурызда Еуразия ғылыми-зерттеу институтында Текирдағ Намык Кемал университеті Тарих кафедрасының профессоры, доктор Се-зай Өзташтың баяндамашы ретінде қатысуымен “Мемлекеттік әнұранның қабылдануы және Чанаккале қаһармандарын еске алу күні” тақырыбында арнайы семинар ұйымдастырылды.

Семинар барысында мемлекеттік әнұранның авторы, ірі ойшыл әрі күрескер тұлға Мехмет Акиф Эрсойдың өмір жолы, тұлғалық болмысы, дүниетанымы және Ұлттық күрес жылдарындағы рухани жетекшілік қызметі жан-жақты қарастырылды. Мехмет Акифтің мемлекеттік әнұранды жазған кезеңдегі саяси, әлеуметтік және психологиялық ахуал оның ұлт пен Отан туралы түсінігі аясында сараланып, қатысушыларға кешенді ғылыми көзқарас ұсынылды.

Сонымен қатар, мемлекеттік әнұранның жазылу және қабылдану үдерісі мен Чанаккале жеңісінің тарихи маңызы кеңінен талданып, майдан мен тылдағы жанқиярлық үлгілері, сондай-ақ қаһарман жауынгерлердің ерлігі терең мазмұнда баяндалды. Осы тұрғыда аталған тарихи-эпикалық күрестің халқымыздың тарих сахнасындағы орнын нығайтудағы рөлі мен ұлттық сананың қалыптасуына тигізген шешуші ықпалына ерекше назар аударылды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Seminer, hem Mehmet Akif Ersoy'un manevi mirasının hem de Çanakkale ruhunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamış ve katılımcılara tarihî ve manevi bir perspektif kazandırmıştır. Bu anlamlı program, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün tarih ve kültür odaklı çalışmalarına önemli bir katkı sunmuştur.

Аталған семинар Мехмет Акиф Эрсойдың рухани мұрасын және Чанаккале рухын тереңірек ұғынуға мүмкіндік беріп, қатысушыларға тарихи әрі рухани тұрғыдан тағылымды әсер қалдырды. Бұл мазмұнды шара Еуразия ғылыми-зерттеу институтының тарих пен мәдениетке бағытталған ғылыми қызметіне елеулі үлес қосты.

AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ MÜTEVELLİ HEYET BAŞKANI PROF. DR. MUHİTTİN ŞİMŞEK, AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NDE DEĞERLENDİRME TOPLANTISINA KATILDI

3 Nisan 2026 tarihinde, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret etti. Ziyaret kapsamında kendisine Enstitü bünyesinde yürütülen bilimsel çalışmalar, projeler ve yayın faaliyetleri hakkında kapsamlı bilgi sunulurken, önümüzdeki döneme ilişkin planlanan faaliyetler ve öncelikli çalışma alanları da paylaşıldı.

Görüşmede ayrıca araştırma kapasitesinin geliştirilmesi, Türk dünyasına yönelik akademik çalışmaların güçlendirilmesi ve uluslararası akademik görünürlüğün artırılması konularında değerlendirmelerde bulunuldu. Enstitü faaliyetlerinin üniversitenin genel vizyonu ve stratejik hedefleri doğrultusunda daha etkin şekilde sürdürülmesine yönelik hususlar ele alındı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

AХМЕТ ЯСАУИ УНИВЕРСИТЕТІ ӨКІЛЕТТІ КЕҢЕСІНІҢ ТӨРАҒАСЫ ПРОФЕССОР, ДОКТОР МҰХИТТИН ШИМШЕК ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ- ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНДА БАҒАЛАУ ЖИЫНЫНА ҚАТЫСТЫ

2026 жылғы 3 сәуірде Ахмет Ясауи университеті Өкілетті кеңесінің төрағасы, профессор, доктор Мұхиттин Шимшек Еуразия ғылыми-зерттеу институтына арнайы сапармен келді. Сапар аясында институтта жүзеге асырылып жатқан ғылыми зерттеулер, жобалар және баспа қызметі туралы жан-жақты мәліметтер алып, алдағы уақытқа жоспарланған бағдарламалар мен ісшаралар және басым бағыттармен танысты.

Кездесу барысында ғылыми-зерттеу әлеуетін арттыру, түркі әлеміне қатысты академиялық зерттеулерді күшейту және халықаралық ғылыми қарым-қатынастарды дамыту мәселелері бойынша пікір алмасу жүргізілді. Сонымен қатар, Институт қызметін университеттің жалпы стратегиясы мен даму мақсаттарына сәйкес тиімді түрде жүзеге асыру жолдары қарастырылды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

TÜRK KÜLTÜR VE MİRAS VAKFI PROJE MÜDÜRÜ NURİ AKSU, AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİ

9 Nisan 2026 tarihinde, Türk Kültür ve Miras Vakfı Proje Müdürü Nuri Aksu, Avrasya Araştırma Enstitüsü'ne bir ziyaret gerçekleştirdi. Görüşmede, başta Enstitü bünyesinde devam eden projeler olmak üzere iş birliği imkanları ve ortak bilimsel faaliyetler yapılması hususları değerlendirildi.

ТҮРКІ МӘДЕНИЕТІ ЖӘНЕ МҰРА ҚОРЫНЫҢ ЖОБА ДИРЕКТОРЫ НУРИ АКСУ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНА САПАР ЖАСАДЫ

2026 жылғы 9 сәуірде Түркі мәдениеті және мұра қорының Жоба директоры Нури Аксу Еуразия ғылыми-зерттеу институтына сапармен келді. Кездесу барысында, ең алдымен, Институт аясында жүзеге асырылып жатқан жобалар қарастырылып, сондай-ақ ынтымақтастық мүмкіндіктері мен бірлескен ғылыми іс-шараларды ұйымдастыру мәселелері талқыланды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

SEMEY'DE "ALTIN ORDA HANLIĞI'NA AİT RESMÎ YAZIŞMALAR" ADLI YENİ ESERİN TANITIMI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

16 Nisan 2026 tarihinde Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından yayımlanarak okuyucuyla buluşan "Altın Orda Hanlığı'na Ait Resmî Yazışmalar" adlı bilimsel eserin tanıtım programı gerçekleştirildi. Etkinlik, Abay Bölgesi Valiliği ile kurulan iş birliği çerçevesinde Semey şehrinde düzenlendi.

Tanıtım programına, bölgenin önemli kültür kurumlarından biri olan Abay Kütüphanesi ev sahipliği yaptı. Yerel yönetim temsilcileri, akademisyenler, araştırmacılar ve aydınların yoğun ilgi gösterdiği etkinliğe; Abay Bölgesi Kültür, Dil Geliştirme ve Arşiv İşleri Müdürü Janzhigit Omarkhan, Enstitü Müdür Yardımcısı Cengizhan Canaltay ve eseri Türkçeden Kazak Türkçesine tercüme eden Doç. Dr. Bekarys Nuriman katılarak konuşma gerçekleştirdi. Programda ayrıca çok sayıda tarihçi, üniversite öğrencisi ve basın mensubu da yer aldı.

Etkinlikte söz alan konuşmacılar, Altın Orda döneminin Türk halklarının ortak tarihindeki yeri ve öneme dikkat çekerek, yayımlanan eserin bu alandaki araştırmalara önemli katkılar sağlayacağını ifade etti. Eserde yer alan resmî yazışmaların; dil, tarih ve diplomasi tarihi açısından taşıdığı değer vurgula-

СЕМЕЙ ҚАЛАСЫНДА "ЖОШЫ ҰЛЫСЫНА ҚАТЫСТЫ РЕСМИ ЖАЗБАЛАР" АТТЫ ЖАҢА ЕҢБЕКТІҢ ТҰСАУКЕСЕРІ ӨТТІ

2026 жылғы 16 сәуірде Еуразия ғылыми-зерттеу институты тарапынан жарық көріп, оқырман қауымға ұсынылған "Жошы ұлысына қатысты ресми жазбалар" атты ғылыми еңбектің тұсаукесер рәсімі өтті. Ісшара Абай облысы әкімдігімен бірлескен ынтымақтастық аясында Семей қаласында ұйымдастырылды.

Тұсаукесер бағдарламасына өңірдің маңызды мәдени орталықтарының бірі саналатын Абай кітапханасы алаң болды. Жергілікті атқарушы орган өкілдері, академиялық қауымдастық мүшелері, зерттеушілер мен зиялы қауым өкілдері кеңінен қатысқан ісшарада Абай облысының Мәдениет, тілдерді дамыту және архив ісі басқармасының басшысы Жанжігіт Омархан, Институт директорының орынбасары Жәңгізхан Жаналтай және еңбекті түрік тілінен қазақ тіліне аударған доцент, PhD доктор Бекарыс Нұрیمان сөз сөйледі. Сонымен қатар, бағдарламаға көптеген тарихшылар, жоғары оқу орындарының студенттері және бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері қатысты.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

нırken, сөз konusu belgelerin Türk dünyasının ortak tarihî hafızasının anlaşılmasına önemli katkılar sunduğu belirtildi.

Eserin mütercimi Doç. Dr. Bekarys Nuriman, çeviri sürecinde yürütülen bilimsel çalışmalara ve karşılaşılan metodolojik meseleler üzerine değerlendirmelerde bulunarak, Orta Çağ'a ait bu önemli birincil kaynakların Kazakistan'daki okuyucular ve genç araştırmacılar için erişilebilir hâle geldiğini ifade etti. Abay Bölgesi Kültür, Dil Geliştirme ve Arşiv İşleri Müdürü Janzhigit Omarkhan ise bu tür bilimsel çeviri çalışmalarının bölgenin kültürel ve entelektüel hayatına önemli katkılar sağlayacağını dile getirdi. Enstitü Müdür Yardımcısı Cengizhan Canaltay da kurumlar arası bilimsel ve kültürel iş birliklerinin gelecekte daha da güçlenerek devam edeceğine olan inancını paylaştı.

Programın sonunda katılımcılar, yeni yayımlanan eseri inceleme ve karşılıklı fikir alışverişinde bulunma imkânı elde etti. Etkinlik, yalnızca bir kitap tanıtımı olmanın ötesinde, Türk dünyasının ortak tarihî mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılmasına yönelik önemli bir bilimsel buluşma olarak değerlendirildi.

Ісшара барысында сөз алған баяндамашылар Алтын Орда дәуірінің түркі халықтарының ортақ тарихындағы орны мен маңыздылығына ерекше тоқталып, жарық көрген еңбектің осы бағыттағы ғылыми зерттеулерге елеулі үлес қосатынын атап өтті. Еңбекте қамтылған ресми жазысулардың тіл білімі, тарих және дипломатия тарихы тұрғысынан жоғары ғылыми құндылыққа ие екендігі айтылып, аталған құжаттардың түркі әлемінің ортақ тарихи жадын зерделеуде маңызды рөл атқаратыны ерекше атап өтілді.

Еңбектің аудармашысы, доцент, PhD доктор Бекарыс Нұриман аударма үдерісінде жүргізілген ғылыми жұмыстар мен кездескен әдіснамалық мәселелерге тоқталып, Орта ғасырларға тиесілі бұл бірегей дереккөздердің Қазақстандағы оқырмандар мен жас зерттеушілер үшін қолжетімді болғанын жеткізді. Абай облысының Мәдениет, тілдерді дамыту және архив ісі басқармасының басшысы Жанжігіт Омархан мұндай ғылыми аударма жобалары өңірдің мәдени және зияткерлік дамуына айтарлықтай үлес қосатынын атап өтті. Ал Институт директорының орынбасары Жәнісхан Жаналтай ғылыми және мәдени саладағы институтаралық ынтымақтастықтың алдағы уақытта да нығая түсетініне сенім білдірді.

Бағдарлама соңында қатысушылар жаңа жарық көрген еңбекті танысып, өзара пікір алмасу мүмкіндігіне ие болды. Ісшара тек кітап таныстыру рәсімімен шектелмей, түркі әлемінің ортақ тарихи мұрасын сақтау және оны келешек ұрпаққа жеткізу жолындағы маңызды ғылыми басқосу ретінде бағаланды.

**DOÇ. DR. SUAT BEYLUR, TURAN
ÜNİVERSİTESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN
“ULU BOZKIR: TURAN MEDENİYETİ”
ULUSLARARASI ARAŞTIRMA
MERKEZİNİN RESMİ AÇILIŞ TÖRENİNE
KATILDI**

17 Nisan 2026 tarihinde Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur, Turan Üniversitesi bünyesinde kurulan “Ulu Bozkır: Turan Medeniyeti” Uluslararası Araştırma Merkezinin resmî açılış törenine onur konuğu olarak katıldı. Bilim ve Yükseköğretim Bakanlığı temsilcileri ile akademik çevrelerin yoğun ilgi gösterdiği programda, merkezin kuruluş amacı, faaliyet alanları ve geleceğe yönelik bilimsel projeleri hakkında kapsamlı bilgiler paylaşıldı.

**ҚАУЫМДАСТЫРЫЛҒАН ПРОФЕССОР,
ДОКТОР СУАТ БЕЙЛУР ТУРАН
УНИВЕРСИТЕТІНДЕ ӨТКІЗІЛГЕН
“ҰЛЫ ДАЛА: ТҰРАН ӨРКЕНИЕТІ”
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ОРТАЛЫҒЫНЫҢ РЕСМИ АШЫЛУ
САЛТАНАТЫНА ҚАТЫСТЫ**

2026 жылғы 17 сәуірде Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Суат Бейлур Туран университеті жанынан құрылған “Ұлы дала: Тұран өркениеті” халықаралық ғылыми-зерттеу орталығының ресми ашылу салтанатына құрметті қонақ ретінде қатысты. Бағдарламаға Ғылым және жоғары білім министрлігінің өкілдері мен академиялық қауымдастық тарапынан үлкен қызығушылық танытылып, орталықтың құрылу мақсаты, қызмет бағыттары және болашаққа арналған ғылыми жобалары жөнінде жан-жақты мәлімет ұсынылды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Аврasya Araştırma Enstitüsü

Ашылу programы, меркеzin akademik vizyonunu tanıtan sunumlar ve katılıмcıların görüş alışverişinde bulunduғu oturumlarla devam etti. Program kapsamında, "Ulu Bozkır: Turan Medeniyeti" araştırmalarının geliştirilmesine yönelik akademik iş birliғi imkanları ve ortak proje perspektifleri de ele alındı.

Ашылу рәсімі орталықтың академиялық көзқарасын таныстыратын баяндамалармен және қатысушылар арасында пікір алмасу жүргізілген отырыстармен жалғасты. Сонымен қатар, бағдарлама аясында "Ұлы дала: Тұран өркениеті" зерттеулерін дамытуға бағытталған академиялық ынтымақтастық мүмкіндіктері мен бірлескен жобаларды іске асыру перспективалары да талқыланды.

ENSTİTÜ MÜDÜR YARDIMCISI CENGİZHAN CANALTAY, “AVRASYA’DA MODERN GÖÇ SÜREÇLERİ: EĞİLİMLER VE ZORLUKLAR” KONFERANSINDA KONUŞMA YAPTI

17 Nisan 2026 tarihinde Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi tarafından düzenlenen “Avrasya’da Modern Göç Süreçleri: Eğilimler ve Zorluklar” konulu konferansa Enstitü Müdür Yardımcısı Cengizhan Canalatay katılarak bir konuşma gerçekleştirdi. Konferans oturumlarında modern göç olgusunu farklı boyutlarıyla ele alan bildiriler sunulurken, göç alanındaki güncel eğilimler, bölgesel dinamikler ve karşılaşılan temel sorunlar katılımcılarla değerlendirildi. Program, sunumların ardından gerçekleştirilen kısa genel değerlendirme oturumuyla sona erdi.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ИНСТИТУТ ДИРЕКТОРЫНЫҢ ОРЫНБАСАРЫ ЖЕНГИЗХАН ЖАНАЛТАЙ “ЕУРАЗИЯДАҒЫ ҚАЗІРГІ КӨШІ-ҚОН ҮДЕРІСТЕРІ: ТЕНДЕНЦИЯЛАР МЕН СЫН- ҚАТЕРЛЕР” КОНФЕРЕНЦИЯСЫНДА БАЯНДАМА ЖАСАДЫ

2026 жылғы 17 сәуірде әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті ұйымдастырған “Еуразиядағы қазіргі көші-қон үдерістері: тенденциялар мен сын-қатерлер” атты конференцияға Институт директорының орынбасары Женгизхан Жаналтай қатысып, баяндама жасады. Конференция отырыстарында қазіргі көші-қон құбылысы әртүрлі қырынан талқыланып, осы саладағы өзекті үрдістер, өңірлік динамика және кездесетін негізгі мәселелер қатысушылар арасында кеңінен қарастырылды. Ісшара баяндамалардан кейін өткізілген қысқаша қорытынды пікір алмасу сессиясымен аяқталды.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ENSTİTÜMÜZ VE İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ İŞ BİRLİĞİNDE “MACARİSTAN’IN ORBÁN SONRASI ORTA ASYA VE TÜRK DÜNYASI POLİTİKASI” KONULU PANEL DÜZENLENDİ

23 Nisan 2026 tarihinde Avrasya Araştırma Enstitüsü ile İbn Haldun Üniversitesi iş birliğinde düzenlenen etkinlik kapsamında, “Değişim mi, Süreklilik mi? Macaristan’ın Orbán Sonrası Orta Asya ve Türk Dünyası Politikası” başlıklı panel, akademisyenler, araştırmacılar ve öğrencilerin geniş katılımıyla gerçekleştirildi. Panelin moderatörlüğünü Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Suat Beylur üstlenirken, Macaristan Uluslararası İlişkiler Enstitüsü’nden László Vasa, İbn Haldun Üniversitesi’nden Prof. Dr. Yaşar Sarı, Danube Institute’den İbrahim Mammadov ve Enstitü Müdür Yardımcısı Cengizhan Canaltay konuşmacı olarak yer aldı.

Panelde, Macaristan’ın Orta Asya ve Türk Dünyası ülkeleriyle son yıllarda ivme kazanan ilişkilerinin gelecekteki yönelimleri, bölgesel jeopolitik dengeler ve siyasi dinamikler çerçevesinde kapsamlı şekilde ele alındı. Konuşmacılar, olası yönetim değişiklikleri veya iç politika dönüşümleri doğrultusunda bölge ülkeleriyle yürütülen diplomatik, ekonomik ve kültürel ilişkilerini nasıl şekillenebileceğine ilişkin

Avrasya Araştırma Enstitüsü

ИНСТИТУТЫМЫЗ БЕН ИБН ХАЛДУН УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫМЕН “ОРБАННАН КЕЙІНГІ ВЕНГРИЯНЫҢ ОРТА АЗИЯ ЖӘНЕ ТҮРКІ ӘЛЕМІ ҰСТАНЫМЫ” ТАҚЫРЫБЫНДА ПАНЕЛЬ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛДЫ

2026 жылғы 23 сәуірде Еуразия ғылыми-зерттеу институты мен Ибн Халдун университетінің бірлесуімен ұйымдастырылған ісшара аясында “Өзгеріс пе, әлде сабақтастық па? Орбаннан кейінгі Венгрияның Орта Азия және түркі әлемі ұстанымы” атты панель ғалымдар, зерттеушілер және студенттердің кең қатысуымен өтті. Панельдің модераторы ретінде Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент, доктор Суат Бейлур қызмет атқарды. Ал Венгрия халықаралық қатынастар институтының өкілі Ласло Васа, Ибн Халдун университетінің профессоры, доктор Яшар Сары, Danube Institute сарапшысы Ибрахим Маммадов және институт директорының орынбасары Женгизхан Жаналтай спикер ретінде баяндама жасады.

Панель барысында Венгрияның соңғы жылдары қарқынды дамып келе жатқан Орта Азия және түркі әлемі елдерімен қарым-қатынаста-

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

дегерлестірілгендерде болды. Әсіресе Түркі Демократиялық Республикасының құрылымдық өзгерістері, стратегиялық ішкі бірлігі аясындағы саяси бағыттардың өзгерістері мен ішкі саясаттағы трансформациялар аясында аймақ елдерімен жүргізіліп отырған дипломатиялық, экономикалық және мәдени байланыстардың келешектегі даму бағыттарына қатысты өз ой-пікірлерімен бөлісті. Әсіресе Түркі мемлекеттері ұйымы шеңберіндегі институционалдық байланыстардың болашағы, стратегиялық ынтымақтастық бағыттарындағы қазіргі саясаттың тұрақтылығы және жаңа саяси бағдарлардың ықтимал әсері кеңінен қарастырылды.

Panel kapsamında ayrıca бөлгесел интеграцияны күшейтірілуі, энергия және сауда коридорларының қауіпсіздігі аясында ішкі бірлігі механизмдерінің дамытылуы және ұзақ мерзімді ортақ даму стратегияларын қалыптастырудың маңыздылығы атап өтілді. Баяндамашылар өңірдегі тарихи және саяси үдерістерді терең әрі дәл талдаудың Еуразия кеңістігіндегі тұрақтылықты күшейтуге және өзара қатынастардың әлеуетін тиімді пайдалануға мүмкіндік беретінін атап өтті.

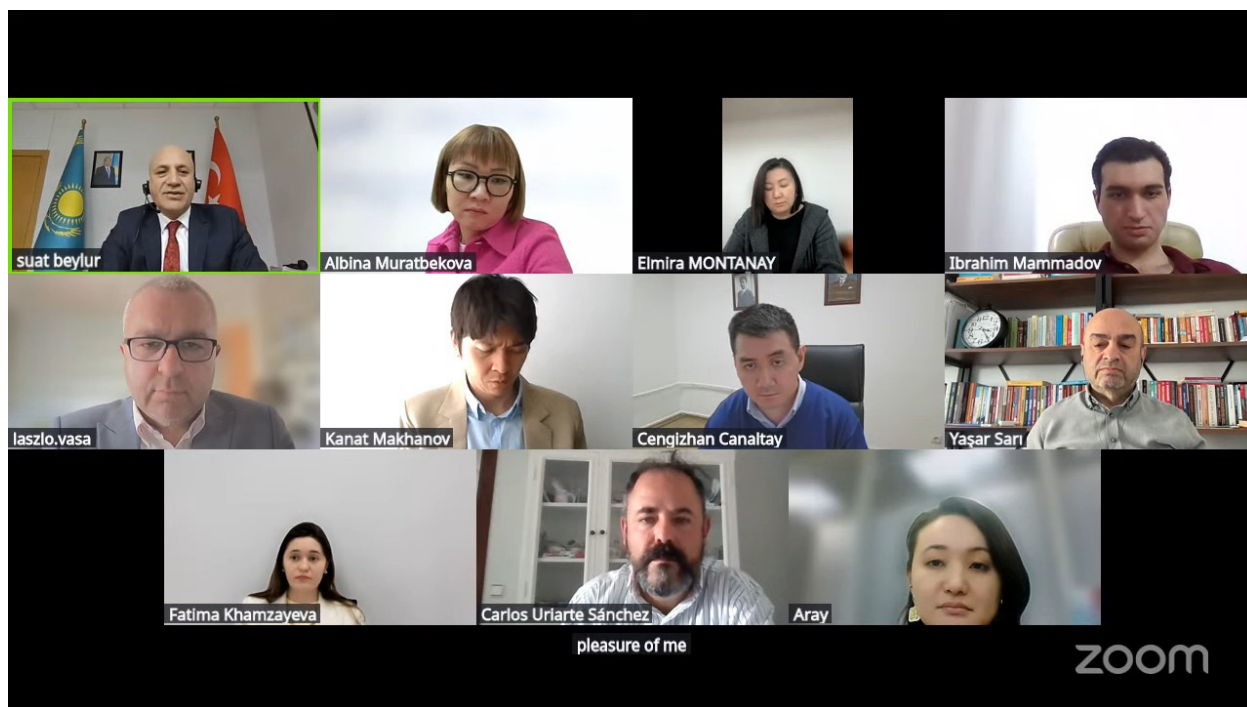
Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

рының болашақ бағыттары өңірлік геосаяси тепе-теңдік пен саяси динамика тұрғысынан жан-жақты талқыланды. Баяндамашылар ықтимал саяси өзгерістер мен ішкі саясаттағы трансформациялар аясында аймақ елдерімен жүргізіліп отырған дипломатиялық, экономикалық және мәдени байланыстардың келешектегі даму бағыттарына қатысты өз ой-пікірлерімен бөлісті. Әсіресе Түркі мемлекеттері ұйымы шеңберіндегі институционалдық байланыстардың болашағы, стратегиялық ынтымақтастық бағыттарындағы қазіргі саясаттың тұрақтылығы және жаңа саяси бағдарлардың ықтимал әсері кеңінен қарастырылды.

Сонымен қатар, панель аясында өңірлік интеграцияны нығайту, энергетикалық және сауда дәліздерінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бағытындағы ынтымақтастық тетіктерін жетілдіру, сондай-ақ ұзақ мерзімді ортақ даму стратегияларын қалыптастырудың маңыздылығы атап өтілді. Баяндамашылар өңірдегі тарихи және саяси үдерістерді терең әрі дәл талдаудың Еуразия кеңістігіндегі тұрақтылықты күшейтуге және өзара қатынастардың әлеуетін тиімді пайдалануға мүмкіндік беретінін атап өтті.

Аврасыа Араştırма Еnstitüsü

tejilerinin önemi vurgulandı. Konuşmacılar, bölgedeki tarihsel ve siyasi dönüşümlerin doğru analiz edilmesinin, Avrasya coğrafyasındaki istikrarın güçlendirilmesine ve karşılıklı ilişkilerin sunduğu potansiyelin daha etkin değerlendirilmesine katkı sağlayacağını ifade etti.

Etkinlik, katılımcıların yoğun ilgi gösterdiği soru-cevap bölümünün ardından sona erdi. Programın sonunda, değerli görüş ve analizlerini paylaşan konuşmacılara ve etkinliğe katkı sunan tüm katılımcılara teşekkür edildi.

Ісшара баяндамашылар тарапынан үлкен қызығушылық тудырған сұрақ-жауап сессиясымен қорытындыланды. Бағдарлама соңында өзекті пікірлері мен сараптамалық бағаларын ұсынған спикерлерге және ісшараның табысты өтуіне үлес қосқан барлық баяндамашыларға алғыс білдірілді.

BITLİS EREN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ PROF. DR. NECMETTİN ELMATAŞ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİ

29 Nisan 2026 tarihinde Bitlis Eren Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Necmettin Elmataş, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret etti. Ziyaret kapsamında gerçekleştirilen görüşmede, başta bölge çalışmaları olmak üzere geleceğe yönelik akademik iş birliği imkânları ele alındı. Ortak araştırma projeleri ile yayın faaliyetlerinin geliştirilmesine ilişkin değerlendirmelerde bulunuldu. Ayrıca Türk dünyası araştırmaları, bölgesel çalışmalar ve disiplinlerarası iş birliği alanlarının güçlendirilmesine yönelik karşılıklı görüş alışverişi yapıldı.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

БІТЛІС ЕРЕН УНИВЕРСИТЕТІНІҢ РЕКТОРЫ ПРОФ. ДР. НЕЖМЕТТИН ЭЛМАТАШ ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ- ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНА САПАР ЖАСАДЫ

2026 жылғы 29 сәуірде Битліс Ерен университетінің ректоры, профессор, доктор Нежметтин Элматаш Еуразия ғылыми-зерттеу институтына арнайы сапармен келді. Сапар аясында өткен кездесуде, ең алдымен, өңірлік зерттеулер саласындағы ынтымақтастықты дамыту мәселелерімен қатар, болашаққа бағытталған академиялық әріптестік мүмкіндіктері жан-жақты талқыланды.

Кездесу барысында бірлескен ғылыми жобаларды іске асыру және баспа қызметін жетілдіру бағытындағы бастамалар қарастырылды. Сонымен бірге, түркі әлемін зерттеу, өңірлік зерттеулер және пәнаралық ынтымақтастықты нығайту мәселелері бойынша тараптар арасында мазмұнды пікір алмасу өтті.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

Avrasya Araştırma Enstitüsü

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN 34. YÖNETİM KURULU TOPLANTISI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yönetim Kurulu toplantısı, Rektör Yardımcıları Doç. Dr. Aynaş Oşibayeva ve Dr. Mustafa Giritlioğlu ile Prof. Dr. Mustafa Nursoy ve Doç. Dr. Aydarbek Amirbek'in katılımıyla gerçekleştirildi.

Toplantıda, 2026 yılının ilk dört ayına ilişkin faaliyetler değerlendirilerek, önümüzdeki dönemde gerçekleştirilmesi planlanan çalışmalar üzerine iştişarelerde bulunuldu.

ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ 34-ШІ БАСҚАРУ КЕҢЕСІ ОТЫРЫСЫ ӨТКІЗІЛДІ

Еуразия ғылыми-зерттеу Институтының Басқару кеңесінің отырысы проректорлар: доцент, доктор Айнаш Ошибаева мен доктор Мұстафа Гиритлиоглу, сондай-ақ профессор, доктор Мұстафа Нұрсой және доцент, доктор Айдарбек Әмірбектің қатысуымен өтті.

Отырыста 2026 жылдың алғашқы төрт айындағы атқарылған жұмыстар қорытындыланып, алдағы кезеңге жоспарланған іс-шаралар мен жобалар жөнінде жан-жақты талқылаулар жүргізілді.

Avrasya Araştırma Enstitüsü

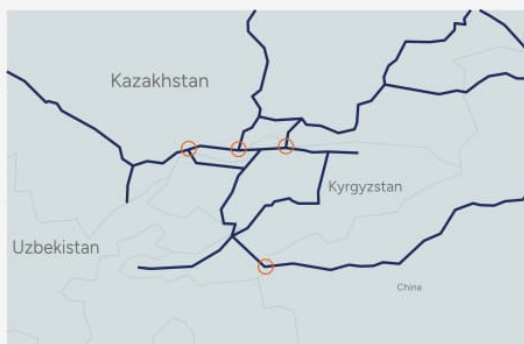
ERI Infographic No. 74

Транскаспий талшықты желі және интернет инфрақұрылымы Trans-Hazar Fiber Optic Internet Altyapısı Trans-Caspian Fiber-Optic Internet Infrastructure

TRANS-CASPIAN FIBER-OPTIC CABLE ROUTE

CURRENT DIRECTIONS OF TRANSIT TRAFFIC

FIBER OPTIC CABLE ROUTES

IMPORTANT BORDER CROSSINGS FOR INTERNET TRAFFIC

INTERNET SERVICE PROVIDER WITH THE LARGEST IP ALLOCATIONS

Azerbaijan

Uninet 181,248
AG Telekom 175,104
Aztelekom 95,232

Kazakhstan

Kazakhtelecom 3,550,464
Kcell 952,064
Kar-Tel 656,128

Kyrgyzstan

Kyrgyztelecom 166,912
Mega-Line 133,120
AKNET 41,472

Türkiye

Türk Telekom 19,729,408
Turkcell Superonline 2,197,248
Turkcell 1,752,576

Turkmenistan

Turkmentelecom 25,600
ASTU 1,792
Turkmen hemrasy 1,024

Uzbekistan

Uzbektelekom 104,960
IST TELEKOM 34,560
Sarkor-Telecom 32,176

Source: www.gmfus.org (2025)

How to Cite: Eurasian Research Institute. (2026). Trans-Caspian Fiber-Optic Internet Infrastructure (ERI Infographics No. 74).

 www.eurasian-research.org

 facebook.com/ERlresearch

 x.com/ERlresearch

 instagram.com/eriresearch

 linkedin.com/in/eurasian-research-institute-021a361a1

 youtube.com/EurasianResearchInstitute

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Mart-Nisan 2026 Sayı: 96
Наурыз-Сәуір 2026 жыл № 96